

ARCHIVNÍ ČASOPIS

4

ROČNÍK 68

ROK 2018

OBSAH

ČLÁNKY

- Jiří Roháček: Ke kontextu studia nejstaršího českého nápisového fondu 341
Arthur Stögmänn: Rodinný archiv vládnoucích knížat z Lichtenštejnu
se zvláštním zřetelem k „moravským fondům“ 355

ZPRÁVY

- Martin Nekola: Zpráva o fondu Stanislava Brzobohatého-Bertona 369
Vladimíra Weinlichová: Zahraniční cesty OASSS, NA, MZA, ZA
a státních oblastních archivů za rok 2017 385

OSOBNÍ ZPRÁVY

- Miroslav Oliverius: K významnému životnímu jubileu PaedDr. Ireny Veverkové ... 398
Laděna Plucarová: Ředitel Státního oblastního archivu v Třeboni oslavil
významné životní jubileum. 401
Laděna Plucarová – Hana Kmochová: K výročí Evy Fialové 404
Bohumír Roedl: Sedmdesátník Miloslav Sovadina. 407
Bohumír Smutný: Odešel Radek Ševčík 409
Karel Müller: Za Janou Indrovou 411
Martin Nekola: Odešla archivářka June Pachuta Ferris 413

LITERATURA

- Ivana Ebelová: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2015* 415
Ivana Ebelová: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2017* 420
Tomáš Hunčovský: *Archivum Trebonense 14, 2017* 425
Václav Bartůšek: *Bibliotheca antiqua 2016*, sborník z 25. konference
9.–10. listopadu 2016 432
Daniel Kovář: *Confluens*. Vlastivědný sborník Mělnicka č. 10 434
Jiří Křesťan: O. Hromádko – J. Bouček (ed.), *Jak se kalila voda* 435
Jiří Křesťan: F. Kutnar – H. Kábová (ed.), *Děkuji životu. Vzpomínky a zápisy
českého historika* 437
Jiří Křesťan: P. Horák – V. Prečan (ed.), *Únor 1948 očima poražených* 439
Pavel Holub: E. Kapeller – F. Moll – M. Scheutz, *Die Zwettler
Ratsprotokolle 1563–1576 mit einer Darstellung der städtischen Ehrkonflikte
im 16. und 17. Jahrhundert* 441
Pavel Holub: T. Velička (ed.), *Písemné prameny k dějinám hradu Kašperk
(do počátku 17. století)* 442
Martin Dolejský: Z. Pavelka (ed.), *Tanky proti sjezdu. Protokol a dokumenty XIV.
(vysočanského) sjezdu KSČ* 444
Martin Dolejský: M. Macháček, *Gustáv Husák* 445
Tomáš Velička: J. Roháček – K. Uhlíková (ed.), *Věda minulosti dnes. Statě
k edičnímu zpřístupňování starších nepublikovaných odborných textů* 446

- AUTOŘI TOHOTO ČÍSLA 448

ARCHIVNÍ ČASOPIS ISSN 0004-0398

Žádná část tohoto časopisu nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem dalšího rozšiřování v jakékoliv formě či jakýmkoliv způsobem, ať již mechanickým nebo elektronickým, včetně pořizování fotokopií, nahrávek, informačních databází na mechanických nosičích, bez písemného souhlasu vlastníka autorských práv a vydavatelského oprávnění.

INHALT

ARTIKEL

- Jiří Roháček:** Zum Kontext des Studiums
des ältesten tschechischen Inschriften-Korpus 341
- Arthur Stögmann:** Familienarchiv der herrschenden Fürsten von Liechtenstein
unter besonderer Berücksichtigung der „mährischen Fonds“ 355

NACHRICHTEN

- Martin Nekola:** Bericht über den Fond der Stanislava Brzobohatého-Bertona 369
- Vladimíra Weinlichová:** Auslandsreisen von OASSS, NA, MZA, ZA
und den Staatlichen Gebietsarchiven im Jahr 2017 385

PERSÖNLICHE NACHRICHTEN

- Miroslav Oliverius:** Zum bedeutenden Lebensjubiläum
von PaedDr. Irena Veverková 398
- Laděna Plucarová:** Der Direktor des Staatlichen Gebietsarchivs Třebon
feierte ein bedeutendes Lebensjubiläum 401
- Laděna Plucarová – Hana Kmochová:** Zum Jubiläum von Eva Fialová 404
- Bohumír Roedl:** Miloslav Sovadina – siebzigster Geburtstag 407
- Bohumír Smutný:** Radek Ševčík ist von uns gegangen 409
- Karel Müller:** Für Jana Indrová 411
- Martin Nekola:** Die Archivarin June Pachuta Ferris ist von uns gegangen 413

LITERATUR

- Ivana Ebelová:** *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2015* 415
- Ivana Ebelová:** *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2017* 420
- Tomáš Hunčovský:** *Archivum Trebonense 14, 2017* 425
- Václav Bartůšek:** *Bibliotheca antiqua* 2016, Sammelband
von der 25. Konferenz 9.–10. 11. 2016 432
- Daniel Kovář:** *Confluens*. Landeskundlicher Sammelband
der Region Mělník Nr. 10 434
- Jiří Křestan:** O. Hromádka – J. Bouček (ed.), *Wie das Wasser getrübt wurde.
Auslese aus Kriminalgeschichten und -aufsätzen* 435
- Jiří Křestan:** F. Kutnar – H. Kábová (ed.), *Ich danke dem Leben. Erinnerungen
und Aufzeichnungen eines tschechischen Historikers* 437
- Jiří Křestan:** P. Horák – V. Prečan (ed.), *Der Februar 1948 mit den Augen der Besiegten.
Aufzeichnung einer Diskussion von Exilpolitikern von 1949–1950* 439
- Pavel Holub:** E. Kapeller – F. Moll – M. Scheutz, *Die Zwettler
Ratsprotokolle 1563–1576 mit einer Darstellung
der städtischen Ehrkonflikte im 16. und 17. Jahrhundert* 441
- Pavel Holub:** T. Velička (ed.), *Schriftliche Quellen zur Geschichte der Burg Kašperk
(Karlsberg) (bis zum Beginn des 17. Jahrhunderts)* 442
- Martin Dolejský:** Z. Pavelka (ed.), *Mit Panzern gegen die Tagung. Protokoll
und Dokumente der XIV. Tagung der KSČ (Prag-Vysočany)* 444
- Martin Dolejský:** M. Macháček, *Gustáv Husák* 445
- Tomáš Velička:** J. Roháček – K. Uhlíková (ed.), *Die Wissenschaft
der Vergangenheit heute. Aufsätze zur editorischen Zugänglichkeit
älterer nicht publizierter Fachtexte* 446

- AUTOREN DIESER NUMMER** 448

CONTENTS

ARTICLES

- Jiří Roháček: On the Context of Studying the oldest Czech Inscription Fonds 341
Arthur Stögmann: Family Archives of Ruling Princes from Liechtenstein
with Special Emphasis on the “Moravian Fonds” 355

REPORTS

- Martin Nekola: Report on the Collection of Stanislav Brzobohatý-Berton 369
Vladimíra Weinlichová: Foreign Trips of OASSS, NA, MZA, ZA
and State District Archives during 2017 385

PERSONAL REPORTS

- Miroslav Oliverius: On the Important Milestone of Dr Irena Veverková 398
Laděna Plucarová: Director of the State District Archive in Třeboň Celebrates
an Important milestone 401
Laděna Plucarová – Hana Kmočová: On the Anniversary of Eva Fialová 404
Bohumír Roedl: Seventy-year-old Miloslav Sovadina 407
Bohumír Smutný: Radek Ševčík Departs 409
Karel Müller: To Jana Indrová 411
Martin Nekola: Archivist June Pachuta Ferris Leaves Us 413

BOOK REVIEW

- Ivana Ebelová: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2015* 415
Ivana Ebelová: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2017* 420
Tomáš Hunčovský: *Archivum Trebonense 14, 2017*. 425
Václav Bartůšek: *Bibliotheca antiqua 2016*, proceedings
from 25th conference 9–10 November 2016 432
Daniel Kovář: *Confluens* 434
Jiří Křestán: O. Hromádka – J. Bouček (ed.), *How the waters darkened*.
An anthology of criminal stories and contemplations 435
Jiří Křestán: F. Kutnar – H. Kábová (ed.), *Thank you, life. Memoirs and records
of a Czech historian* 437
Jiří Křestán: P. Horák – V. Prečan (ed.), *February 1948 through the eyes of the losers*.
A record of discussions between politicians in exile from 1949–1950 439
Pavel Holub: E. Kapeller – F. Moll – M. Scheutz, *Die Zwettler Ratsprotokolle
1563–1576 mit einer Darstellung der städtischen Ehrkonflikte im 16. und 17. Jahrhundert*
(=Forschungen zur Landeskunde von Niederösterreich 38) 441
Pavel Holub: T. Velička (ed.), *Written sources on the history of Kašperk Castle
(up to the start of the 17th century)* 442
Martin Dolejský: Z. Pavelka (ed.), *Tanks against the congress*.
Record and documents of the 14th congress of the KSČ (in Vysočany) 444
Martin Dolejský: M. Macháček, *Gustáv Husák* 445
Tomáš Velička: J. Roháček – K. Uhlíková (ed.), *The science of the past today*.
Essays on the publication of previously unpublished academic texts 446

- THIS ISSUE'S WRITERS 448

ČLÁNKY ARTIKEL ARTICLES

Jiří Roháček

KE KONTEXTU STUDIA NEJSTARŠÍHO ČESKÉHO NÁPISOVÉHO FONDU

Dějiny nápisové kultury začínají v českém prostředí v porovnání nejenom s jižní Evropou, ale i s vyspělými oblastmi západní a střední Evropy relativně pozdě a váhavě. Je to dáno nejenom faktickou absencí přímého styku s nápisovou kulturou antickou, nýbrž nadlouho i určitým kulturním provincialismem. Překvapí ovšem třeba i poměrně malý počet dochovaných nápisů ještě z konce doby přemyslovské,¹⁾ která mohla přece jenom poskytnout lepší ekonomické a kulturní zázemí pro epigrafickou tvorbu. Předpokladem badatelského uchopení každého nápisového fondu je jeho komplexní kritické zpřístupnění, ideálně pak formou specializovaného epigrafického katalogu. S ohledem na výše uvedený kvantitativní rámec se zdá být soupis a alespoň základní vyhodnocení fondu nejstarších českých nápisů věcí poměrně jednoduchou a rychle proveditelnou. Někdo se může dokonce i podívat nad tím, že k takovému celkovému pohledu ještě nedošlo.²⁾ V praxi ovšem narážíme na řadu metodických, věcných a „logistických“ problémů, jejichž zdárné vyřešení bohužel ne vždy koresponduje s úvodním „optimistickým“ pohledem na věc. Níže uvedené může být tedy chápáno jako určitá „technická“ mini-prolegomena k autorem započatému soupisu epigrafického fondu českého raného a vrcholného středověku.

¹⁾ Kromě uvedené literatury a dalších zdrojů vychází autor v celé stati ze své pracovní evidence zájmových památek, která se promítá i do budované epigrafické databáze ÚDU (s podporou Strategie AV 21, programu Paměť v digitálním věku).

²⁾ Dosud publikované pohledy na starší český nápisový fond jako celek jsou pouze extrémně stručnými výběry několika málo památek, srov. Ivan Hlaváček, *Epigrafika*. In: Ivan Hlaváček – Jaroslav Kašpar – Rostislav Nový, *Vademecum pomocných věd historických*. Praha 1997 (a další vydání), s. 321–340, na s. 335–337 a Václav Vojtíšek, *O potřebě soupisu a fotografování nápisů*. Zprávy památkové péče, 4, 1940, s. 20–23 a 34–40, na s. 38–39.

První otázkou je věcné vymezení zkoumaných nápisů. Není třeba se zde pouštět do definice nápisu, která ani na evropské úrovni není uspokojivě vyřešena. Snad můžeme pouze připomenout, že není možné vycházet pouze z tradičních, vesměs čistě formálních kritérií, jako jsou trvanlivost, monumentalita, veřejné umístění, tzv. archeologické psací látky apod., které nutně ani zdaleka nepostihnou veškeré nuance fenoménu nápisu. Přihlížet musíme i ke kritériím funkčním a zejména pak k procesu vzniku tohoto na jedné straně písemného, na straně druhé hmotného pramene. Nápisové texty totiž, s výjimkou snad památek typu graffiti a dipinti, nevznikají metodami a technikami zprostředkovanými školskou výukou psaní, ale technikami vlastními umělcům a řemeslníkům, až hluboko do raného novověku často negramotným.³⁾ Toto oddělení ideového a bezprostředního technického tvůrce nápisů je pak při epigrafické interpretaci mnohdy stěžejním faktorem. Epigrafika se tradičně nezabývá nápisy „opakovatelnými“, tj. z formy – pro nejstarší období sem spadají zejména keramické dlaždice – a nápisy, které jsou (navíc) objektem zájmu specializovaných disciplín, s ohledem na pojednávané období tedy numismatiky a sfragistiky. Nápisy na mincích a do jisté míry i na pečetích jsou skutečně velice specifickou oblastí, mj. i díky přímé obsahové a formální závislosti na našem prostředí často i velice vzdálených vzorech. Přesto právě pro období českého raného a vrcholného středověku mohou, jako srovnávací materiál, alespoň dílčím způsobem pomoci zaplnit některé mezery v reprezentativnosti jen sporadicky dochovaného nápisového fondu.

Ze stejného důvodu je již předem kladně zodpovězena otázka, relevantní spíše u soupisů mladšího materiálu, zda je třeba kromě památek v historických objektech zohlednit i muzejní a další sbírky – právě naopak, vzhledem k „ceně stáří“ a výlučnosti těchto nejstarších nápisů na straně jedné a velkému podílu archeologických nálezů na straně druhé, právě sbírky obsahují nepominutelnou část nejstaršího nápisového fondu.

Dolní hranice časového vymezení je dána nejstaršími dochovanými bohemikálními monumentálními nápisy z 10. století, logickou horní hranicí je polovina 14. století, kdy se začínají v nápisech projevovat hlubší změny, dané na jedné straně kulturnímu „inovacemi“ pokročilého lucemburského období, zejména pak za vlády Karla IV, na straně druhé pak i obecnějším středoevropským vývojem nápisové oblasti. Např. ve stěžejní epigrafické badatelské oblasti, nápisové paleografii, ústupem gotické majuskuly ve druhé polovině 14. století definitivně končí období majuskulních nápisových písem a nápisových písem v pravém slova smyslu vůbec, tj. písem, které v principu v nápisové oblasti vznikají a dále se rozvíjejí. Nastupující gotická minuskula, jejíž první výskyty ještě námi vymezené období dovolí sledovat, je pak písmem již původem rukopisným s omezeně sledovatelným ná-

³⁾ Rudolf M. Kloos, *Einführung in die Epigraphik des Mittelalters und der frühen Neuzeit*. Darmstadt 1980, s. 2.

pisovým vývojem. Ve 14. století se plně rozvíjí již nové formulářové typy, dominující pak vrcholnému středověku a ranému novověku (anno domini formulář ad.), končí římské datování a začíná fakticky výhradní datování podle křesťanského kalendáře ad. Rozšiřující se spektrum původců, bezprostředních tvůrců a recipientů nápisů má vliv na kvantitativní nárůst epigrafických památek, jejich typovou rozmanitost a výpovědní hodnotu a předznamenává pozdější „laicizaci“ nápisové oblasti, přinášející s sebou i razantní nástup národních jazyků.⁴⁾

Teritoriálně můžeme náš výzkum omezit na území českého království v jeho rozsahu ze 13. století. S tím je spojena další otázka, a to otázka definice vztahu pojednávaného nápisového fondu k tomuto území. Máme nápisy bohemikální v užším slova smyslu, nápisové památky dobově importované (mezikategorií mohou být importované nositelé nápisů s dodatečně v Čechách provedenými nápisy) a nápisové jednotliviny na území Čech vzniklé a exportované mimo jejich území. Vzhledem k omezenému počtu dochovaných nápisů a k ceně každé jednotliviny pro dokreslení kontextu je žádoucí zohlednění všech výše uvedených eventualit s tím, že u importů, které minimálně svědčí o otevřenosti českého prostředí pro tento typ památek, je smysluplné počítat pouze s artefakty, které přišly do Čech do konce sledovaného období, tedy do 1350, nikoliv později.

Jako metodický vzor vlastního zpracování nejlépe poslouží ediční řada německých akademií a Rakouské akademie věd *Die Deutschen Inschriften*,⁵⁾ a to i přesto, že existují i renomované „národní“ řady, zaměřené přímo na středověký materiál.⁶⁾ Katalogové heslo tohoto podniku je vhodným kompromisem mezi exaktností podání a možností individualizace v závislosti na konkrétní výpovědní hodnotě konkrétního nápisu.⁷⁾

Pokud se vrátíme k celkovému počtu, kvalitě a funkční kategorizaci dochovaných nápisů do 1350, spíše metodickou a v mnohém pak obtížně zodpověditelnou otázkou zůstává, jak se při posuzování tohoto období máme vyrovnat faktem, že

⁴⁾ Další přirozenou hranicí by pak byl přelom první a druhé třetiny 16. století, po níž uvedené tendence dosahují, mj. s rozvojem „nápisové potence“ i nižších společenských vrstev zejména městského obyvatelstva, svého vrcholu. Srov. Franz A. Bornschlegel – Jiří Roháček, *Innovation – Tradition – Korrelation. Die Inschriften Böhmens und des deutschen Reiches*. In: Eva Schlotheuber – Hubertus Seibert (edd.), *Böhmen und das Deutsche Reich: Ideen- und Kulturtransfer im Vergleich (13.–16. Jahrhundert)*. München 2009, s. 113–142.

⁵⁾ *Die Deutschen Inschriften*, vydáváno od 1942, zatím 100 svazků (sv. 1–96, 99, 100, 102, 104) pro materiál většinou do 1650.

⁶⁾ *Corpus des inscriptions de la France médiévale* (do 1300), *Corpus inscriptionum medii aevi Helvetiae Die frühchristlichen und mittelalterlichen Inschriften der Schweiz* (do 1300), *Corpus inscriptionum Hispaniae medievalium* (do 13.–15. stol.), *Epigrafia medieval Portuguesa* (do 1422) ad.

⁷⁾ K epigrafické metodice srov. i Jiří Roháček, *Epigrafika v památkové péči*. Praha 2007 (Národní památkový ústav. Odborné a metodické publikace 32).

primárně či alespoň sekundárně dochované nápisy tvoří bezpochyby pouze marginální zlomek původního nápisového fondu, nepřesahující zřejmě jednotky procent. Dochování nápisů je navíc většinou spíše věcí „historické náhodnosti“,⁸⁾ než nějakého exaktně uchopitelného vztahu, ze kterého bychom mohli s více než malou mírou reprezentativnosti usuzovat na původní množství, strukturu a kvalitativní úroveň historického nápisového fondu dané oblasti. Kromě proměnlivého „společenského“ významu a vesměs privátního charakteru mimo právní a právní oblast zde hrály svou roli i takové faktory, jako stavební úpravy (neúpravy) konkrétních objektů, individuální personální vlivy či prostá materiálová hodnota nositelů nápisů pro případné sekundární využití. I přes toto konstatování můžeme najít některé opěrné body pro úvahy o původním počtu nápisů v rámci určitých skupin. Např. z počtu farností (farní kostely) a navázaných filiálních kostelů a kaplí různého účelu (špitální, hradní ad.) můžeme usuzovat na počet zvonů, kde pro předhusitské období v Čechách lze dojít k orientačnímu fondu 5000 kusů,⁹⁾ který dnes reprezentuje pouze malý konvolut. Počet dochovaných a zřejmě i původní dobový počet českých nápisů ve sledovaném období je však velice nízký i v porovnání s některými sousedními oblastmi. Mnohé vypovídá i jinak samozřejmě naprosto mechanistické a nehistorické srovnání podle plochy českého království a té plochy dnešního Německa, která je pokryta již zmíněnou ediční řadou *Die Deutschen Inschriften*.¹⁰⁾ Dojdeme při rámcovém poměru 1 : 1,5 k překvapujícím číslům, která i při zohlednění všech kulturněhistorických a dalších kontextuálních rozdílů, specifických podmínek dochování a již zmíněné historické náhodnosti mají svou určitou, i když velmi omezenou, výpovědní hodnotu. Na základě tohoto srovnání bychom měli v Čechách do 1350 předpokládat asi tisíc primárně či sekundárně dochovaných nápisů (realita se počítá v řádu desítek), asi sto zvonů (ve skutečnosti tři) a takto bychom mohli pokračovat dále ...

Předpokladem vlastních katalogizačních prací je primární evidenční přehled o fondu a lokaci jednotlivých nápisů. Právě zde narážíme na jednu z největších překážek projektu. Objektem zájmu odborné literatury se stalo, ať přímo nebo prostřednictvím svých nositelů, pouze několik málo nápisů, o většině dalších nacházíme pouze sporé porůznu roztroušené zmínky a konečně mnoho nápisů bezpochyby dosud zájmu odborné veřejnosti uniklo. Účelový plošný terénní evidenční průzkum je vzhledem k počtu, rozptýlenosti a někdy obtížné přístupnosti historických objektů a sbírek s možným výskytem nápisů čirou utopií. Ústřední

⁸⁾ Arnold Esch, *Überlieferungs-Chance und Überlieferungs-Zufall als methodisches Problem des Historikers*. *Historische Zeitschrift*, 240, 1985, s. 529–570 a jeho další práce.

⁹⁾ Ivan Hlaváček, *Epigrafika*, s. 336.

¹⁰⁾ Cit. v pozn. 5. Neocenitelným zdrojem je rovněž on-line zpřístupnění části svazů na www.inschriften.net (vyhledáno 18. 4. 2018).

seznam památek České republiky, vedený Národním památkovým ústavem,¹¹⁾ je pak pro evidenci nápisů, či spíše jejich nositelů, využitelný jen velice omezeně. Přes všechny problémy je však reálné sestavit poměrně reprezentativní evidenci nápisových památek do pol. 14. století, na základě které je pak možné přikročit k práci s jednotlivými nápisy a k co nejúplnější dokumentaci. Konečné zpracování z autopsie musí vždy zůstat imperativem epigrafické práce.

Podívejme se dále na možnosti zkoumání nejvýznamnějších nápisových skupin, přičemž se přidržíme tradičního kompromisního dělení podle nositelů nápisů, s přihlédnutím k jejich funkčnímu vymezení.

První velkou skupinou nápisů jsou nápisy sepulkrální, resp. nápisy na sepulkrálních památkách, tradiční objekt bádání různých disciplín (epigrafika, historie, dějiny umění, heraldika, genealogie ad.) i laického „vlastivědného“ zájmu. Až hluboko do 19. století, do konstituování dějin umění v dnešním slova smyslu, šlo ostatně epigrafické a „sepulkrální“ bádání ruku v ruce. Reziduem dlouho dominujícího genealogického zájmu o nápisy byla preference studia nápisů na sepulkrálních památkách a naopak, zájem o sepulkrální památky se dlouho omezoval na nesené nápisy.¹²⁾ Sepulkrální nápisy jsou v každém případě obecně nejpočetnější skupinou nápisů, spíše ovšem až od vrcholného středověku.¹³⁾ V nejstarším období je jejich roli omezenější, a to v souvislosti se sociální exkluzivitou individualizovaného pohřebního místa, kde navíc bylo spíše důležitější umístění hrobu v centru sakrálního prostoru (*ad ecclesia* jako reflexe pozdně antického *ad sanctos*), než vlastní individualizace nápisem. Dlouho tedy dominují nezdobené nápisové desky, či desky pouze s křížem či jiným petroglyfy.¹⁴⁾ K sepulkrálním památkám jsou tradičně řazeny nejstarší, pokud pomíneme pozdější importy a nejasné zlomky, a dlouho solitérní české nápisové památky, známé a přesto dosud záhadné nápisy ze slavníkovské Libice, kde zatím nic nemluví proti jejich tradičnímu datování nálezovým kontextem, i když nejasným, do 2. poloviny 10. století. Jejich subtil-

¹¹⁾ www.npu.cz, veřejně přístupná část <http://www.pamatkovykatalog.cz> (obé vyhledáno 18. 4. 2018), je pak zaměřena primárně na památky nemovitě.

¹²⁾ Jiří Roháček, *...de scriptoribus epitaphiorum...* (místo předmluvy). In: Dalibor Prix – Jiří Roháček (edd.), *Epigraphica & Sepulcralia I. Sborník příspěvků ze zasedání k problematice sepulkrálních památek, pořádaných Ústavem dějin umění AV ČR v letech 2000 až 2004*, Praha 2005, s. 9–17 na s. 9–11.

¹³⁾ Pokud pohlédneme do nejrozsáhlejší světové ediční řady pro postantickou epigrafiku (*Die Deutschen Inschriften*) zjistíme, že sepulkrální památky tvoří v závislosti na kulturně historických specifikách daného regionu či města často polovinu i více všech dochovaných nápisů.

¹⁴⁾ Jan Podhorský – Pavel Drnovský, *Raně středověké náhrobníky z Čech*. Archeologie ve středních Čechách, 21, 2017, s. 373–407. Petroglyfy, z nichž část může být i dodatečně provedená, nese pouze 27 desek z celkem téměř 500 známých náhrobníků (včetně zmínek) z 10.–13. století.

nější interpretace, a ostatně sepulkrální funkce vůbec,¹⁵⁾ však zůstávají stále otevřenou otázkou.¹⁶⁾ Další potencionální epigrafickou památkou je pak až sekundárně dochovaný náhrobní nápis (?) manželky Boleslava II. Hemmy, který nám zprostředkovává *Chronica Boemorum* kanovníka pražské vyšehradské kapituly Kosmase († 1125).¹⁷⁾ Reálné nápisové provedení nápisu, stejně jako u podobných zmínek o dalších „sepulkráliích“,¹⁸⁾ zůstává velkou a těžko řešitelnou otázkou.¹⁹⁾ Primárně dochované náhrobky s nápisy²⁰⁾ se v Čechách dochovaly se stoupající intenzitou od 13. století, přičemž jejich škála sahá od spíše rustikální desek po velice kvalitní díla zejména z dvorského prostředí, které recipují dobové evropské kulturní vlivy. Patří jak příslušníkům panovnické rodiny a církevním hodnostářům, tak šlechtě, a mezi nejstaršími kupodivu převažují jména mimo okruh nejvyšší nobility.²¹⁾ Nej kvalitnější památky se koncentrují na konec 13. století a reprezentují je

¹⁵⁾ Srov. Petr Charvát, *Poznámky k některým nápisům ze Slavníkovské Libice*. In: Radko Sedláček – Jiří Sigl – Slavomil Vencl (edd.), *Vita archaeologica*. Sborník Víta Vokolka. Hradec Králové – Pardubice 2006, s. 107–112.

¹⁶⁾ Jan Mařík – Jiří Roháček, *Ještě jednou a jistě ne naposledy k tzv. libickým stélám*. In: Jiří Roháček (ed.), *Epigraphica & Sepulcralia IV*. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií. Praha 2013, s. 315–330.

¹⁷⁾ „*Anno dominicae incarnationis 1006 princeps Hemma, feminei sexus gemma, febre correpta, a vinculis carnis est erepta. Cuius epitaphium his versiculis aut vidi, aut vidisse me memini editum. Quae fuit ut gemma, vilis iacet en cinis Hemma. Dic, precor: Huic animae da veniam domine*“ (Fontes rerum Bohemiarum II, ed. Josef Emler, s. 60 a Monumenta Germaniae historica, Scriptores rerum Germanicarum, Nova series II, ed. Bertold Bretholz, s. 72).

¹⁸⁾ Srov. u druhého pokračovatele Kosmova „*Epitaphium ipsius: Da deus aethereos Vito conscendere coelos, / Astrigerumque sacro sub nomine noscere coelum / Perpetuoque frui sine mortis legibus aevo. Amen Hoc etiam epitaphium lapidi ipsius tumbae superposito scriptum erat: Nomen sortitus fuit a vita vere Vitus / Cuius erat vita morum fidei redimita*“ (Fontes rerum Bohemiarum II, s. 60, ed. Josef Emler, s. 325–326).

¹⁹⁾ Marie Bláhová, *Vier Epitaphe aus den böhmischen mittelalterlichen Chroniken und Annalen*. In: Theo Kölzer – Franz Bornschlegel – Christian Friedl – Georg Vogeler (edd.), *De litteris, manuscriptis, inscriptionibus...* Festschrift zum 65. Geburtstag von Walter Koch. Wien – Köln – Graz 2007, s. 271–278.

²⁰⁾ V příspěvku nejsou zohledněny desky s náhrobní funkcí bez nápisů a vesměs ani bez další výzdoby. K nim z poslední literatury kromě Jan Podhorský – Pavel Drnovský, *Raně středověké náhrobníky* srov. i Kateřina Tomková, *Imprints of the Commemoration of the Dead in Early Medieval Bohemia*. In: Felix Biermann – Thomas Kersting – Anne Klammt (edd.), *Religion und Gesellschaft im nördlichen westslawischen Raum. Beiträge der Sektion zur slawischen Frühgeschichte der 22. Jahrestagung des Mittel- und Ostdeutschen Verbandes für Altertumsforschung in Chemnitz, 29.–31. März 2016* (Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 82), Langen-weissbach 2017, s. 49–60.

mj. díla objevená v k. sv. Barbory Anežského kláštera,²²⁾ náhrobník Kunhuty Uherské († 1285) a po nápisové stránce zajímavější náhrobník Guty († 1297), do jeho objevení fakticky neznámé dcery krále Václava II. Do sklonku 13. století můžeme zařadit i nejstarší z kolekce sice monumentálních, ale poměrně rustikálně provedených desek opatů z benediktinského kláštera Stětí sv. Jana Křtitele na Ostrově. Náhrobník opata Heřmana († mezi 1289 a 1313) přitom vyniká kvalitně provedeným písmem obvodového nápisu, mimořádně zajímavým svým individuálním tvaroslovím. Kvalita epigrafické stránky zde jednoznačně převažuje nad stránkou „uměleckohistorickou“. Ve 13. století se objevují i první příklady „retrospektivních“ náhrobků, jako je náhrobek bl. Vintíře / Gunthera († 1045) v klášterním kostele Břevnovského opatství, vzniklý asi v době pokusu o jeho svatořečení kol. 1250,²³⁾ vyloučen není ani ještě pozdější historismus. Z nápisového doprovodu se bohužel dochoval pouze fragment s problematickým doplněním. První polovina 14. století je pak již obdobím výrazného nárůstu i poměrně kvalitně provedených sepulkrálních památek, často ovšem bohužel dochovaných pouze ve zlomcích.²⁴⁾ Velký potenciál pro rozšíření známého fondu právě pro 14. století, ale i pro starší období, přinášejí nové objevy z archeologických výzkumů, jejichž nálezy ovšem ne vždy najdou cestu do širěji recipované literatury.²⁵⁾ Novum druhé čtvrtiny 14. století jsou malované nápisy epitafního charakteru v Kašperských Horách.²⁶⁾

Ještě větší potenciál rozšíření fondu novými objevy mají nápisy v rámci nástěnné výzdoby sakrálních, ale i profánních objektů. Jedná se jak o nápisy funkčně integrované do ikonografie zachycených výjevů, tak o malované nápisy s ikonografií přímo nesouvisející.²⁷⁾ Nástěnné malované nápisy jsou pro české prostředí nejkontinuálnější nápisovou skupinou v námi sledované období, dovolující tak i ur-

²¹⁾ Vzhledem k fragmentárnosti fondu nemůžeme dospět k žádným seriózním závěrům v tomto směru.

²²⁾ Karel Vlačíha, *Dva náhrobní kameny z kostela sv. panny Barbory při klášteře blahosl. Anežky Přemyslovny v Praze*. Památky archeologické, 20, s. 66–69.

²³⁾ Aleš Mudra, *Náhrobník bl. Vintíře († 1045)*. In: Dušan Foltýn – Jan Klípa – Pavlína Mašková – Petr Sommer – Vít Vlnas (edd.), *Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300*. Praha 2014, s. 168–169.

²⁴⁾ Náhrobník zřejmě Abatyše Kunhuty († 1321), dcery výše zmíněné Kunhuty Uherské a Přemysla Otokara II, nalezený při úpravách kaple sv. Anny kláštera sv. Jiří na Pražském hradě, viz Antonín Podlaha, *Opravné práce provedené v chrámu sv. Jiří na Hradě Pražském v letech 1917–1919*. Památky archeologické, 31, 1919, s. 100–103, na s. 101–102. Srov. i Ivan Borkovský, *Svatojiráská bazilika a klášter na Pražském hradě*. Praha 1975 (Monumenta Archeologica XVIII), s. 125, k celkovému kontextu pohřbů v kapli P. Marie, nyní sv. Anny ibidem, s. 91–108.

²⁵⁾ Za upozornění na nové nálezy či dosud mně neznámé zlomky v depozitárních fondech v posledních měsících děkuji mj. Mgr. Tomáši Cymbalakovi, Mgr. Janu Vlčkoví a dalším.

²⁶⁾ Viz níže v oddíle věnovaném nápisům na nástěnných malbách a pozn. 29.

²⁷⁾ Od prvních publikovaných generálních korpusů české středověké nástěnné malby od Jiřího Maší-

čité závěry třeba v oblasti nápisové paleografie.²⁸⁾ První nápisové doprovody nástěnné malířské výzdoby nacházíme, i když většinou pouze zlomkovitě, již od 12. století (Albrechtice, Stříbrná Skalice, Praha), od počátku 13. století jejich počet narůstá. První polovina 14. století pak přináší i zajímavé příklady memoriálních nápisů mimo obsahový kontext vlastních maleb, jako je třeba konsekrační nápis, založený na nedochovaném starším listinném podání, v kostele Narození P. Marie v Průhonicích či i ve středoevropském, mj. pak sepulkrálním kontextu zajímavé a již výše zmíněné nápisové medailony ve hřbitovním kostele sv. Mikuláše v Kašperských Horách.²⁹⁾ Jinak se oblast nápisů v rámci nástěnné malby jeví jako velice pokročilá z hlediska nápisové paleografie, zejména pak co se týká relativně brzkého průniku gotické minuskuly, kdy fakticky všechny autorovi známé bohemikální příklady tohoto písma v Čechách před 1350 pocházejí právě z této oblasti.³⁰⁾ Příkladem mohou být přesně datované (1338) nápisy, doprovázející svatojiřský cyklus v jedné z komnat starého hradního paláce v Jindřichově Hradci a již zmíněný nápis v Průhonicích. Jedním z důvodů je zřejmě o technika provedení nápisu – malování, která je z tradičních epigrafických technik nejbližší písmu psanému.

Nápisy na české deskové malbě se oproti tomu začínají vyskytovat, v přímé závislosti na výskytu jejich nositelů, ojediněle až v samém závěru sledovaného období a reprezentují je gotickou minuskulou provedený andělský pozdrav (Lk. 1,28) a slova proroka Izajáše kolem Božího medailonu (Iz. 45, 8) ve výjevu *Zvěstování* a anonce ve výjevu *Narození Páně*³¹⁾ známého oltářního cyklu (ca 1345–1350), určeného pro cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě.

Velkou nápisovou skupinou jsou obecně nápisy na zvonech, v českém prostředí ovšem začíná jejich výskyt společně s výskytem prvních zvonů až v první polovině

na (*Románská nástěnná malba v Čechách*. Praha 1954) a Jaroslava Pešiny (*Gotická nástěnná malba v českých zemích*. Praha 1958) se stav známého fondu rozšířil podstatným způsobem (kromě řady časopiseckých a sborníkových studií srov. mj. Zuzana Vsetečková et al., *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách*. 2. rozš. vyd. Praha 2011) a nové nálezy jsou stále na pořadu dne (za konzultaci k aktuálním nálezům nástěnných maleb daného období děkuji kolegovi Mgr. et Mgr. Janu Dienstbierovi, Ph.D.)

²⁸⁾ Jiří Roháček, *Příspěvek k paleografii nápisového písma české nástěnné malby*. Umění, 41, 1993, s. 275–278.

²⁹⁾ Naposledy Jan Royt, *Kašperské Hory, kostel sv. Mikuláše*. In: Petr Jindra – Michela Ottová, *Obrazy krásy a spásy. Gotika v jihozápadních Čechách, Řevnice – Plzeň 2013*, s. 216–221 a Jan Lhoták – Zlata Gersdorfová, *Kostel sv. Mikuláše v Kašperských Horách a jeho středověké epigrafické památky*. In: Jiří Roháček (ed.), *Epigraphica & Sepulcralia V. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií*. Praha 2014, s. 299–327, zejm. na s. 315–317. Ke kontextu srov. Marek Walczak, *On the Necropolises of Chivalric Clans at Sandomierz. Remark on the Popularity of Memorial Inscriptions in Fourteenth-Century Mural Painting in Central Europe*. In: *Epigraphica & Sepulcralia V*, s. 253–277.

³⁰⁾ Srov. mj. Jiří Roháček, *Příspěvek k paleografii*, s. 277.

14. století,³²⁾ ze které se nám dochovaly pouze tři nepochybné případy – fragmenty zvonu ze sbírek Muzea hl. města Prahy, původně určeného pro Břevnovský benediktinský klášter, poté až do roku 1945 na Staroměstské radnici (1313), zvon benešovský (1322) a konečně zvon ze zvonice kostela Nanebevzetí P. Marie v Havlíčkově Brodu, kde se interpretace datace pohybuje mezi 1300–1335.³³⁾ Nové nálezy v rámci této skupiny již asi nemůžeme reálně očekávat. Se zvonařskou produkcí často úzce souvisí produkce konvářská, v první řadě pak lité křtitelnice jako pravidelný nositel nápisů. Ty jsou však v Čechách dochovány až od 15. století.

Co se týká „drobnějšího uměleckého řemesla“, máme na české území dochovánu řadu kvalitních zejména zlatnických prací, které jsou vesměs koncentrovány ve velkých sbírkách.³⁴⁾ Český původ je někde nesporný, jinde otázkou diskuse a velký podíl mají v této skupině jednoznačně zahraniční importy. Původ památky je často podstatný i pro epigrafickou interpretaci nápisového doprovodu, jako je tomu třeba v případě velmi časného výskytu gotické minuskuly na berle rajhradských opatů, původem z Paříže (?), tj. z regionu s principiálně časným rozvojem gotické minuskuly jak v rukopisné, tak i v nápisové oblasti.³⁵⁾ Některé významné české produkty jsou dnes naopak uloženy v zahraničních sbírkách, jako výjimečný příklad nápisového doprovodu zlatnických prací, kterým je Otakarův kříž, nacházející se již od 14. století v řezenském dómském pokladu.³⁶⁾ Tento relikviář pro částku Kristova kříže byl zhotoven pro českého krále Přemysla Otakara II pravděpodobně v nějaké z pražských zlatnických dílen a vznik kříže lze klást mezi korunovaci 1261, od kdy začal oficiálně používat titul rex,³⁷⁾ i když tak byl někdy označován i dříve, a jeho úmrtím 1278.³⁸⁾

³¹⁾ Nápis gotickou majuskulou *INRI* (Jan 19,19) nese ještě tabulka na kříži ve scéně *Ukřižování*.

³²⁾ Josef Hejnic, *Nápisy na českých zvonech ve 14. až 16. století*. Časopis Národního muzea, odd. věd společenských, 129, 1960, s. 1–33.

³³⁾ Zvon ze sbírek Muzea Cheb, datovaný 1286, je pro námi definovaný výběr, viz materiálové vymezení projektu ve stati výše, nerelevantní.

³⁴⁾ Pro svatovítský poklad srov. Antonín Podlaha – Eduard Šitler, *Poklad svatovítský*. Praha 1903 (Soupis památek historických a uměleckých v Království českém II, část první) s. 67–72, 81, 125 a 192.

³⁵⁾ I tak se ovšem aktuální datování kolem 1300 (Aleš Mudra, Berla z Rajhradu. In: *Otevři zahradu rajskou*, s. 345–346) zdá být velmi časně.

³⁶⁾ Inv. č. D 1975/69. Viz zejm. Karel Chytil – Antonín Friedl, *Kříž Přemysla Otakara II. v pokladu dómu v Řezně*. Praha 1931, Achim Hubel, *Der Regensburger Domschatz*. München – Zürich 1976 (Kirchliche Schatzkammern und Museen 1), s. 170–175 a Walburga Knorr – Werner Mayer et al., *Die Inschriften der Stadt Regensburg II. Der Dom St. Peter (1. Teil bis 1500)*. Wiesbaden 2008 (Die Deutschen Inschriften 74), s. 11. Jan Lucemburský zastavil kříž židovskému finančníkovi Mikuláši Turrimu, jehož prostřednictvím se dostal do Řezna, kde ho vykoupil biskup Mikuláš Ybbs, viz *Der Regensburger Domschatz*, s. 18.

Pokud se vrátíme k oblasti „monumentálních“ nápisů, nacházíme mimo výše uvedené skupiny již spíše solitérní památky bez výraznějšího epigrafického kontextu.

Nejstarší ucelené pocházejí ze 12. století, na prvním místě se pak jedná o nápis původně ze zrušeného kostela sv. Jana Na Zábradlí, který se nachází v expozici muzea hl. města Prahy. Jeho text zní: *HERMANNUS EPISCOPUS*. Pražský biskup Heřman byl v úřadu od roku 1099 až do své smrti 17. září 1122 a formální stránka kapitály nápisu neodporuje zařazení nápisu do oné doby. Otázkou zůstává, zda je nápis spojen ještě se starší stavbou z přelomu 11. a 12. století, která zřejmě ve druhé polovině 12. století udělala místo nové románské tříapsidové centrále.³⁹⁾ Ještě starší památkou jsou zlomky tympanonu s Kristem mezi sv. Petrem a Pavlem, nalezené v roce 1900 v již sekundárním uložení v obci Pňov-Předhradí a považované starším bádáním za výzdobu tympanonu kostela zaniklého hradu Oldříš.⁴⁰⁾ Novější literatura je datuje na konce 11. století nebo kol. 1100.⁴¹⁾ Nápisová výzdoba se však omezuje „pouze“ na *nomen sacrum* pro Ježíš a pro Kristus, a to vždy ve dvou různých variantách. Je možné, že se jedná i o pozdější doplněk.

Ze 13. století je zajímavou památkou třeba trojdílný opukový reliéf z baziliky sv. Jiří, datovatelný před 1228, složený zřejmě z původně dvou samostatných portálků.⁴²⁾ Nápis, vztahující se k zakladatelské činnosti abatyši Marie (Mlady) a Berty, prosbě o přímluvu za krále Přemysla Otakara I a P. Marii jako *Sedes sapientiae*, jsou jedním z mála příkladů románské majuskuly v Čechách,⁴³⁾ stejně jako nápis datující výstavbu věže kostela sv. Šimona a Judy v Lenešicích.⁴⁴⁾ Na základě údajů v textu nápisu je nutné porušený letopočet doplnit jako 1262, ale písmo působí na danou dobu velmi archaickým dojmem.⁴⁵⁾

³⁷⁾ Srov. *REX . OTAKARVS . ME . FECIT*, nejstarší část jinak v několika fázích vzniklého nápisového doprovodu.

³⁸⁾ Čelní strana kříže je do velké míry výsledkem restaurace v roce 1694.

³⁹⁾ Jaroslav Podliska, *Nové poznatky o kostele sv. Jana Křtitele Na Zábradlí na Starém Městě pražském*. Průzkumy památek, 9, 2002, č. 1, s. 83–100

⁴⁰⁾ Jan Hellich, *Kde ležel hrad Oldříš?* Památky archeologické, 20, 1902–1903, s. 324–330 a 405–422 (zejm. s. 323–326).

⁴¹⁾ Dana Stehlíková, *Část tympanonu s Kristem (?) mezi sv. Petrem a Pavlem (?)*. In: Otevři zahradu rajskou, s. 165 a široce kontextuálně David Vrána, *Případ reliéfu z Předhradí*. In: Miroslav Šmied – František Záruba (edd.), *Obrazy uctívané, obdivované a interpretované*. Sborník k 60. narozeninám profesora Jana Royta. Praha 2015, s.164–187.

⁴²⁾ Jan Royt, *Trojdielný reliéf z baziliky sv. Jiří*. In: Otevři zahradu rajskou, s. 118. Zde i další literatura.

⁴³⁾ V období obecného evropského výskytu románské majuskuly převažuje v Čechách stále spíše kapitála.

⁴⁴⁾ *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém II. Politický okres Lounský*. Praha 1997, s. 16 a *Umělecké památky Čech II*. Praha 1978, s. 221.

Více nápisů přináší opět 1. polovina 14. století, ze kterých můžeme zástupně zmínit poměrně známý nápis k obehnání města Sušice hradbami Janem Lucemburským 1322, původně z roku 1856 zbořené Klášterní brány městského opevnění, nyní umístěný v průjezdu radnice. Sušice byla v době vzniku nápisu již královským městem, které bylo založeno zřejmě za Václava II v letech 1285–1290.⁴⁶⁾ Obehnáním hradbami se v zásadě završuje jeho středověký vývoj. Nejedná se tedy o pouhý memoriální stavební nápis, ale i o nápis se zprostředkovaným právním významem jako prezentace hradebního práva.

Na počátku statě byl zmíněn započatý soupis epigrafického fondu českého raného a vrcholného středověku. Je třeba uvést, že se nejedná o grantový projekt s pevně daným časovým harmonogramem postupu prací. Je to jeden z pouze rámcově vymezených úkolů mini centra Epigrafická a sepulkrální studia, které zajišťuje badatelské, dokumentační, organizační a ediční aktivity⁴⁷⁾ v těchto souvisejících oborech na půdě Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i.⁴⁸⁾ Práce však mohou profitovat z dalších souběžných projektů různého charakteru, které se více či méně dotýkají středověkého nápisového materiálu a na kterých se má autor příspěvku možnost různou měrou podílet. Kromě již zmíněné epigrafické databáze⁴⁹⁾ se jedná o právě vycházející výsledky soupisu sekundárních dochování nápisů v archivech České republiky,⁵⁰⁾ o průzkum středověkého umění ve Východních Čechách⁵¹⁾ a zejména pak o soupis českých sepulkrálních památek do konce doby jagellonské.⁵²⁾ V každém případě je možné předpokládat ukončení projektu v horizontu do 5 let, a to formou zvláštního „nadregionálního“ svazku,⁵³⁾ kterým by se po dlouhé době opět obnovilo vydávání *Corpus inscriptionum Bohemiae*.⁵⁴⁾

⁴⁵⁾ K evropskému nápisově-paleografickému kontextu viz zejm. Walter Koch, *Inchriftenpaläographie des abendländischen Mittelalters und der früheren Neuzeit: Früh- und Hochmittelalter*. Wien – München 2007

⁴⁶⁾ K dějinám města ve středověku naposledy Jan Lhoták, Sušice. In: *Obrazy krásy a spásy*, s. 64–65.

⁴⁷⁾ Srov. zejména každoroční mezinárodní zasedání k problematice sepulkrálních památek (od roku 2000), jejich publikační fórum *Epigraphica & Sepulcralia* a monografickou podřadu *Epigraphica & Sepulcralia – monographica*.

⁴⁸⁾ <https://www.udu.cas.cz/cs/epigrafika/> (vyhledáno 24. 9. 2018)

⁴⁹⁾ Viz pozn. 1. K databázi (budována od 2016, zatím 12 000 záznamů) Jiří Roháček – David Vrána, *Epigrafická databáze centra Epigrafická a sepulkrální studia Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i. a její věcný a metodický kontext*. Zprávy památkové péče, 78, 2018 (v tisku) a Jiří Roháček, *Two “alternative” epigraphic inventory acts and their significance for the study of sepulchral monuments*. In: Idem (ed.), *Epigraphica et Sepulcralia VIII*. Praha 2018 (v tisku).

⁵⁰⁾ Jiří Roháček – Vladimír Růžek (edd.), *Soupis sekundárních pramenů k epigrafickým a sepulkrálním památkám, uložených v archivech ČR*. Praha 2018 (v tisku).

⁵¹⁾ *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách. Výzkum, interpretace, prezentace*, NAKI II, id. kód projektu: DG16P02B003 (2016–2020).

Samotným závěrem je třeba se ptát po smyslu generálního soupisu nejstarší českých nápisů a po jeho očekávaném konkrétnějším přínosu. Z hlediska epigrafického a pomocných věd historických vůbec se bude jednat o komplexní kritické zpřístupnění nápisových pramenů českého raného a vrcholného středověku, tedy právě období, kdy je vzájemné komplementárnost výpovědi různých skupin písemných pramenů obzvláště důležitá. Nápisů pak díky svému spíše „privátnímu“ charakteru mohou poskytnout poněkud jiný pohled na své objednavatele, recipienty a kulturně historický kontext vzniku vůbec, než prameny diplomatické a kodikologické. Soupis poskytne i tolik potřebný komplementární svod k velkým evropským katalogizačním podnikům,⁵⁵⁾ s předpokládaným zahraničním ohlaselem. Z hlediska památkové péče se bude jednat o specializovaný soupis širokého spektra památek – nositelů nápisů, který přispěje k ucelení představy o památkovém fondu a potřebám jeho ochrany. U některých artefaktů může být důvodem pro jejich památkovou ochranu právě nápisový doprovod. S památkovou ochranou souvisí i případná potřeba restaurátorských a konzervátorských zásahů, kdy je třeba brát na nápisový doprovod a jeho vysoce specifické „potřeby“ zvýšený ohled. Pro dějiny umění pak přinese nové možnosti interpretace nejstarších českých uměleckých děl. Kromě obsahové výpovědi nápisů ve vztahu k nositeli je důležitá i formální stránka zejména písma, která ne vždy odpovídá tradičním chronologickému zařazení nositelů.⁵⁶⁾ Zajímavé styčné body může najít třeba i filologie a samozřejmě ostatní pomocné vědy historické. Podcenit není možné ani popularizační efekt. Atraktivita stárí a „tajuplnost“ textů může vzbudit zájem veřejnosti, který se pak odrazí ve společenské objednávce pro náš výzkum. Můžeme tedy deklarovat, že se jedná o ne zcela zanedbatelný přínos ke zpřístupnění národního kulturního dědictví.

⁵²⁾ *Monumenta mortis et memoriae. Sepulkrální skulptura ve výtvarném umění českého středověku* (GA ČR, reg. č. 18-06201S, 2018–2020)

⁵³⁾ Kombinace časového, regionálního a i věcného vymezení jednotlivých svazků není metodicky výjimkou, srov. i *Corpus inscriptionum latinarum* (CIL), vyd. pro antický materiál od 1853 dosud.

⁵⁴⁾ Zatím pouze dva svazky, Jiří Roháček, *Nápis města Kutné Hory. Kutná Hora, Kaňk, Malín a Sedlec včetně bývalého cisterciáckého kláštera*. Praha 1996 (= CIB 1) a Petra Načeradská, *Nápis okresu Kutná Hora*. Praha 2002 (= CIB 2).

⁵⁵⁾ Viz pozn. 5 a 6.

⁵⁶⁾ Autor na toto téma připravuje samostatný příspěvek.

ZUSAMMENFASSUNG

ZUM KONTEXT DES STUDIUMS DES ÄLTESTEN TSCHECHISCHEN INSCRIFTEN-KORPUS

Die Geschichte der Inschriftenkultur beginnt in Böhmen erst spät und zögerlich. Eine Auflistung und zumindest grundsätzliche Auswertung der ältesten böhmischen Inschriften ist, trotz der geringen Anzahl, keine einfache Sache. In der Praxis stoßen wir auf vielerlei Probleme, mit denen sich die in Angriff genommene Katalogisierung der Inschriften des böhmischen Früh- und Hochmittelalters auseinandersetzen muss. Die erste Frage ist die sachliche Eingrenzung der untersuchten Inschriften. Eine andere betrifft die zeitliche Eingrenzung, wobei die untere Grenze durch die ältesten erhaltenen bohemikalen Monumentalinschriften aus dem 10. Jahrhundert gegeben ist, die logische Obergrenze liegt in der Mitte des 14. Jahrhunderts, als sich sowohl im böhmischen als auch im mitteleuropäischen Kontext tiefere Veränderungen bemerkbar zu machen beginnen. Territorial können wir unsere Untersuchungen auf das Gebiet des Königreichs Böhmen in seiner Ausdehnung vom 13. Jahrhundert einschränken, eingeschlossen die zeitgenössischen Importe und Exporte. Als methodisches Muster für die eigene Bearbeitung dient am besten die Editionsreihe der deutschen Akademien und der Österreichischen Akademie der Wissenschaften „Die Deutschen Inschriften“. Die primär oder sekundär erhaltenen Inschriften stellen zweifelsfrei nur ein marginales Bruchstück des ursprünglichen Standes dar. Die Zahl der erhaltenen und wohl auch ursprünglichen böhmischen Inschriften ist im Beobachtungszeitraum jedoch sehr gering im Vergleich zu den benachbarten Reichsgebieten. Ein Problem ist dann auch die ungenügende grundsätzliche Erfassung der bis heute erhaltenen Denkmäler.

Der zweite Teil des Beitrags ist den bedeutendsten Inschriftengruppen im Untersuchungszeitraum gewidmet (Sepulkral-Inschriften, Inschriften auf Wandmalereien, Inschriften auf Tafelmalereien, Inschriften auf Glocken, Inschriften auf Goldschmiedearbeiten und Erzeugnissen des Kleinkunsthandwerks und schließlich die einzelnen Memorial-, Weih-, Errichtungs- und andere Inschriften ohne zeitgenössischen epigraphischen Kontext).

Der in Arbeit befindliche Katalog ist eine nicht subventionierte Aufgabe der Epigraphik-Arbeitsstelle des Institutes für Kunstgeschichte der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik (Ústav dějin umění AV ČR, v.v.i.), ihren Abschluss erwartet man in 5 Jahren. Abschließend ist dann der Sinn der generellen Auflistung der ältesten tschechischen Inschriften und der erwartete konkrete Nutzen zu beleuchten, der durchaus nicht zu vernachlässigen ist.

■ Překlad Artlingua, a. s.

SUMMARY

ON THE CONTEXT OF STUDYING THE OLDEST CZECH INSCRIPTION FONDS

The history of epigraphic culture began late and haltingly in Bohemia. Of course making an inventory and at least basic evaluation of the fonds of the oldest Czech inscriptions, despite the small number of objects of interest, is no easy matter. In practice we encounter a range of problems that the initiated inventory of the epigraphic fonds of Czech Early and High Middle Ages must deal with. The first issue is a practical delineation of the inscriptions being studied. Another concerns defining the time period, with the lower cut-off determined by the oldest preserved bohemical monument inscriptions from the 10th century and the logical upper cut-off being the mid-14th century, when deeper changes began to occur in both the Czech and Central European context. Territorially speaking we can restrict our study to the territory of the Kingdom of Bohemia in its extent from the 13th century, including period imports and exports.

As a methodological model for processing, the best would be the series of the German academies and Austrian Academy of Sciences, "Die Deutschen Inschriften". Primary or secondary preserved inscriptions certainly comprise only a marginal fraction of the original inscription fonds.

The number of preserved and evidently also the original number of Czech inscriptions in the given period is however very low, even in comparison to the neighbouring imperial areas. Another problem is the lack of basic records of remaining monuments.

The second part of the paper is dedicated to the most important group of inscriptions in the period under review (sepulchral inscriptions, inscriptions on wall paintings, inscriptions on panel paintings, inscriptions on bells, inscriptions on goldsmith works and products of minor artistic crafts, and finally individual memorial, consecrational, erectional and other inscriptions without a period epigraphic context).

The forthcoming inventory is a non-grant task of the epigraphic department of the Institute of Art History at the ASCR and it is expected to be completed within 5 years. In the very conclusion it is then necessary to explain the point of a general inventory of the oldest Czech inscriptions and their expected specific benefit, which is in no way insignificant.

■ Překlad Artlingua, a. s.

Arthur Stögmann

RODINNÝ ARCHIV VLÁDNOUCÍCH KNÍŽAT Z LICHTENŠTEJNU SE ZVLÁŠTNÍM ZRETELEM K „MORAVSKÝM FONDŮM“*

Ještě počátkem 20. století byly archiválie knížecího rodu Lichtenštejnů uloženy decentralizovaně – zčásti u jednotlivých správních úřadů, zčásti u různých kanceláří velkostatků. Rodinné archiválie v užším slova smyslu a archiválie z knížecí centrální správy se kolem roku 1900 nacházely v prostorách tzv. „*kancelářského domu*“ na vídeňské Herrengasse (tehdy Herrengasse 6). Obě lichtenštejnské budovy na Herrengasse („*kancelářský dům*“ a majorátní palác, tehdy Herrengasse 8) byly roku 1913 prodány a zbourány, aby udělaly místo nové výstavbě.¹⁾ Kolem roku 1900 nařídil kníže Johann II. (1840–1929)²⁾ prohlídku jednotlivých částí archivu s ohledem na jejich spojení s dalšími fondy uloženými ve Vídni. Konkrétní kroky k realizaci tohoto plánu byly podniknuty až roku 1902, kdy byly také najaty odborné síly k prohlédnutí, uspořádání a uložení archiválií do prostor v zahradním paláci v Rossau, které byly k tomuto účelu adaptovány (zde se nacházelo v letech 2004–2011 lichtenštejnské muzeum). Jako archiváři zde působili Franz Wilhelm (1902–1938), Oskar Mitis (1902–1908) a Viktor Fleischer (1906–1908). S ohledem na vybudování archivu měly být soustředěny všechny rodinné dokumenty a také veškeré správní a hospodářské písemnosti vzniklé až do 12. listopadu 1858, tedy do dne nástupu vlády knížete Johanna II. Nově vytvořený archivní celek obdržel název Domácí archiv vládnoucích knížat z Lichtenštejnu (*Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein*).³⁾

Třídící a pořádací práce probíhaly přechodně v městském paláci na Bankgasse až do doby, kdy bylo v roce 1908 dokončena adaptace zahradního paláce pro potřeby archivu. V tomto roce převzal péči o archiv Franz Wilhelm (1870–1942). V následujících letech probíhaly prohlídky a přebírání materiálu vhodného k archivování z různých depozitářů a jejich třídění a pořádání podle věcných a chronologických kritérií. Přitom byla objevena mimo jiné bohatá a pro habsburskou politiku ve Špa-

* Tato studie je upravenou a doplněnou verzí textu přednášky přednesené dne 24. března 2017 v Moravském zemském archivu.

¹⁾ Rupert Feuchtmüller, *Die Herrengasse*. Wien – Hamburg 1982, s. 45–51.

²⁾ Karl Höss, *Fürst Johann II. von Liechtenstein und die bildende Kunst*. Wien 1908.

³⁾ Evelin Oberhammer, *Das Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein*. In: *Scrinium*, 24, 1981, s. 165–184, zde s. 165.

nělsku důležitá korespondence knížete Antona Florianana z Lichtenštejnu. Předběžnými úvahami o její edici byl pověřen profesor pražské univerzity Ottokar Weber, nakonec ji provedl Jakob Seidl. Téměř dokončený Seidlův rukopis byl mimochodem zničen roku 1927 při požáru Justičního paláce.⁴⁾

V této souvislosti bych se rád zmínil o tom, jakou historicko- a archivně politickou roli, která přesahuje záležitosti domácího archivu, hrál v těchto letech mladší bratr tehdy vládnoucího knížete Johana Franz z Lichtenštejnu.

„Komise pro vydávání akt a korespondence k novějším dějinám Rakouska“, založená v roce 1897 (od roku 1903 Komise pro novější rakouské dějiny), jejímiž členy byli významní historikové (mj. Alfons Dopsch a Oswald Redlich) a ředitelé archivů (mj. Gustav Winter), vyhlásila v lednu 1898 vypracování přehledu archivních fondů, zvl. v soukromých archivech, za jeden ze svých nejnaléhavějších úkolů.⁵⁾ Za tím účelem byli povoláni pro příslušné země nebo skupiny zemí odborníci, mezi nimiž byl i Berthold Bretholz pro Moravu a Slezsko. Aktivita komise nebyly pouze podnětem k prvním přehledům, nýbrž iniciovaly i předání celých archivů do veřejných archivů, jako např. na Moravě, kde Bretholzovy cesty probudily šlechtické archivy z dlouhého spánku. Rodinné archivy Collaltů, Kouniců a Vrnbů-Kouniců se dostaly, protože byly uloženy bez odborného dozoru, jako depozita do Moravského zemského archivu. Jmenování prince Franze z Lichtenštejnu předsedou této komise v roce 1903 mělo získat pro její cíle další šlechtické kruhy. Lichtenštejn následně získával finanční prostředky od aristokratů a diplomatů, právě v té době se ale těžiště činnosti komise obrátilo jiným směrem. Po smrti blízkého přítele a společníka Engelberta Mühlbachera v roce 1903 hrozilo vlastnímu autorovi myšlenky na zřízení Komise pro novější rakouské dějiny Hansi von Zwiedinek-Südenhorst, že ztratí nad komisí kontrolu, a musel být vytvořen jiný nástroj, aby jím podporované práce v soukromých archivech neusnuly. Spolu s Lichtenštejnem a dědičným hrabětem Ferdinandem z Trauttmansdorffu, který uložil svůj rodinný archiv roku 1903 do Domácího, dvorského a státního archivu ve Vídni, založil „Společnost pro novější rakouské dějiny“. Jejím cílem mělo být, aby v kruhu majitelů archivů došlo k zásadnímu zhodnocení jejich historických pokladů. Trvalá podpora vytvoření a uspořádání soukromých archivů byla nejdůležitější prioritou společnosti, která chtěla spojit majitele archivů s „*inteligencí přátelskou vůči historii*“. V únoru 1904 se v lichtenštejnském paláci na Bankgasse konalo ustavující zasedání společnosti, ke které patřili solventní zakladatelé i prostí členové. Franz z Lichtenštejnu zprostředkoval mj. i uložení rodinného archivu Stadionů v Domácím, dvorském a státním archivu.⁶⁾

⁴⁾ Michael Hochedlinger, *Von Schlössern, Käsestechern und Gesetzen. Zur Geschichte von (Adels) Archivpflege und Archivalienschutz in Österreich*. In: Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs, 56, 2011, s. 43–176, zde s. 160.

⁵⁾ M. Hochedlinger, *c. d.*, s. 157–161.

Po první světové válce byly v rámci československé pozemkové reformy vyvlastněny proti malé kompenzaci části knížecích majetků na území nově založeného státu. Přitom došlo i k jednání o lichtenštejnských archiváliích, které se tehdy nacházely na území Československé republiky.⁷⁾

Před zahájením vyjednávání vypracoval v březnu 1923 ředitel knížecího archivu Franz Wilhelm memorandum adresované Franzi z Lichtenštejnu. Vzhledem k tomu, že věděl, že československé aspirace budou směřovat i na rodinný archiv, vyjádřil v memorandu jako hlavní cíl při jednáních s československou stranou zachování rodinného archivu jako nedotčeného archivního souboru v souladu s provenienčním principem. Pokud by československá vláda povolila převoz archiválií vídeňské provenience uložených tehdy v Bučovicích zpět do Vídně, zvláště archivu dvorské kanceláře (knížecí ústřední správní úřad) obsahujícího materiály až do roku 1857, přicházel by v úvahu jako protihodnota převoz archivů velkostatků Kostelec nad Černými lesy a Moravská Třebová, které byly zařazené do struktury fondů Domácího archivu, zpět do ČSR.⁸⁾ Na základě paragrafu 33 tzv. náhradového zákona⁹⁾ přijatého v rámci pozemkové reformy přecházely archivy zcela vyvlastněných statků na stát, archivy nevyvlastněných nebo ne zcela vyvlastněných statků ale zůstávaly majiteli. Československá vláda se ale bez ohledu na toto pravidlo snažila o sjednocení všech lichtenštejnských hospodářských archivů, ať byly vyvlastněny nebo ne, do „ústředního hospodářského archivu“, který měl být vytvořen na Moravě, a při nadcházejících jednáních měla žádat, aby tento centrální archiv byl buď zřízen a spravován na náklady knížecího rodu, nebo státem. V druhém případě by ovšem musely být státu předány i archivy statků zůstávajících v knížecím vlastnictví. Wilhelm byl toho názoru, že by bylo vhodné přenechat zřízení tohoto ústředního archivu státu a pro případ realizace tohoto projektu podmínit předání archivů statků zůstávajících v knížecím vlastnictví pokud možno co nejpřísnějšími podmínkami: především musí zůstat zachováno vlastnické právo a kdykoliv musí být možné vrácení depozita zpět vlastníkovi. Wilhelm dále konstatoval, že tyto podmínky formuloval velmi tvrdě proto, aby měl „*zmírněním jednoho nebo druhého bodu manévrovací prostor pro ústupky druhé strany*“.¹⁰⁾

⁶⁾ M. Hochedlinger, *c. d.*, s. 159.

⁷⁾ Lucia Dallabona, *Die Bodenreform in der Tschechoslowakei nach dem 1. Weltkrieg unter besonderer Berücksichtigung des fürstlich-lichtensteinschen Besitzes*, diplomová práce na Hospodářské univerzitě ve Vídni. Wien 1978; Ondřej Horák, *Lichtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním*. Praha 2010, s. 54n.

⁸⁾ F. Wilhelm Franzi z Liechtensteinu, 27. 3. 1923, Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein (dále HAL), FA610 (archiv a registratura od 1750).

⁹⁾ Zákon č. 329/1920 Sb. ze dne 8. dubna 1920 o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový.

¹⁰⁾ F. Wilhelm Franzi z Liechtensteinu, 27. 3. 1923, HAL, FA610).

Vedoucím českých vyjednávačů v Bučovicích byl ředitel Československého státního archivu zemědělského Adolf Krejčík (zemřel 1958). Poukázal při vyjednávání s lichtenštejnskými zástupci na to, že vlastníci archivů na území ČSR mají povinnost tyto archivy zachovat. Od Jeho Jasnosti knížete vláda očekává, že vyjde vstříc v tom smyslu, že na místě k tomu určeném nechá z archivů svých statků na vlastní náklady zřídit centrální archiv a nechá ho spravovat odborně školeným úředníkem československé státní příslušnosti. Do tohoto archivu měly být samozřejmě zařazeny i archivy velkostatků Kostelec nad Černými lesy a Moravská Třebová, začleněné v letech 1904 a 1905 do Domácího archivu ve Vídni, a bohemika z registratury dvorské kanceláře. Za předpokladu zřízení tohoto ústředního archivu knížetem nevznese pak československá vláda námitku proti tomu, že by do tohoto archivu byly zařazeny i archivy zcela vyvlastněných statků a zůstaly tak pod knížecí správou. Zástupci knížete pak vysvětlili, že možnost sjednotit archivy všech českých statků v centrálním hospodářském archivu plánovaném vládou z jejich hlediska existuje i tehdy, když zřízení a správu tohoto archivu převezme stát. Archivy statků zcela nebo částečně ušetřených pozemkovou reformou, které podle ustanovení zákona o pozemkové reformě zůstanou v majetku knížecího rodu, by mohly být v tomto případě předány centrálnímu hospodářskému archivu jako deponitum. Naproti tomu museli knížecí zástupci klást největší důraz na to, aby fondy archivu dvorské kanceláře, které byly kdysi uloženy v Bučovicích jen kvůli nedostatku místa ve Vídni, se dostaly do Domácího archivu bez vyřazení bohemik. Poukazovali na to, že tyto fondy vznikly organicky při dvorské kanceláři ve Vídni a *„nedotčené zachování takových jednotně vzniklých archivních souborů je jeden z nejzákladnějších a zároveň nejvyšších požadavků archivní vědy“*. Kdyby nebylo knížecí stanovisko českou stranou přijato, nikdy by rakouská vláda neudělila povolení k vývozu archivů velkostatků Kostelec a Moravská Třebová. Knížecí strana pak nabídla jako odškodnění za vstřícný postoj u spisů dvorské kanceláře sérii úředních knih z Moravské Třebové, která byla uložena v Domácím archivu. Představovala sice velmi cenný fond, ale mohla být vydána bez porušení provenienčního principu. Krejčík na tuto nabídku přistoupil a prohlásil, že rezignuje na bohemika ve spisech dvorské kanceláře, které se nacházely v Bučovicích.¹¹⁾

V polovině října 1925 se uskutečnila konečně výměna archivů dle dohodnutých podmínek: 15. října 1925 sdělila knížecí ústřední kancelář ředitelství Československého státního zemědělského archivu a ředitelství Moravského zemského archivu, že protihodnota dohodnutá za účelem převozu archiválií z Bučovic do Vídně byla splněna a proto byly *„dnešního dne“* zabaleny a do Bučovic odvezeny tyto archivy: hospodářský archiv velkostatků Kostelec nad Černými lesy, hospodářský archiv velkostatků Moravská Třebová, úřední knihy velkostatků Moravská Třebová

¹¹⁾ Viz Wilhelmova zpráva ústřední kanceláři o jednáních s dr. Krejčíkem ve věci archivů (únor 1923), HAL, FA610.

a fondy bývalého rodinného archivu markrabat z Brandenburku a registratura krnovského knížectví před rokem 1620. Převoz do Bučovic měl zajistit vrchní revident knížecí centrální účtárny Karl Knecht a měl poté uvědomit ředitelství Moravského zemského archivu.¹²⁾

Již 5. října byly archiválie „*rakouské provenience*“ v Bučovicích vytríděny a převezeny do Vídně. Zatímco rozsah archiválií, které po těchto dohodách v Bučovicích zůstaly, činil asi 2 běžné metry, činil rozsah archiválií převezených do Vídně podle zprávy Wilhelma tři plné vagóny.¹³⁾

V únoru 1926 Wilhelm konečně konstatoval, že vzájemná jednání s Československou republikou týkající se archiválií rakouské a české provenience, která trvala tehdy už tři roky, byla nyní dovedena ke „*kýženému konci*“. Naproti tomu se jednání o konečném osudu registratur velkostatků vzniklých na území ČSR „*nepodařilo posunout ani o vlásek*“.¹⁴⁾

Československá vláda se pokoušela směřovat náklady spojené se zřízením Centrálního archivu lichtenštejnských statků v ČSR na knížecí rozpočet a sama si chtěla ponechat nejen vrchní dozor nad tímto archivem, ale i další podstatné kompetence spojené se správou archivu. Je jasné, že tyto požadavky nebyly přijatelné.

Závažné pro rodinný archiv byly následky 2. světové války. Vyvlastnění majetku v Československu na základě tzv. Benešových dekretů v roce 1945, kterými lichtenštejnský rod ztratil asi 62% veškerého pozemkového majetku, vedlo k definitivní ztrátě archiválií uložených v této době na různých místech ČSR. Ty se do konce války nacházely v Bučovicích (registratury z Uhříněvsi, Kostelce nad Černými lesy, Kounic, Radimi, Ratají nad Sázavou, Uherského Ostrohu, Ždánic, Bučovic, Pozořic), v Opavě (tzv. Říšský archiv Opava: registratury statků Ruda nad Moravou, Branná, Zábřeh, Karlovec, Lanškroun, Šternberk, Úsov, Moravská Třebová, Opava, Krnov) a z menší části ve Valticích (registratura velkostatku Valtice) a Lednici.¹⁵⁾

V Moravském zemském archivu se dnes například nacházejí fondy olomouckého ústředního ředitelství, což byla nadřízená správní složka zřízená roku 1924 pro veškerý knížecí majetek v ČSR, pod jejímž vedením byly soustředěny tehdejší ústřední lesní a stavební ředitelství i ústřední účtárna.¹⁶⁾

¹²⁾ Zpráva ústřední kanceláři ze dne 15. 10. 1925, HAL, FA610.

¹³⁾ Zpráva ústřední kanceláři ze dne 26. 10. 1925, HAL, FA610.

¹⁴⁾ Zpráva ze dne 16. 2. 1926, HAL, FA610. K problematice viz též Jiří Radimský, *Lichtenštejnské archivy v Československu mezi dvěma válkami*. In: Archivní časopis, 13, 1963, s. 36–41.

¹⁵⁾ Dne 26. 6. 1945 oznámilo československé ministerstvo zemědělství s odvoláním na dekret č. 5/1945 Sb., že na veškerý majetek Franze Josepha II. z Liechtensteinu byla uvalena národní správa. Viz David Beattie, *Liechtenstein. Geschichte und Gegenwart*, Triesen 2005, s. 148; O. Horák, c. d., s. 85; naposledy Václav Horčíčka – Roland Marxer, *Liechtenstein und die tschechoslowakischen Konfiskationen von 1945. Vom zweiten Weltkrieg bis zur Gegenwart*. In: Veröffentlichung der Liechtensteinisch-Tschechischen Historikerkommission, 7. Vaduz 2013.

Důležitým fondem, který se rovněž nachází v Moravském zemském archivu, je fond bývalého lednického stavebního úřadu, příp. stavebního archivu. Je řazen podle statků, obsahuje 8 551 stavebních plánů z období 1752 až 1944. Obzvláště bohaté materiály pocházejí z bývalých panství Lednice,¹⁷⁾ Valtice,¹⁸⁾ Břeclav,¹⁹⁾ Šternberk a Karlovec.²⁰⁾

Ztráty utrpěné v roce 1945 se ovšem neomezují jen na archiválie uložené v ČSR, i v Rakousku byla obsáhlá část archivního fondu ztracena. Kvůli náletům na Vídeň byl do roku 1944 Domácí archiv částečně evakuován, přičemž tzv. rodinný archiv, většina listin, rukopisy a asi dvě třetiny písemností velkostatků (archiválie, které vznikly z větší části z vrchnostenské správy) byly přemístěny do zámku ve Vaduzu v lichtenštejnském knížectví.

Asi 800 listin a ty archiválie, které se vztahují ke správě panství s počátečními písmeny A–L (611 kartonů), byly ředitelem knížecích sbírek Dr. Gustavem Wilhelmem brzy na jaře roku 1944 převezeny na hrad Liechtenstein u Maria Enzersdorfu, do „*kmenového sídla*“ rodu a byly tam deponovány v bezpečných prostorách v podzemí hradu.²¹⁾ Zatímco ze zámků Valtice a Lednice bylo možno ještě v posledních měsících války odesílat vagóny s uměleckými díly, které tam byly uloženy, do Vaduzu, ukázalo se zamýšlené vyklizení hradu Liechtenstein a převoz tam umístěných archiválií do Vaduzu bohužel jako neproveditelné. V roce 1945 byl hrad Liechtenstein obsazen sovětskými jednotkami, načež byly archiválie odvezeny pryč. Část materiálu včetně 250 listin byla rovněž spálena nebo zničena. Ostatní části archivu se podařilo v letech 1944–1945 evakuovat do Lichtenštejnska.

LICHTENŠTEJNSKÝ ARCHIV VE STÁTNÍM ZVLÁŠTNÍM ARCHIVU SOVĚTSKÉHO SVAZU

Fond odvěčený v roce 1945 se podařilo lokalizovat poprvé v roce 1992 pracovníkům Centra pro uchovávání historických sbírek dokumentů (*Zentrum für die Aufbewahrung der historischen Dokumentensammlungen*) v tzv. Zvláštním archivu v Moskvě. Po dobu dvou dnů jej následně mohli částečně prohlédnout archiváři Dr. Alois Ospelt (tehdejší ředitel Lichtenštejnského archivu ve Vaduzu) a Dr. Evelin

¹⁶⁾ K tomu srv. *Státní archiv v Brně. Průvodce po archivních fondech*, sv. 2. Praha 1964, s. 8–109; Moravský zemský archiv v Brně (www.mza.cz), fondová skupina F a další.

¹⁷⁾ 2 864 plánů z let 1800–1944.

¹⁸⁾ 1 778 plánů z období od cca 1790 do 1938.

¹⁹⁾ 1 382 plánů z let 1797–1944.

²⁰⁾ 243 plánů.

²¹⁾ Gustav Wilhelm, *Der Weg der Liechtenstein-Galerie von Wien nach Vaduz*, hg. von Johann Kräftner. München – Berlin – London – New York 2005, s. 20n.

Oberhammerová (tedy ředitelka Domácího archivu). Jednalo se o fond č. 1388, celkem 546 plných kartonů (foliový formát, asi 19 cm vysoký). Tehdejší archivní centrum s označením Zvláštní archiv bylo zcela uzavřené a sloužilo jen sovětské tajné službě. Spravovalo výhradně spisy zahraniční provenience, které byly Rudou armádou zabaveny na obsazených územích. Priority zpracování fondů Zvláštního archivu se řídily podle zájmů tajné služby. Existence Zvláštního archivu byla v Sovětském svazu oficiálně zveřejněna až v roce 1989, kdy byl pod novým označením přiřazen do organizace státních archivů.

Kníže Hans-Adam II. vedl hned po objevení fondu průzkumné rozhovory o jeho navrácení, přičemž využíval různé prostředníky. Jeden z nich, Andrej Meilunas, ho upozornil na Sokolovský archiv jako možný objekt vyjednávání.²²⁾

Jednání vedla k uzavření dohody mezi knížetem Hansem-Adamem II. a ruským ministrem zahraničí E. M. Primakovem podepsané dne 3. září 1996. Samotné archivy byly vyměněny dne 30. července 1997. Celkem 134 spisů Sokolovského archivu bylo vydáno ruskému velvyslanectví v Bernu teprve poté, co většina „lichtenštejnského archivu“ ve stejný den dorazila do Vaduzu.

V tomto případě se jednalo o výměnu, nikoli o restituci.²³⁾

„Lichtenštejnský archiv“ byl převezen do vídeňského oddělení Domácího archivu až na podzim roku 2002, kde byl nově uspořádán. Při krátké prohlídce archiváři Ospeltem a Oberhammerovou v roce 1993 se ukázalo, že fond obsahoval písemnosti správy velkostatků začínajících počátečními A–L, které byly již dříve zmíněny. Bedny, ve kterých byly přechovávány, neodpovídaly žádnému obsahovému členění. Spisy přebíral personál tajné služby, nikoliv archiváři. Přitom bylo do značné míry zničeno původní roztrídění.

Ze 640 jednotek (po uložení spisů do menších kartonů)²⁴⁾ jsou dnes prakticky všechny uspořádány a použitelné, jenom fond Ruda nad Moravou je momentálně uspořádán zatím jen hrubě. Celkem se u písemností vrchnostenské provenience (včetně spisů, které ještě nejsou uspořádány dokonale) jedná o asi 2 870 kartonů ve dvou různě velkých formátech.²⁵⁾

Archiválie jsou zpřístupněny elektronickými pomůckami.

²²⁾ K historii a významu Sokolovského archivu srv. D. Beattie, *c. d.*, s. 208n.; Arthur Stögmann, *Einblick in den zwischen 1945 und 1997 im „Sonderarchiv Moskau“ verwahrten Teilbestand des fürstlich-liechtensteinischen Hausarchivs*. In: Veröffentlichungen der Liechtensteinisch-Tschechischen Historikerkommission, 4. Vaduz 2013, s. 175–183; též: *Lichtenštejnský Domácí archiv a Zvláštní archiv Moskva. K osudu části knížecího archivu v letech 1945–1997*. In: Časopis Matice moravské, 132, 2013, supplementum 6, 2013, s. 169–177.

²³⁾ D. Beattie, *c. d.*, s. 209.

²⁴⁾ Rozměry: výška – cca 13,5 cm, šířka – cca 30 cm, hloubka – cca 44 cm.

²⁵⁾ Starší kartony: výška – cca 16 cm, šířka – max. 30 cm, hloubka – max. 45 cm. Nové kartony: výška – cca 13,5 cm, šířka – cca 30 cm, hloubka – cca 44 cm.

Korespondence dvorské kanceláře

Zřízení dvorské kanceláře vycházelo z úvahy, že vytvořením centrálního úřadu bude dosaženo hladkého průběhu všech správních činností. Po prvních počátcích v 17. století došlo až v 80. letech 18. století ke zřízení dvorské kanceláře jako samostatného úřadu.²⁶⁾ Založením Olomouckého ústředního ředitelství roku 1924 ztratila dvorská kancelář na významu a byla nejdříve právně a v roce 1933 i fakticky zrušena. Kolem roku 1814 bylo do té doby používané věcné řazení zrušeno ve prospěch řazení chronologického, přičemž se pořadí spisů orientovalo podle posledního spisu.²⁷⁾

Jako nejvyšší centrální úřad měla dvorská kancelář vykonávat dozor nad péčí o majetek a všech s tím spojených práv, starat se o jeho nejlepší využití a o blaho poddaných. Písemnosti zahrnují 2 619 kartonů,²⁸⁾ podací protokoly a rejstříky.²⁹⁾ Materiál začíná rokem 1786 a končí současnými svazky protokolů a indexů.

Po roce 1945 došlo k rozdělení Domácího archivu na vídeňskou a vaduzskou část, přičemž – zjednodušeně řečeno – ve Vídni jsou uloženy především dokumenty týkající se ústřední a místní správy a v zámku Vaduz dokumenty k rodinné historii (listiny a rodinný archiv) a většina rukopisů.³⁰⁾

Na podzim roku 2007 byly na příkaz Jeho Jasnosti knížete Hanse-Adama II. z Lichtenštejnu veškeré vaduzské archiválie vzniklé do 31. prosince 1954 převezeny do Vídně. Tyto archiválie mohou být bez omezení použity pro vědecké účely. V následující části jsou stručně popsány nejdůležitější fondové skupiny.

Sbírka listin

Do sbírky listin patří dnes asi 3 000 listin, které jsou řazené chronologicky. Orientace v nich je možná pomocí registů a využitím místní a jmenné kartotéky. Část fondu byla zmikrofilmována. V roce 1991 byla vydána edice moravských a slezských listin Domácího archivu období 1173 až 1380³¹⁾ Regesta do roku 1526 jsou rovněž k dispozici v publikované formě.³²⁾

²⁶⁾ Hannes Stekl, *Österreichs Aristokratie im Vormärz. Herrschaftstil und Lebensformen der Fürstenhäuser Liechtenstein und Schwarzenberg*. München 1973, s. 40–45.

²⁷⁾ E. Oberhammer, *c. d.*, s. 173.

²⁸⁾ Výška: max. 16 cm, šířka: max. 30 cm, hloubka: max. 43 cm.

²⁹⁾ Rozsah: cca 40 bm, výška: max. cca 52 cm, hloubka: max. cca 40 cm, šířka různá.

³⁰⁾ Urbáře ve formě knihy byly až do roku 2007 uloženy v rámci sbírky rukopisů ve Vaduzu, urbáře mající podobu aktového materiálu jsou uloženy v rámci archivů jednotlivých panství ve Vídni.

³¹⁾ Jan Bistřický – František Spurný, *Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archivu ve Vaduzu 1173–1380. Die mährischen und schlesischen Urkunden des Familienarchivs der regierenden Fürsten von und zu Liechtenstein in Vaduz*. Brno 1991.

Sbírka rukopisů

Sbírka rukopisů obsahuje kolem 2 500 rukopisů z období od 15. do 20. století.³³⁾ Fond se skládá z rukopisů nejrůznějšího druhu a původu. Správy panství se týkají například urbáře od 15. století, mezi nimi tzv. „Mikulovský urbář“ z roku 1414.³⁴⁾

Další rukopisy vznikly z činnosti knížecí ústřední správy a správy dvora. K nim patří třeba lenní knihy od 15. století a knihy dvorské pokladny a účtárny z 18. a 19. století, dále takzvané inventáře garderoby počínající obdobím vlády knížete Karla z Lichtenštejnu (1569–1627).³⁵⁾ Posledně jmenovaný druh pramene je velmi důležitý pro zkoumání dějin knížecích sbírek a pro stavební dějiny a dějiny mobiliáře knížecích zámků a jiných budov. Mezi rukopisy se nacházejí i osobní dokumenty různých knížat, které mají význam pro historický výzkum, například deník knížete Antona Floriana (1656–1721) z doby jeho velvyslanecké činnosti v Římě (1691–1694).³⁶⁾ Archiválie jsou zpřístupněny elektronickými pomůckami (ve formě textového souboru).

Rodinný archiv

V tomto případě se jedná o pramenný zdroj o rozsahu asi 670 jednotek.³⁷⁾ Největší část fondu tvoří archiválie, které jsou řazeny abecedně podle jmen členů knížecího rodu.

³²⁾ Metoděj Zemek – Adolf Turek, *Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173–1526*. In: Sborník archivních prací, 33, 1983, s. 483–527. K možnostem bohemikálního výzkumu v lichtenštejnském rodinném archivu dále Metoděj Zemek, *Bohemika v lichtenštejnských archivech ve Vaduzu a ve Vídni*. In: Archivní časopis, 29, 1979, s. 211–229, nejnověji Vladimír Jakub Mrvík, *K dějinám lichtenštejnských archivů. Význam Domácího archivu panujících knížat z Lichtenštejna pro české badatele*. In: Archivní časopis, 57, 2007, s. 242–254.

³³⁾ Rozměry: výška mezi 22 a 53 cm, hloubka 15–50 cm, dále různé jiné formáty.

³⁴⁾ Berthold Bretholz, *Das Urbar der Liechtensteinischen Herrschaften Nikolsburg, Dürnholz, Lundenburg, Falkenstein, Feldsberg, Rabensburg, Mistelbach, Hagenberg und Gnadendorf aus dem Jahr 1414*. Reichenberg – Komotau 1930.

³⁵⁾ Ke knížeti Karlovi z Lichtenštejnu viz především Herbert Haupt, *Fürst Karl I. von Liechtenstein. Obersthofmeister Kaiser Rudolfs II. und Vizekönig von Böhmen. Hofstaat und Sammeltätigkeit. Edition der Quellen aus dem liechtensteinischen Hausarchiv. Text- und Quellenband*. In: Quellen und Studien zur Geschichte des Fürstenhauses Liechtenstein, 1/1 a 1/2. Wien – Köln – Graz 1983.

³⁶⁾ Michael Hörrmann, *Fürst Anton Florian von Liechtenstein (1656–1721)*. In: Liechtenstein – Fürstliches Haus und staatliche Ordnung. Geschichtliche Grundlagen und moderne Perspektiven, hg. von Volker Press – Dietmar Willoweit. München – Wien 1987, s. 189–209.

³⁷⁾ Rozměry kartonů: výška: max. 16 cm, šířka: max. 30 cm, hloubka: max. 45 cm.

Fond je rozdělen na následující věcné skupiny: rodinné záležitosti, biographica, finance, korespondence a pozůstalost. Písemnosti začínají obdobím rakouského ministeriála Jindřicha I. z Lichtenštejnu (jmenován 1233–1266) a sahají až do současnosti.³⁸⁾

Písemnosti z období po 1. lednu 1955 se nacházejí ještě v archivu v zámku ve Vaduzu. Jejich užití je možné jen ve výjimečných případech a po dohodě s Jeho Jasností knížetem Hansem-Adamem II. z Lichtenštejnu.

Zatímco starší historie rodu do roku 1600 je doložena jen mezerovitě, nabývá rodinný archiv v souvislosti s politickým vzestupem Lichtenštejnů asi od roku 1600 na rozsahu. To je možné doložit například velkým množstvím písemností synů Hartmanna II. – Karla (1569–1627), Maxmiliána (1578–1643) a Gundakera (1580–1658).³⁹⁾

Část rodinného archivu se týká právního postavení rodu Lichtenštejnů a knížecích držav. Zde se nacházejí, počínající 14. stoletím, ustanovení o dědictví, koupích, prodeích a dělení rodinného majetku, záležitosti fideikomisu atd.

Archiválie jsou zpřístupněny elektronickými pomůckami (ve formě textového souboru).

Archiválie jednotlivých panství

Jedná se o dokumenty, které se vztahují ke správě pozemkového majetku a knížecích městských paláců ve Vídni, v Praze a v Brně. Fond je rozdělen na část A: Panství in genere a část B: Panství in specie: pod A jsou uloženy všechny instrukce, nařízení, dekrety atd., které byly vydávány pro všechna panství a jejich úředníky a pod B jsou ty archiválie, které se vztahují k jednotlivým panstvím, a sice s několika málo výjimkami týkajícími se těch panství, která se nacházela v majetku tehdejšího vladaře lichtenštejnského rodu. Archiválie jsou řazeny abecedně podle jmen příslušných panství (např. „Valtice“ nebo „vídeňské domy“) a v rámci tohoto řazení jsou rozděleny do šesti věcných skupin.

³⁸⁾ Jacob von Falke, *Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein*, 3 sv. Wien 1868–1882. K Jindřichovi I. viz sv. 1, s. 279–303.

³⁹⁾ Thomas Winkelbauer, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*. Wien – München 1999 (Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungsband 34); též, *Gundaker von Liechtenstein als Grundherr in Niederösterreich und Mähren. Normative Quellen zur Verwaltung und Bewirtschaftung eines Herrschaftskomplexes und zur Reglementierung des Lebens der Untertanen durch einen adeligen Grundherrn sowie zur Organisation des Hofstaates und der Kanzlei eines „Neufürsten“ in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts*. Wien – Köln – Weimar 2008 (Fontes rerum Austriacarum – dritte Abteilung, Fontes iuris, Bd. 19).

- Ács (župa Komárom, Maďarsko): alod, získáno 1824
- Auřinowes (Uhríněves, městská část Prahy, Čechy): alod, 1874–1896 fideikomis, získáno 1622
- Butschowitz (Bučovice, okres Vyškov, Morava): fideikomis, získáno 1597
- Ebergassing (okres Schwechat, Dolní Rakousy): fideikomisní léno, získáno 1650
- Eisenberg (Ruda nad Moravou, okres Šumperk, Morava): léno české koruny, od 1903 fideikomis, získáno 1622
- Eisgrub (Lednice, okres Břeclav, Morava): fideikomis, získáno mezi 1370–1571/1572, 1575
- Feldsberg (Valtice, okres Břeclav, Morava): fideikomis, získáno od 1371
- Fischhorn (okres Zell am See, Salcbursko): alod; získáno 1867/95
- Goldenstein (Branná, okres Šumperk, Morava): léno české koruny, fideikomis, získáno 1622
- Hohenstadt (Zábřeh, okres Opava, Morava): léno české koruny, fideikomis, získáno 1622
- Judenau (okres Tulln, Dolní Rakousy): alod, získáno 1701
- Kaunitz (Kounice, okres Nymburk, Čechy): alod, získáno 1760/1772
- Landskron (Lanškroun, okres Ústí nad Orlicí, Čechy): fideikomis, získáno 1622
- Lichtenthal (Wien): fideikomis, získáno od 1687
- Veste Liechtenstein (okres Mödling, Dolní Rakousy): fideikomis od 1825; získáno: 12. století, 1807
- Knížectví Lichtenštejnsko: 1719 říšské knížectví; získáno 1699 (Schellenberg), 1712 (Vaduz)
- Lundenburg (Břeclav, okres týž, Morava): alod, od 1712 fideikomis; získáno 1385 – před 1561, 1638
- Mährisch Aussee (Úsov, okres Šumperk, Morava): alod, od 1874 fideikomis; získáno 1598
- Mährisch Kromau (Moravský Krumlov, okres Znojmo, Morava): fideikomis, získáno 1622
- Mährisch Trübau (Moravská Třebová, okres Svitavy, Morava): léno české koruny, fideikomis, získáno 1622
- Nikolsburg (Mikulov, okres Břeclav, Morava): alod, získáno 1249 (již 1560 prodáno)
- Pernau (Pornóabáti; župa Vas, Maďarsko): alod, získáno 1824
- Plumenau (Plumlov, okres Prostějov, Morava): fideikomis; získáno 1600
- Posorschitz (Pozořice, okres Brno-venkov, Morava): fideikomis, získáno 1597
- Rabensburg (okres Mistelbach, Dolní Rakousy): fideikomis, získáno 1385
- Radím (Radim, okres Kolín, Čechy): fideikomis, získáno 1783
- Rattay (Rataje nad Sázavou, okres Kutná Hora, Čechy): fideikomis, získáno 1764/1772
- Rostok (Roztoky u Prahy, okres Praha-západ, Čechy): fideikomis, získáno 1623
- Rumburg (Rumburk; okres Děčín, Čechy): fideikomis; získáno 1681
- Schönau an der Triesting (okres Baden, Dolní Rakousy): alod, získáno 1829

Schottwien-Seebenstein (okres Neunkirchen, Dolní Rakousy): alod, později fideikomis; získáno 1824/30

Schwarzkostelez (Kostelec nad Černými lesy, okres Praha-východ, Čechy): alod; získáno 1622

Skworetz (Škvorec, okres Praha-východ, Čechy): alod, 1874–1896 fideikomis, získáno 1622

Steinitz (Ždánice, okres Hodonín, Morava): fideikomis, získáno 1626

Sternberg (Šternberk, okres Olomouc, Morava): alod, 1874 fideikomis, získáno 1695

Steyregg (okres Urfahr-Umgebung, Horní Rakousy): léno, popř. alod, získáno od 1406 (do 1580)

Troppau (Opava, okres týž, Slezsko) – Jägerndorf (Krnov, okres Bruntál, Slezsko): knížectví, léna české koruny, fideikomis, získáno 1613/14 (Opava), 1622/23 (Krnov)

Ungarisch-Ostra (Uherský Ostroh, okres Uherské Hradiště, Morava): fideikomis, získáno 1625

Wilfersdorf (okres Mistelbach, Dolní Rakousy): fideikomis, získáno 1436

Dále existuje ještě řada dalších menších fondů, které zde nejsou zmiňovány.

Celý vídeňský archiv je dnes umístěn v moderním, klimatizovaném archivním depozitáři, je vybaven kompaktními protiprachovými regály na listiny, spisy i rukopisy, s moderními skříněmi na plány, mapy, razítka a pečete a závěsnými pořadači na sbírku fotografií. Badatelna se nachází ve správním traktu knížecích sbírek (Fürstliche Sammlungen Art Service GmbH & Co OG) na adrese Fürstengasse 1, 1090 Vídeň.

ZUSAMMENFASSUNG

FAMILIENARCHIV DER HERRSCHENDEN FÜRSTEN VON LIECHTENSTEIN UNTER BESONDERER BERÜCKSICHTIGUNG DER „MÄHRISCHEN FONDS“

Das Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein bildet einen Teil der *Fürstliche Sammlungen Art Service GmbH & Co OG*. Es ist ein Privatarchiv; die Benützungsmöglichkeiten müssen von Fall zu Fall abgesprochen werden. Das Archiv ist eines der am besten erhaltenen Adelsarchive im deutschsprachigen Raum. Es dokumentiert nicht nur die Geschichte des fürstlichen Hauses von und zu Liechtenstein, sondern ist neben dem Liechtensteinischen Landesarchiv auch das bedeutendste Archiv für die Landesgeschichte des Fürstentums.

Es enthält weiters wertvolle Quellen zur Geschichte der fürstlichen Besitzungen in Österreich und Tschechien.

Während die mittelalterliche Geschichte des Fürstenhauses bis ca. 1600 aktenmäßig relativ mangelhaft, dafür durch Urkunden recht gut belegt ist, wird das familiengeschichtliche Archivmaterial (Akten und Korrespondenzen) als Folge des politischen Aufstiegs der Familie Liechtenstein ab ca. 1600 merklich dichter. Dies manifestiert sich zum Beispiel im Reichtum des Schriftguts zu den Söhnen Hartmanns II., Karl (1569–1627), Maximilian (1578–1643) und Gundaker (1580–1658).

Ein sehr großer und wissenschaftlich intensiv genutzter Bestand sind jene Akten, die sich auf die Verwaltung der Grundherrschaften und der fürstlichen Stadthäuser in Wien, Prag und Brünn beziehen. Dieser Bestand ist eingeteilt in A. *Herrschaften in genere* und B. *Herrschaften in specie*:

Unter A. sind all jene Instruktionen, Verfügungen, Dekrete etc. abgelegt, die an alle Herrschaften bzw. deren Beamte ergingen und unter B. jene Archivalien, die sich auf die einzelnen Besitzungen beziehen und zwar mit wenigen Ausnahmen auf solche, die sich im Besitz des jeweiligen *Regierers* des Hauses Liechtenstein befanden.

Die Bestände des Hausarchivs sind geteilt: Das Archivgut bis Ende 1954 befindet sich in Wien, wo das Hausarchiv in den Jahren um 1900 in seiner heute noch bestehenden Form gegründet und aufgebaut wurde. Das Archivgut ab 1955 ist auf Schloss Vaduz untergebracht. Das gesamte Wiener Archivgut ist in einem modernen, klimatisierten Archivdepot untergebracht, ausgestattet mit staubsicheren, mobilen Regalen für Urkunden, Akten und Handschriften, mit modernen Schränken für Pläne, Karten, Stempel und Siegel sowie mit Hängeordnern für die Fotosammlung. Der Benützerbereich befindet sich im Verwaltungstrakt der *Fürstlichen Sammlungen Art Service GmbH & Co OG* im Gartenpalais Liechtenstein (Fürstengasse 1, 1090 Wien).

■ Překlad autor.

SUMMARY

FAMILY ARCHIVES OF RULING PRINCES FROM LIECHTENSTEIN WITH SPECIAL EMPHASIS ON THE “MORAVIAN FONDS”

The personal archives of the reigning princes of Liechtenstein comprise a part of the *Fürstliche Sammlungen Art Service GmbH & Co OG*. Since they are private archives any use has to be agreed on a case-to-case basis. The archives are the best-preserved archives of the nobility in the German speaking countries. They document not only the history of the Princely House of Liechtenstein but, in addition to being the national archives, they are also the most important archives of the Principality of Liechtenstein.

In addition, they also comprise valuable sources related to the history of the princely estates in Austria and the Czech Republic.

While the record evidence of the medieval history of the Princely House until about 1600 is rather poor albeit well-documented by means deeds, the volume of archival material related to the family history (documents and correspondence) has significantly increased after 1600 due to the increased political influence of the Liechtenstein family. This is particularly visible in the

increased number of written documentation related to the sons of Hartmann II: Karl (1569–1627), Maximilian (1578–1643) and Gundakar (1580–1658).

The documents dealing with the administration of the most prominent property holdings and princely town houses in the cities of Vienna, Prague and Brno make up a large part that has been extensively used for scientific research. This part is divided into two sections: (A) *Dominions in genere* and (B) *Dominions in specie*:

Under (A), all instructions, ordinances and decrees are stored that were issued to all the dominions and/or their workers and under (B) those archive documents are placed that are related to individual properties and possessions; in particular to those that were the property of the *sovereigns* of the House of Liechtenstein, with only a few exceptions.

The stocks of the private archives are divided: the archives of the period until the end of 1954 are located in Vienna where the archives, in their currently existing forms, were founded in the years around 1900 and further developed. The archives from the year 1955 are located in Vaduz castle. The complete archives located in Vienna are stored in a modern air-conditioned archive storage building equipped with dustproof mobile racking system to store documents, files and manuscripts, with modern cabinets for plans, maps, stamps and seals, as well as suspension files for the photography collection.

The user area is in the administrative wing of the *Fürstliche Sammlungen Art Service GmbH & Co OG* in the Liechtenstein Garden Palace (Fürstengasse 1, 1090 Vienna).

■ Překlad Artlingua, a. s.

ZPRÁVY NACHRICHTEN REPORTS

**ZPRÁVA O FONDU
STANISLAVA BRZOBOHATÉHO-BERTONA**

V únoru 2018 bylo do knihovny exilové a samizdatové literatury Libri Prohibiti v Praze dopraveno dvacet tři krabic pozůstalosti novináře a historika Stanislava Brzobohatého-Bertona (1924–2016) z Austrálie. Ještě za Bertonova života byla zásilka péčí velvyslance Martina Pohla dopravena na ambasádu v Canbeře, kde dlouhé měsíce čekala na transport do Čech. Na místo určení se krabice dostaly díky radovi zastupitelského úřadu Miroslavu Pišovi, který je při svém návratu z australské mise domů přidal do kontejneru s osobními věcmi. Berton byl vlastníkem vskutku mimořádně objemného archivu, obsahujícího mimo jiné 1263 knih, jež postupně věnoval Libri Prohibiti a Vojenskému ústřednímu archivu v Praze, Muzeu exilu a Moravské zemské knihovně v Brně, Čapkově společnosti v západoněmeckém Hagenu, židovskému muzeu v Sydney, krajanským spolkům v Brisbane a Canbeře. Ačkoliv od mládí žil na druhém konci světa, nikdy neztratil kontakt s vlastí a po sametové revoluci zde hojně publikoval.

Stanislav Brzobohatý se narodil 2. března 1924 v Brně, kde rovněž absolvoval gymnázium. Za druhé světové války se živil jako inspicient a herec v Hranicích na Moravě, nevyhnul se však nucenému nasazení v továrně v Lipníku nad Bečvou. Po osvobození na jaře 1945 dobrovolně vstoupil do armády, absolvoval důstojnickou školu a stal se redaktorem armádního vysílání rozhlasu. Od roku 1947 studoval česko-německou srovnávací literaturu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, avšak záhy odjel na brigádu do Velké Británie, kde se rozhodl zůstat a po komunistickém puči požádat o politický azyl. V Londýně působilo několik exilových skupin. Již od dob války zde byl aktivní Český národní výbor generála Lva Prchaly, jehož stoupenci ostře kritizovali spojenectví se Sověty a politiku Edvarda Beneše. Brzobohatý se k nim přidal a pomáhal bývalému diplomatovi Karlu Locherovi, sekretáři výboru. Po nějakém čase získal vysněný kontrakt, byť omezený, v české sekci BBC a měl možnost například komentovat letní olympiádu v Londýně, kde československá výprava vybojovala jedenáct medailí včetně šesti zlatých. Na živobytí si vydělával jako noční hlídač, ale čile se angažoval zejména v krajanském hnutí. Coby protiváhu komunizovaného Československého svazu mládeže doma založil Organizaci svobodné české mládeže a vydával studentské časopisy *Směry* *Student and Time*. Pod pseudonymem S. F. Bohata přispíval rovněž do periodik *České listy*, *Integrál*, *Český boj* a dalších. Zapsal se ke studiu ekonomie na prestižní London School of Economics, věnoval se překladatelské činnosti, v Českém ná-

rodním domě organizoval divadelní představení, literární a vzpomínkové večery. V roce 1952 se oženil a začal spolu s básníkem Robertem Vlachem vydávat devítidílnou edici veršů, aforismů a úvah nazvaná Satiry. Aby zajistil rodinu, do níž přibyli tři synové, přijal nabídku na výrobu bižuterie. V tomto oboru následně vydržel dlouhá desetiletí. 13. dubna 1957 oficiálně změnil své příjmení na Berton. V polovině šedesátých let 20. století se rodina přesunula do australského Sydney, kde s úspěchem vyráběla a prodávala parfémy.

Na stáří se Stanislav Berton intenzivně angažoval v krajaňských spolcích v Austrálii a badatelsky se věnoval výzkumu atentátu na Reinharda Heydricha. Dopodrobna analyzoval archivy a vzpomínky vyšetřovatele Heinze Pannwitze, představitelů Gestapa v Protektorátu, parašutistů a odbojářů, přičemž se věnoval především kontroverzní postavě Ladislava Vaňka, kolaboranta a posléze spolupracovníka StB. Díky svému hlubokému zájmu o problematiku Berton korespondoval s desítkami lidí a významně přispěl k poznání temné kapitoly naší historie. Podstatnou část jeho pozůstalosti ostatně tvoří složky související s lety 1939–1945 v Čechách a na Moravě. Odstěhoval se do domova seniorů v pobřežním městečku Coolum Beach ve státě Queensland, kde se nadále věnoval literární a publicistické činnosti a několik let po úmrtí první choti se také podruhé oženil. Za šíření dobrého jména České republiky ve světě obdržel od ministerstva zahraničí stříbrnou medaili. Zemřel 27. října 2016 ve věku dvaadvadesáti let, přičemž ještě do poslední chvíle intenzivně psal, jak potvrdil i v dopise autorovi tohoto příspěvku pouze několik týdnů před skolem.

Pozůstalost Stanislava Bertona uloženou v *Libri Prohibiti* tvoří směsice korespondence, novinové výstřižky, kopie článků a kapitol delších prací, stejně jako vydání exilových tiskovin a samostatné knihy. Na dalších stranách se nachází výčet složek v jednotlivých krabicích s originálními Bertonovými popisky. V případě adresátů dopisů a e-mailových zpráv často není uvedeno plné jméno, jen příjmení. Mnohé složky jsou také pojmenovány zkratkou či heslem, které se neznalému čtenáři podaří rozšifrovat teprve při důkladném prozkoumání obsahu. Následující text tedy rozhodně nemá být chápán jako detailní inventář, ale spíše jako prvotní pomůcka, jež usnadní badatelům orientaci ve fondu. Berton vytrvale hledal odpovědi na otázky minulosti a dokázal nashromáždit úctyhodné množství materiálu, který jistě nalezne další využití v rukách českých historiků.

Krabice: Složky osob a institucí 1

1. Dopisy ČNV (dopisy 40, 50.1.)
2. Locher-Locherová (korespondence, úřední listy K. Lochera – 2. sv. válka, 50. léta, novinové výstřižky)
3. Locher Dvorkovi
4. Pekelský Karlu Šindelářovi
5. Home Office (několik dopisů Juraje Slávika Home Secretary ve 40. letech)

6. Wistuba (německy psané dopisy J.H. Wistuby Karlu Locherovi)
7. From gen. Prchala Letters to Homme office, genral Ingr, NY Times, Vyhlášení České národní jednoty a Slovenské národní jednoty (Pridavok)
8. Prchala v Archivu Ministerstva Vnitra
9. České listy (č. 3 z 27. října 1952, č. 8 z 27. července 1953)
10. Becher (část záznamů ze schůzky s dr. Walterem Becherem)
11. Pekelský a Blastowiczková
12. Pergler (dokumenty o Karlu Perglerovi)
13. Locherová – Berton (korespondence (70.–80. léta)
14. Vilma Locherová (dokumenty)
15. Jantur (texty o Heinzi Janturovi, komisaři Gestapa v Praze)
16. Heidrich – A54 – Jindra (vzpomínky Arnošta Heidricha na válku)
17. Special Forces Club
18. Ženatý (korespondence s George J. Zenaty)
19. Šenoldová (výstřižky o Alžbětě Šenoldové)
20. Táborský (korespondence a výstřižky Eduard Táborský)
21. Draga Shillinglaw
22. Jan Beneš – in memoriam
23. Cibulka – Vaněk – Strobinger – ABS – Vaněk
24. Moravec Frant. (výstřižky o Fr. Moravcovi a korespondence s vdovou)
25. MOD (Ministry of Defence)
26. Lvice (záznamy o tajné organizaci Lvice)
27. Šustr (korespondence s pplk. Jaroslavem Šustrem)
28. Drábek (korespondence s Jaroslavem Drábkem a výstřižky o odboji)
29. Harald Frank (korespondence 80.–90. léta)
30. Vaněk v. Ivanov usnesení
31. Ivanov a Berton (výstřižky)
32. Šafařík (výpověď Františka Šafaříka)
33. Šolc (korespondence a výstřižky Jiří Šolc)
34. Herta Vaňková (parte)
35. Jindra – skupina (výstřižky)
36. Vlk (výstřižky)
37. Vojenský rozhlasová ústředna (přehled telegramů na VRÚ)
38. Vaněk pro zahraničí (záznamy rozhlasových pořadů)
39. Amort (korespondence Čestmír Amort)
40. Beneš – atentát – trezor (výstřižky)
41. Bláha (František Bláha výstřižek)
42. Hájek O. a paní Hájková (korespondence Otomar Hájek)
43. Hanák (korespondence Vít Hanák)
44. Heidrich, jr. (korespondence s Arnoštem Heidrichem, jr.)
45. Hockey (Ron C. Hockey korespondence, výstřižky)

Krabice: Složky osob a institucí 2

1. Stanislav Berton – Oldřich Pelc – Atentát na Heydricha a Jindra
2. Lidice
3. Keller – Kellerová – Vaněk – Drasal – Pecháček
4. Vaněk – Paměti
5. Lidická tajemství
6. Články o Vaňkovi
7. Jan Waldauf – korespondence
8. Hanek – Král – Klaus – Prkno – Prömpter
9. Wochian – Brno
10. Giehl – Prstýnkáři
11. Vaněk – Pecháček/Karlík – Nos – Purkyt
12. Ivanov – Nemo – Nejedlý
13. Gestapo v Brně 1943/König-Eiselt-Wochian
14. Pfitshe – Gall – Drábek – Heidrich
15. Věcná kartotéka IV – Jindra – Vaněk
16. Vaněk – Chmela – Kratochvíl
17. Petr – Spohr – Šípek – Kolář – Purkyt – Bilek
18. Vašut
19. Siebert – Bohumil – Krajina
20. Schlussbericht – Jindra – 10. 12. 1942
21. Sigmund – Jindra
22. Zbytková – Bjaček
23. Meldungen – Jindra – Evald
24. Jindra na Brněnsku
25. Horová
26. Dr. MacDonald
27. Provazníková
28. Burgess

Krabice: Složky osob a institucí 3

Publikace: R. Kopecký – Československý odboj v Polsku v r. 1939
J. Smutný – Němci v Československu a jejich odsun z republiky
Zpověď K. H. Franka
Deník Bohemia září–říjen 1953, listopad 1954

1. Ivanov's memorandum
2. Zifčák – Paměti
3. Šeda
4. Bubeník
5. Korespondence Berton – Vaněk (1982–1986)

6. Akce Profesor
7. Gestapo Brno
8. 3. odboj – recenze
9. Různé/Various (80.–90. léta)
10. Ivanov Memorandum

Krabice: Složky osob a institucí 4

1. K. Locher, J. Němeček – Paris 1940 (zápisy ze schůze Česko-slovenské národní rady)
2. Noviny Český Boj (březen 1949, leden 1951)
3. Srba
4. Vaňkovo zatčení
5. Köpl
6. Napolo – V. Locherová
7. Rudé právo, 9 června 1945
8. Antonie Šobotníková
9. Josef Stříbrný
10. Max Rostock
11. Jan Masaryk – Papánek – Re: Heydrich
12. Hostovský
13. Křížka – Re: Stříbrný
14. K. H. Frank a Lidice
15. Lidice různé (výstřížky)
16. Franzel
17. Lidice a Ležáky
18. Ripka – U. S. Senate Committee – Jenner
19. Palkovský
20. Prchala – rehabilitace
21. Gen. Alois Eliáš
22. Vychodil – Locher
23. Schwarz – Locher
24. Hauner – Re: Beneš
25. Ripka (výstřížky)
26. Prchala vs. Kopecký

Krabice: Složky osob a institucí 5

1. Jan Antonín Baťa
2. Bohuslava Libeňská
3. Sokol
4. Re: Prchala a další autoři
5. Pridavok – Open letter

6. Dopis Karla Lochera Janu Masarykovi (1945)
7. Cvrk
8. Kosovo
9. Prchala – Beneš
10. Šárka – Prchala – Jína
11. Vyhlášení Česká národní jednota – Slovenská národná jednota (1943)
12. Prchala vs. Bohuš Beneš
13. Svoboda
14. Vondrákovo memorandum
15. Prchala – Zenkl 1938
16. Re: Ripka
17. Paní Sláviková (vdova po Juraji Slávikovi)
18. Norges museum
19. Morávek
20. Lindner
21. Karel Němčík
22. Petiční výbor Věrní zůstaneme
23. Re: V. Vaněk
24. Katz
25. Andrejs

Krabice: Složky osob a institucí 6

1. VGHOFF (Volksgerichtshof) – Ewald
2. Chalupský – Vaněk – Chalupský
3. Pospíšil (Bořivoj)
4. Sokolská župa prostějovská
5. Přidal – viz Skopal – dopisy
6. Drásal – Molitor
7. Bjaček – Kasík důležité
8. Košar RE: Vaněk – zajímavé
9. Drásalová
10. Samostatný text Odbojová organizace Lvice a atentát (Pavel Kopeček, Přerov)
11. Wilkinson
12. Archiv bezpečnostních složek – Spisy o Vaňkovi
13. Horová (Dcera Dr. Jana Kellera)
14. Dříbek – Horáková – Krajina – Peltán – Důležité
15. Naylor – Němec – Důležité
16. Čechová
17. Beseda v Pardubicích – duben 1987 (Jelínek, Krupka a Vaněk)
18. Varsík – Ladislav vaněk (text)
19. Pelc – Re: Vaněk
20. Vaněk v Pečkárně

21. Pavlík
22. Různé: Klier – KSČ – Slovanský svaz – Sociologická společnost
23. Vaněk – Dilia
24. Vaněk – Nachtmann
25. ADNE (Ivanov) o Vaňkovi – Lanštiák – Čechová
26. Vaněk – radiogramy
27. 525-41-2 – Vaněk
28. Ivanov (jen pro Vás)
29. Keary
30. Krupka
31. Plass/Olga Plassová
32. Hamšík-Vaněk-Krupková
33. Zpráva o Slovensku od pramene „Horského“
34. Zbytek – Zbytková
35. Podkarpatská Rus

Krabice: Složky k atentátu a další

1. Calcium (výstřižky)
2. Podkarpatská Rus (výstřižky)
3. Mnichov (-II-)
4. Bilderberg
5. Recenze
6. Pich-Tůma
7. Plzeň 1945
8. Minařík
9. Payne
10. Gen. Luža
11. KSČ – vězni – StB
12. KSČ – vězni – StB (různé)
13. Urban (Josef Urban korespondence, výstřižky)
14. Abschussbericht YIWO (Einsatz der Ordnungspolizei)
15. Samostatný dopis Radku Gálishovi (září 2006)
16. Kopie neznámé knihy v anglickém jazyce
17. Pannwitz – poznámky ke knize Bomba pro Heydricha
18. Pannwitz – překlad (český překlad Bertonovy knihy)
19. Armstrong (korespondence David Armstrong)
20. Coppi (Hans Coppi korespondence)
21. Thümmel – A54 (výstřižky, různé texty)
22. Jaro Stránský (Frankfurtská řeč Jaroslava Stránského, jež nebyla proslovena o neuskutečněné schůzce s R. Lodgmannem, související korespondence)
23. Šanda (Oktáva B r. 1943 – střední škola Brno)
24. ÚSTR (výstřižky)

25. Frank Karola (korespondence)
26. Drtina (fragment paměti Prokopa Drtiny)
27. Kilián (Tomáš Kilián korespondence)
28. Krajina od Mašina (Ray/Radek Mašín korespondence)

Krabice: Atentát na Heydricha 1

Různé články, výstřižky a knihy k Heydrichovi

Složky:

1. Škacha (Silver B)
2. Anthropoid SOE-NA
3. Atentát 70. výročí
4. Seznam 252 + Mauthausen 10. 1942
5. Libuše
6. Tobyška
7. Canaris
8. Kaněra
9. World Jewish Congress – Archive Beneš!
10. Národní politika – Gorazd a další
11. Firt
12. Proud
13. K. H. Frank – Lucerna 26. 2. 1943
14. Lovell – Lhotka – Navara
15. Kubiš

Krabice: Atentát na Heydricha 2

1. Parašutisté/atentát

Různé články, výstřižky a knihy k Heydrichovi

Krabice: Složky korespondence, dokumentace 1

Různé články a výstřižky

1. Depeše na přání Jindry
2. Jak se šlo na odsun + polemika
3. Ohlasy na Pannwitze (Karel Procházka, Karel Zbytek)
4. Vaněk – návrh na vyznamenání + záznam Čechové
5. Holzinger – Mauthausen – 24. 10. 1942
6. Vaněk – dopis Pannwitzovi
7. O Bertonovi
8. Do složky záznamy (Zpráva pro Český národní výbor – 19. 3. 1951, Text Vznik a problémy českých a slovenských exulantů – 15. 9. 1952)
9. Poznámky kancléře Smutného k mému rukopisu „Jak došlo k odsunu“

10. Krzák
11. Dopisy redakcím
12. A – 5A – Pannwitz, Vaněk, Ženatý
13. Beneš – Problémy R-Uherska
14. Výpověď Vaňka 23. 9. 1942 – česky i německy
15. Výpověď Vaňka 25. 9. 1942 – česky i německy
16. Výpověď Vaňka 3. 11. 1942 – německý text
17. Výslech Vaňka 15. 1. 1943 – největší zrada
18. Dary
19. Ripka – architekt odsunu
20. Kutlvašovic
21. Frankfurt 1950

Krabice: Složky korespondence, dokumentace 2 + Kopecký

1. O Bertonovi (výstřižky)
2. Beneš a odsun
3. Jak došlo k odsunu (1948-49) – manuscript
4. Rudolf Kopecký: Vzpomínky starého novináře VII. Díl
5. Poland 1939 – Z archivu Rudolfa Kopeckého (několik čísel časopisu Přehled – Informační věstník pro Čechoslováky v Polsku)

Krabice: Živá korespondence 1

1. Demokratický klub
2. ČSBS Přerov
3. ČSBS
4. Červinka, Jiří
5. Čapek Gesellschaft
6. Collegium Carolinum
7. Catalánová, Hana
8. Moravské zemské muzeum, Břečka, Jan
9. Binet, Laurent
10. Beseda Canberra
11. Adamec, Jan
12. Armstrong, David
13. Vostatek, Miroslav
14. Vnuk, František
15. Bundesarchiv
16. Zátopek, Emil
17. Vojenský ústřední archiv
18. Vrábel, Juraj
19. Vojenský historický ústav

20. Česko (výstřižky)
21. Šulc, Jiří
22. Hrubý, Petr
23. Hala, Karel (pseudonym Kajetán Halasa)
24. Haasis, Helmuth
25. Fuchsová, Jiřina
26. Frýbort, Milan
27. Fousek Josef
28. Dvořáková, Zora
29. Dům Exodus
30. Dědinová-Jezíková, Sidonie
31. Houžvička, Václav
32. Hajný, Pavel
33. Cholínský, Jan

Krabice: Korespondence živá 2

Publikace Jiřiny Fuchsové Kryl (Los Angeles 2009)

1. Příbáň, Michal
2. Reichová, Jana
3. Šimsová, Sylva
4. Pacner, Karel
5. Paleček, Pavel
6. Fiedler, Heinz
7. Tomaszewski, Jerzy
8. Němeček, Jan
9. Vaculík, Ludvík
10. Povodně na Moravě
11. Sudetendeutschesarchiv
12. Zemský archiv Opava
13. Benda, Štěpán
14. Mašín – Mašínová
15. Sedmidubský, Jan
16. Kohutová, Věra
17. Žáček, Pavel
18. Čvančara, Jaroslav
19. Archivy
20. Štábní kapitán P. Křížka
21. Historický kaleidoskop
22. Lhotka, Jaroslav
23. Československá obec sokolská – Re: Vaněk

Krabice: Korespondence živá 3

1. Primus nakladatelství – Nový Polygon
2. Pavelková, Martina – Re: Krajina
3. BBC London
4. Blížkovský, Bohumír – Kučerová, Stanislava
5. Kohout, Frank
6. Doležalová, Jarmila
7. Feierabend, Ivo
8. Goll, Jan
9. Hamšík, Ivan (Reflex)
10. Hanzlík, Jan – ÚSTR
11. Hauner, Milan
12. Vaculík, Jan – Hospodář
13. Janeček, Mirko
14. Jirků, Aleš
15. Kameník, Miroslav
16. Klapal Čeněk
17. Kobliha, Bohumír
18. Kokoška, Stanislav
19. Kopečný, P.
20. Kratochvíl, Jan
21. Křivánek, Ladislav
22. Košař, Jiří
23. Kotyk, Jiří
24. Koutecká, Věra
25. Martin, John
26. Mašín – Krajina – Urban
27. Millar, Paul
28. Miller, Jaroslav
29. Moravská zemská knihovna
30. Moravský zemský archiv
31. Moravské zemské muzeum
32. Kučera, Rudolf
33. Mlynárik, Jan
34. Nadace Tomáše Bati
35. Národní archiv
36. Národní muzeum
37. Nedvěd, Vladimír
38. Nový, František – Beneš v Moskvě
39. Olšanský, Jaroslav
40. Ondrášek, Milan

Krabice: Korespondence živá 4

1. Pohl, Martin
2. Pospíchal – Kvart
3. Prečan, Vilém
4. Reichl, Martin
5. Šetina, Jiří
6. Semenov, Barbara
7. Sígľ, Miroslav
8. Skopal Jaroslav
9. Smiřický, Zdeněk
10. Společnost Edvarda Beneše
11. Stone, Norman
12. Stránský, Martin
13. Sýs, Karel
14. Škvorecký, Josef
15. Šustek, Vojtěch
16. Štěpánek, Kvido
17. Ústav pro soudobé dějiny
18. Ústav paměti národa
19. Sekanina, Clemens
20. Veis, František
21. Vališ, Zdeněk
22. Veber, Václav
23. Žídek, Václav
24. Zoufalý, Otakar

Krabice: Osobní složky a tematické A-Hi

1. Anděl, Jaroslav
2. Bandera, Stepan
3. Beran, Josef
4. Burger, Adolf
5. Carská rodina
6. Cekota, Anthony
7. Cibulka, Petr
8. Beneš + Specials
9. Benešovy dekrety – odsun
10. Beneš, Edvard
11. Březina, Aleš
12. Drtina, Prokop
13. Dubček, Alexander
14. K. H. Frank

15. Gott, Karel
16. Gottwald, Klement
17. Hácha, Emil
18. Havel, Václav
19. Havel, Miloš
20. Hedvicek, Ross
21. Hitler, Adolf – O Češích

Krabice: Osobní složky a tematické Ho-Po

1. Horáková, Milada; Nestával, Josef
2. Komínek, Miloš
3. Hučín, Vladimír
4. Chytil, Zdeněk
5. Jungmann, Josef
6. Chyský, Václav
7. Jaksch, Wenzel
8. Katz, Otto
9. Kolektivní vina
10. Koura, Petr
11. Kroc, Ray – McDonald 's
12. Kryl, Karel
13. Krystlík, Tomáš
14. Kwiet, Konrad
15. Laušman, Bohumil
16. Ludvík, Zbyněk
17. Mahler, Zdeněk
18. Mareda, Ladislav
19. Masaryk, Jan
20. Masaryk, T. G.
21. Meců, Jan
22. Morávek, Václav
23. Nečasovo memorandum (Nečas, Jaromír)
24. Obdržalek, Bob
25. Obzory + Němci
26. Pithart, Petr
27. Postupim
28. Prezidenti – 2013

Krabice: Osobní složky a tematické Po-V (+ dodatky do složek)

1. Dopisy čtenářů

2. Dodatky do složek – různé články, brožury a výstřižky, věnované válečné a partyzánské problematice
3. Posse-Brázda, Amelie Papers (kopie z fondu Eduarda Táborského v Hoover Institute)
4. Desiré – vnučka p. Posse
5. Pospíšil, Jaroslav
6. Pražák, Alois Jaroslav (Vzpomínky zaznamenané S. Bertonelem)
7. Rees, Neil
8. Sova, A.
9. Stalin – 2. světová válka
10. The Sudeten Social democratic Association U.K.
11. Šamberger, Zdeněk
12. Tebeldi, Albrecht
13. Tito, Josip Broz
14. Tomeš, Josef
15. Slezské muzeum
16. Slovenská národní knihnice
17. Vaše, Karel
18. Vrábel, Juraj – Mašínové

Krabice: Složky odsun Němců, Beneš – historické 1

Časopis Skutečnost 2/1951, Sudetenland 4/1970, 4/1972, Čechoslovák 20. března 1941, Evidence on the Reign of Racialism in Czechoslovakia (červenec 1945)

1. Co říkali – sud. Němci
2. Archeologie
3. Bombardování 2. světová válka – Pardubice, Drážďany
4. Sud. Němci
5. Sudetsko (Churchill použil termín)
6. Bedřich Smetana
7. KSČ
8. OBZ – Reicin
9. Německo
10. Mnichov 1938
11. Mapy poválečné Evropy
12. Listopad 1989
13. Pannwitz – Attentat auf Heydrich (opoznámkovaný originál)
14. Fritz Köllner
15. Sud. Němci – odsun
16. Vzácné (Sud. Němci ve Velké Británii)
17. Terezín – památník

Krabice: Složky odsun Němců, Beneš – historické 2

Kniha Rostislav Kocourek: Lidice

1. Černí baroni
2. Češi – Česko
3. Dáblice
4. 2. domácí odboj
5. Exil 1948-1968
6. Historie „lahůdky“
7. Jalta
8. Charta 77
9. Islám
10. Koncentrační tábory
11. Krajané
12. KSČ vs. Exil
13. Legionáři 1. sv. válka
14. Odboj – 2. sv. válka – zahraniční
15. Píka
16. Okupace 1968
17. Palachův hlasatel (The Palach Herald – R. W. Pec)
18. Podkarpatská Rus
19. Poklady nacistů
20. Polsko + Katyň
21. Okupace 1968
22. Pražské povstání
23. Rusko – Putin
24. Říjen 1918
25. Slovensko
26. StB
27. Svatobořice
28. 3. odboj – domácí
29. Ukrajina – Putin
30. Únor 1948
31. USA – Lend Lease – WW2 – Letter Zebereský – důležité
32. Vězni
33. Vatican
34. Volby 1946
35. Vých. Německo
36. Zlato – ČSR + Rusko, carský poklad
37. Židé – holocaust

Krabice: Dodatky do složek 1

J. Křen, V. Kural – Ke stykům mezi čs. odbojem a SSSR v letech 1939–1941 (Historie a vojenství 2/1967)

1. Landessocialgericht S-H
2. Zum Attentat auf Heydrich + Sonderkommando R. K (vzácné)
3. Pannwitz – Hannah
4. Pannwitz – The Assassination of Heydrich (English translation S. Berton)
5. S. Berton – Články po r. 2000
6. Články – různé
7. E-mail od Sylvy Šymsové (vzácné)
8. Stránský Jaro + Jan
9. Dopisy S. Bertona redakcím
10. Jiří Ludikar
11. Stránský Jaro – Frankfurt (neproslovená přednáška)
12. Ohlasy na článek k případu L. Vaňka
13. Stránský Jan (důležité – Mnichov)
14. Ležáky – známé i neznámé
15. Ivanov – o pozadí atentátu
16. Doplnky
17. The Secrets of Lidice
18. Studie o Jindrovi
19. Články S. B. o Jindrovi
20. L. Vaněk – A54 script

Krabice: Dodatky do složek 2

Desítky kopií stran z The Central European Observer (40. léta)

1. Záznamy (exil – Francie, Německo, Velká Británie)
2. Kožnar – prověření skupiny Jindra
3. Högsfeldová
4. Hrubý – Vaněk – Novotný
5. Nachtmann – Vaněk – Šolc
6. S. Berton – Články před r. 2000
7. Operace „Profesor“ – Vaněk
8. Meldungen – Vaněk – zatčení – pokus otravy
9. SOE – Report Re: Heydrich + Pražské povstání
10. Různé doplňky (Prosím, přiřaďte do příslušných složek)
11. Eiselt – Gestapo Brno
12. Škacha – Silver B
13. Zbytková, Vaněk, Pavlík, Bjaček, Kosík

14. Lindner o parašutistech – ABS
15. Vaněk – Uher 1940

Krabice: Výstřižky

Výstřižky z domácích i krajaňského tisku 90. léta, po roce 2000

■ Martin Nekola

ZAHRAŇIČNÍ CESTY OASSS, NA, MZA, ZA A STÁTNÍCH OBLASTNÍCH ARCHIVŮ ZA ROK 2017*

* Přehled zahraničních cest vychází z údajů, které obdržel odbor archivní správy a spisové služby MV ČR od archivů.

Bosna a Hercegovina

Ing. Štěpán Urbánek (Národní archiv)

Bc. Adéla Růžičková (Národní archiv)

Sarajevo, 26.–29. 9. 2017

Státní archiv Bosny a Hercegoviny. Konzultační návštěva v návaznosti na realizovaný program ČRA – Podpora kapacit Státního archivu Bosny a Hercegoviny.

Grant Podpora Bosny a Hercegoviny

Ing. Štěpán Urbánek (Národní archiv)

Bc. Adéla Růžičková (Národní archiv)

Sarajevo, 20.–24. 11. 2017

Státní archiv v Bosně a Hercegovině. Kontrolní návštěva v návaznosti na realizovaný program ČRA – Podpora kapacit Státního archivu Bosny a Hercegoviny.

Grant Podpora Bosny a Hercegoviny

Estonsko

Mgr. Jitka Křečková (Národní archiv)

Mgr. Kateřina Zenklová (Národní archiv)

Tartu, 28. 5.–1. 6. 2017

Estonský národní archiv. Účast na zasedání spolku archivářů a akademiků ICA-RUS.

Projekt CO:OP – Community as Opportunity (Grant Agreement Number: 2014-3407)

Francie

PhDr. Lenka Linhartová (OASSS)

Ing. Milan Bílek, oddělení investiční výstavby Nejvyššího kontrolního úřadu
Mgr. Bc. Petr Dvořáček, vedoucí archivu Poslanecké sněmovny
PhDr. Ondřej Tikovský, ředitel Parlamentní knihovny
Paříž, 26.–28. 6. 2017

Delegáti se zúčastnili v rámci zahraniční pracovní cesty jednání se zástupci francouzského archivnictví. Účelem návštěvy bylo jednání o spolupráci při realizaci oslav výročí roku 2018 a dále získání zkušeností s výstavbou a provozem nových archivních budov Národního archivu, Archivu města Paříže a Archivu Ministerstva zahraničních věcí v souvislosti s chystanou novostavbou NKÚ, v níž bude umístěn i Archiv Poslanecké sněmovny a Parlamentní knihovna.

Itálie

Mgr. Tomáš Pražák (SOkA Mělník)
Vatikán, Řím, 1.–9. 4. 2017

Archivum Secretum Vaticanum (ASV) a Archiv Pontificium Collegium Germanicum et Hungaricum (ACGU). Studium pramenů v ASV a v ACGU byly získány nové informace k osobě Emanuela Arnošta z Valdštejna (1716–1789), které prohloubí dosavadní výzkum.

Mgr. Lucie Neužilová (Národní archiv)
Siena, 2.–8. 4. 2017

University of Siena. Seminář o digitálních edicích středověkých rukopisů.
Grant FF UK „Digital edition of mediaval manuscripts“

PhDr. Mgr. Tomáš Černušák, Ph.D. (MZA Brno)
Řím, 3.–31. 5. 2017

Výzkum nunciaturních zpráv Carla Caraffy a dalších papežských diplomatů pro období roku 1621.

PhDr. Eva Gregorovičová (Národní archiv)
Florence, 1.–8. 7. 2017

Státní archiv ve Florencii. Práce na grantovém projektu.
Grant GAČR-1625198 Ludvík Salvátor Toskánský

PhDr. Alena Pazderová (Národní archiv)
Řím, 22. 9.–16. 10. 2017

Státní archiv v Římě. Výzkum bohemik s ohledem na pokračování edice korespondence nuncia Cesare Speciana pro léta 1595–1596.

Mgr. Jan Kahuda, Ph.D. (Národní archiv)
Mgr. Pavel Koblasa (Národní archiv)

Florence, 21.–28. 10. 2017

Státní archiv ve Florencii, Národní knihovna. Zjištění souvislostí s rodinným archivem toskánských Habsburků.

Mgr. Milan Augustin (SOkA Karlovy Vary)
Florence, 13.–15. 12. 2017

Na základě pozvání honorární konzulky dr. Giovanny Dani Di Bianco se dne 13. 12. uskutečnila přednáška pro širokou veřejnost s názvem „Storia a curiosita delle sorgenti di Karlovy Vary“. 14. 12. se pod patronací paní konzulky uskutečnila vernisáž sochařských děl, na kterou přednášejícího pozvala.

Maďarsko

Mgr. Karolína Šimůnková (Národní archiv)

Mgr. Dorota Müllerová (Národní archiv)

PhDr. Alena Šimánková (Národní archiv)

Budapešť, 26. 6.–29. 6. 2017

Maďarský národní archiv, Archiv bezpečnostních složek. Seznámení se s legislativní úpravou a archivní praxe zpřístupňování archiválií s osobními údaji v Maďarsku.

Mgr. David Valůšek, (SOkA Zlín)

Budapešť, Miškolc, 8.–12. 7. 2017

Účast a jednání na setkání středoevropských archivářů pořádané v rámci Zasedání maďarské archivní společnosti Magyar Leveltarosok Egyesülete vándorgyűlése.

Mgr. Karel Halla (SOkA Cheb)

Miskolc, 8.–12. 7. 2017

Na pozvání ředitele Městského archivu v Budapešti Prof. Dr. Istvána Kenyere se navštívil Mgr. Halla Městský archiv v Budapešti. V následujících dnech se delegát zúčastnil Maďarské archivní konference v Miškolci.

PhDr. Daniel Doležal, Ph.D. (SOA Praha)

Miskolc, 9.–12. 7. 2017

Účast a jednání na setkání středoevropských archivářů pořádané v rámci Zasedání maďarské archivní společnosti (Magyar Leveltarosok Egyesülete vándorgyűlése) v Miskolci.

Malta

Doc. Dr. Ing. Michal Ďurovič (Národní archiv)

Rabat, 3.–6. 5. 2017

Head Office of the National Archives at Rabat. Účast na mezinárodní konferenci „Head Office of the National Archives at Rabat“.

Mexiko

PhDr. Michal Wanner, Ph.D. (OASSS)

Mexico City, 25.–30. 11. 2017

AS je dlouholetým členem celosvětové organizace archivářů Mezinárodní archivní rady (ICA). Každoroční pravidelná konference ALA-ICA se konala v Mexiku – Mexico City. Toto celosvětové setkání odborníků v oblasti archivnictví je vždy jedinečnou příležitostí k získání globální představy o vývoji archivnictví a jeho

jednotlivých odvětví v celoevropském i celosvětovém měřítku. Konference se konala pod heslem „Archivy, občanství a interkulturalismus“. Hlavními tematickými okruhy, které byly na konferenci diskutovány, byly interkulturalismus a domorodé kultury, informační systémy a digitální uchování, big data, lidská práva, ilegální obchod s archiváliemi, přístupnost archivních údajů a ochrana osobních údajů, archivy a přírodní katastrofy, regionální spolupráce, copyright a intelektuální vlastnictví, archivy a umělecká tvorba a archivy a akademické projekty.

Norsko

Ing. Štěpán Urbánek (Národní archiv)

Oslo, 2.–5. 5. 2017

Oslo Konsethus-Small Hall. Účast na sympoziu „International Symposium Oslo 2017“.

Grant PIERA – Pokročilý identifikační element

Polsko

PhDr. Jan Saheb, Ph.D. (ZA Opava)

Cieszynie, 27. 4. 2017

Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie. Účast na mezinárodní konferenci „Dom, pałac i zamek w kulturue materialnej Śląska“.

Mgr. Hana Legnerová (SOA Litoměřice)

Mgr. Petr Kopička (SOA Litoměřice)

Krakov, 7.–11. 5. 2017

Zahraniční cestu na základě reciproční smlouvy, která se konala v Krakově, absolvovali dva zaměstnanci SOA Litoměřice. Účelem této cesty bylo studium majetkoprávních, správních a hospodářských písemností se vztahem k panství a městu Roudnici nad Labem za zástavních držitelů Jana Kryštofa hraběte z Tarnova, Konstantina knížete z Ostrogu a Jana knížete z Ostrogu, uložených v rozsáhlém šlechtickém fondu Archiwum Sanguszków. Pramenná hodnota získaného nafoceného materiálu je zřejmá jak v celku, tak i v jednotlivostech přesahující mikrovět panství Roudnice n. L.

PhDr. Markéta Novotná (Národní archiv)

Sopoty, 8.–11. 5. 2017

Účast na mezinárodní konferenci „Konferencja Naukowa Historia-Interpetacja-Reprezentacja“.

Mgr. Adam Zítek (Národní archiv)

Varšava, 28. 5.–4. 6. 2017

Archiwum Akt Nowych Warszawa. Studium archivních fondů.

Mgr. Jakub Mamula (SOkA Bruntál se sídlem v Krnově)

Wrocław, 29. 5.–2. 6. 2017

Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Pokračování ve výzkumu bohemik – pra-

meny k dějinám krnovského knížectví. Reciproční výměna na základě smlouvy mezi OASSS a NDAP PR.

Mgr. David Valůšek (SOkA Zlín)

Kielce, 19.–22. 9. 2017

Účelem cesty byla účast na konferenci VII Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich.

Mgr. Jiří Peterka (ZA Opava)

Kielce, 19.–20. 9. 2017

Účast na VII. celostátním sjezdu polských archivářů.

PhDr. Marek Poloncarz (SOA Litoměřice)

Kielce, 19.– 22. 9. 2017

Cesta na základě pozvání Sdružení polských archivářů. Jednalo se o sjezd polských archivářů v městě Kielce, kde se zaměstnanec seznámil s odlišnostmi polské a české praxe a kde vystoupil s příspěvkem a prezentací o svých zkušenostech z práce v českém archivnictví v rámci sekce Poláci v archivnictví bez hranic.

Mgr. David Valůšek (SOkA Zlín)

Varšava, 12.–14. 10. 2017

Účelem cesty byla účast na konferenci Idea i trdycja mecenatu – od Zaluskich do ZAiKS-u 1747 – 2017. Vystoupení na konferenci s příspěvkem „Podnikatelský mecenát na příkladu firmy Baťa“.

PhDr. Karel Řeháček (SOA Plzeň)

Wroclaw, 19.–20. 10. 2017

Dr. Řeháček se zúčastnil polsko-českého semináře „Archiwa uczelniane, Perspektywa porównawcza“, který byl pořádán Mezinárodním střediskem pro slezská studia při Kolegiu rektorů slezských univerzit a Archivem wroclawské univerzity. Delegát vystoupil na semináři s příspěvkem.

Bc. Blanka Hnulíková (Národní archiv)

Kristýna Bímanová, DiS. (Národní archiv)

Varšava, 22.–27. 10. 2017

Archiwum Akt Nowych. Praktický workshop – Restaurování fotografií krok za krokem.

Mgr. Adam Zítek (Národní archiv)

Bydhošť, Toruň, 4.–12. 11. 2017

Archiwum Panstowowe. Studium archivních fondů a metodiky.

PhDr. Ivo Navrátil (SOkA Semily)

Milan Jech (SOkA Semily)

Jelenia Góra, 27. 11. 2017

Cesta na základě pozvání polské strany. Zahájení výstavy „Mapy Gór Izerskich/Mapy Jizerských hor“ připravené českými a polskými archivy a muzei.

Rakousko

Ing. Marie Benešová (MZA Brno)

Graz, 19.–21. 3. 2017

Účast na mezinárodní vědecké konferenci „Tag der Restarierung“.

Mgr. Otto Chmelík (SOA Litoměřice)

Vídeň, 22.–23.3.2017

Účast na komentované prohlídce výstavy „Im Zeichen der drei Deklarationen...“ a následná účast na diskusi o české a moravské šlechtě ve 20. století

PhDr. Eva Drašarová, CSc. (Národní archiv)

Vídeň, 2.–7. 4. 2017

Rakouský státní archiv. Výzkum archiválií k česko-německým vztahům na sklonku habsburské monarchie.

PhDr. Tereza Pluskalová (Národní archiv)

Vídeň, 3.–7. 4. 2017

Rakouský státní archiv. Studium pramenů, týkající se fondu Akademie hraběte Straky.

PhDr. Mikuláš Čtvrtník, Ph.D. (SOA v Praze)

Vídeň, 19.–21. 4. 2017

Technische Universität Wien. Zahraniční služební cesta byla vykonána za účelem účasti a vystoupení s vlastním příspěvkem v pracovní skupině Vom Ethos des Archivierens na jednání mezinárodní odborné skupiny Archive der Hochschulen sowie wissenschaftlicher Institutionen organizované v rámci Verband deutscher Archivarinnen und Archivare e.V. Pracovní jednání neslo název Normen und Ethos. Schreiben ArchivarInnen die Geschichte?

PhDr. Eva Gregorovičová (Národní archiv)

Vídeň, 22. 5.–2. 6. 2017

Rakouský státní archiv. Práce na grantovém projektu.
Grant GAČR-1625198 Ludvík Salvátor Toskánský

Mgr. Michal Severa (SOA Zámorsk)

Vídeň, 17.–19. 7. 2017

Staatsarchiv. Studium pramenů k tematice nekatolického obyvatelstva ve východních Čechách a vztahu centrální monarchie k nim a dále studium pramenů k doplnění archivních fondů uložených v SOA Zámorsk.

PhDr. Tomáš Kalina (Národní archiv)

Vídeň, 18.–26. 9. 2017

Rakouský státní archiv. Výzkum pramenů k tématu „Poštovní trasy v Českých zemích v 19. století.“

PhDr. Miroslav Šepták, Ph.D. (Národní archiv)

Vídeň, 9.–14. 10. 2017

Rakouský státní archiv. Průzkum fondů k československo-rakouským vztahům a československým dějinám.

Mgr. Michal Severa (SOA Zámorsk)

Bregenz, 10.–12. 10. 2017

Účast na 39. Archivním sjezdu rakouských archivářů ve vorarlberském Bregenzu.

PhDr. Eva Drašarová, CSc. (Národní archiv)

Vídeň, 5.–9. 11. 2017

Rakouský státní archiv. Výzkum archiválií k česko-německým vztahům na sklonku habsburské monarchie, pokračování v ediční řadě *Promarněná šance*.

Mgr. Jitka Křečková (Národní archiv)

Mgr. Lucie Neužilová (Národní archiv)

Vídeň, 20.–21. 11. 2017

Univerzita Vídeň. Účast na konferenci „En route to a Sharp Identity“.

Projekt CO:OP – Community as Opportunity (Grant Agreement Number: 2014-3407)

Mgr. Šárka Mašková Janotová (SOkA Benešov)

Vídeň, 21.–24. 11. 2017

Österreichisches Staatsarchiv. V uvedených dnech byly Mgr. Šárkou Maškovou Janotovou prostudovány objednané archiválie uložené v Rakouském státním archivu. Jednalo se o dokumenty z fondů oddělení Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv a Haus-, Hof- und Staatsarchiv.

Mgr. Pavel Koblasa (Národní archiv)

Vídeň, 27. 11.–1. 12. 2017

Rakouský státní archiv. Výzkum v Rakouském státním archivu k záležitostem velkostatků.

PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D. (Národní archiv)

PhDr. Jan Kahuda, Ph.D. (Národní archiv)

Vídeň, 27. 11.–1. 12. 2017

Rakouský státní archiv, Rakouská národní knihovna a Centrální archiv Řádu německých rytířů. Výzkum v Rakouském státním archivu – dohledávání informací pro poznámkový aparát edice paměti Karla Kazbundy Mé archivní poslání ve Vídni, rešerše fondu Informationsbüro, týkající se pramenů osobnosti politika F. L. Riegra a jeho policejního sledování.

Slovensko

Mgr. Libuše Holakovská (Národní archiv)

Martin, 10.–12. 5. 2017

Slovenská národní knihovna. Účast na konferenci „Remeslo a kniha“.

Grant NAKI II

Pavla Lukasová (MZA Brno)

Miluše Kolísková (MZA Brno)

Martin, 10.–12. 5. 2017

Účast na mezinárodní vědecké konferenci „Řemeslo a kniha“.

Ing. Marie Benešová (MZA Brno)

Martin, 10.–12. 5. 2017

Účast na mezinárodní vědecké konferenci „Řemeslo a kniha“.

Zdislava Josková (SOKA Pelhřimov)

Martin, 10.–12. 5. 2017

Účast na mezinárodní vědecké konferenci „Řemeslo a kniha“.

Mgr. David Valůšek (SOKA Zlín)

Martin, 22.–25. 5. 2017

Účast na konferenci XXI. Archívne dni v Slovenskej republike.

PhDr. Filip Paulus (Národní archiv)

ThDr. Šárka Steinová, Th.D. (Národní archiv)

PhDr. Jiří Křesťan, CSc. (Národní archiv)

Martin, 22.–25. 5. 2017

Slovenská národná knižnice. Účast na konferenci „XXI. Archívne dni v Slovenskej republike“.

Mgr. Beata Kempná (SOA Praha)

Banská Bystrica, 4.–6. 6. 2017

Štátny archív v Banskej Bystrici a Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici. Kolegyně Kempná si vytkla za cíl navštívit Štátny archív v Banskej Bystrici a Štátnou vedeckou knižnici tamtéž, aby zde zjistila možnosti studia osudů římsko-katolických poutních míst ve druhé polovině 20. století na Slovensku a mohla provést jeho komparaci s českým prostředím, případně Díla koncilové obnovy v českých a slovenských zemích.

Mgr. Viktor Pohanka (SOKA Kutná Hora)

Banská Bystrica, 4.–9. 6. 2017

Štátny archív v Banskej Bystrici a Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici. Kolega Pohanka se na zahraniční cestě seznámil s historickými reáliemi uvnitř jednoho z nejdůležitějších horních středisek střední Evropy, jež představovalo sedm středoslovenských (hornouherských) báňských měst, tedy: Kremnica, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Nová Baňa, Banská Belá, Lubietová, Pukanec.

PhDr. Daniel Doležal, Ph.D. (SOA Praha)

Mgr. Dalibor Státník (SOA Praha)

Mojmírovce, 19.–20. 9. 2017

Konference Dejiny archivov – Archívy dejin. Zahraniční cesta byla vykonána za účelem přednesení referátů k dějinám archivnictví na mezinárodní konferenci.

Mgr. Pavel Koblasa (Národní archiv)
Bratislava, 20.–25. 8. 2017
 Slovenský národní archiv, výzkum archivních fondů.

Mgr. David Hubený, Ph.D. (Národní archiv)
Bratislava, 10.–15. 9. 2017
 Slovenský národní archiv a Vojenský historický archiv. Archivní výzkum.

Mgr. David Valůšek (SOkA Zlín)
 Mgr. Pavel Šrámek, Ph.D. (SOkA Zlín)
 Mgr. Kamila Nečasová (SOkA Zlín)
 Mgr. Marta Grosmanová (SOkA Zlín)
Topolčany, 9. 11. 2017
 Pracovní schůzka s archiváři Štátného archivu v Nitře, pobočka Topolčany.

Mgr. Zora Machková (Národní archiv)
 PhDr. Alena Šimánková (Národní archiv)
 Roman Novák (Národní archiv)
Levoča, 14. 11. 2017
 Předání dokumentů paní Margitě Zeimanové ze zrušeného fondu Valent Pavel.

PhDr. Karel Müller (ZA Opava)
Bratislava, 7. 12. 2017
 Odbor archivnictva a registratur MV SR v Bratislavě. Jednání o přípravě společné publikace.

PhDr. Jiří Úlovec (OASSS)
 PhDr. Lenka Linhartová (OASSS)
Bratislava, 7.–8. 12. 2017
 Delegáti se zúčastnili zahraniční služební cesty do Bratislavy. Účelem cesty bylo pracovní jednání na odboru archivů a registratur. Program návštěvy navázal na pražská jednání a dále byl zaměřen na výměnu zkušeností v oblasti e-governmentu, archivnictví a spisové služby. Projednávala se spolupráce OAR a AS při přípravě setkání ČR a SR k výročí vzniku Československa jako je účast na konferencích, příprava výstav a vydávání edicí pramenů.

SRN

Mgr. Jan Němec (SOA Litoměřice)
 Petr Joza (SOA Litoměřice)
 Antonín Votápek (SOA Litoměřice)
 Stanislav Žákovský (SOA Litoměřice)
Nördlingen, 6.–7. 4. 2017
 Osobní převzetí další části sbírek spolku „Heimatverband Kreis Tetschen-Bodenbach“. Jedná se o archivní fond okresu Děčín, který byl vytvořen vyhnanými sudetskými Němci. Jde o přínos jedinečného materiálu, který významně doplňuje archivní fondy a popisuje historii okresu Děčín. Tentokrát šlo o 230 předmětů

z provenience někdejšího vlastivědného muzea (Heimattmuseum Kreis Tetschen-Bodenbach). Ve sbírce obrazů zaujímá přední místo olejomalba „Vzpínající se kůň“ českokamenického rodáka prof. Emanuela Hegenbartha, cenné jsou i kolekce ry-
tého a broušeného skla, cínových výrobků, spolkových odznaků apod.

Roman Straka (Národní archiv)

Mgr. Libuše Holakovská (Národní archiv)

Dresden, 24.–25. 4. 2017

Instalace výstavy „Skandal bei Hofe. Die Flucht der Luise von Toscana, Kronsprinzessin von Sachsen“ na zámku Pillnitz.

PhDr. Eva Drašarová, CSc. (Národní archiv)

Mgr. Jan Kahuda, Ph.D. (Národní archiv)

Drážďany, 27.–28. 4. 2017

Účast na vernisáži výstavy „Skandal bei Hofe. Die Flucht der Luise von Toscana, Kronsprinze von Sachsen“ na zámku Pillnitz.

Mgr. Martin Myšička (SOKA Most)

Drážďany, 3.–5. 5. 2017

Delegát byl pozván Saským zemským svazem archivářů na konferenci pod názvem „Archive im Umbruch“, která se konala v Drážďanech a která byla zaměřena především na uchovávání digitálních archiválií, digitalizaci a zpřístupňování archivních sbírek a fondů. Návštěva Městského archivu v Drážďanech a centrály Státního saského archivu.

PhDr. Jana Kolouchová (SOKA Cheb)

PhDr. Karel Řeháček (SOA Plzeň)

Mgr. Karel Halla (SOKA Cheb)

Bayreuth, 10. 5. 2017

Účast na vědecké konferenci „Suchdienste und Archivarbeit – Eine humanitäre Mission im Bewusstsein der Nachkriegsgesellschaft und in der Gegenwart“. S referátem na této konferenci vystoupil také dr. Řeháček. Cesta se uskutečnila na pozvání nového ředitele archivu Karstena Kühnela M. A.

Mgr. Markéta Vladyková, Ph.D. (SOA Litoměřice)

Mgr. Jan Němec (SOA Litoměřice)

Petr Joza (SOA Litoměřice)

Mnichov, 8.–10. 10. 2017

Cesta na základě pozvání bavorských kolegů v Mnichově. Našim zaměstnancům byly představeny archiválie uložené v 5. odd. (Pozůstalosti a Sbírký) Bavorského státního ústředního archivu, jakož i činnost archivu. Během návštěvy učinili kolem 300 fotografií písemností vztahujících se k historii Děčínska a Ústecka.

Ing. Miroslav Kunt (Národní archiv)

Mgr. Zbyšek Stodůlka (Národní archiv)

Mgr. Karolína Šimůnková (Národní archiv)

Marburg, 18.–20. 6. 2017

Účast na kolokviu „22. Archivwissenschaftlichen Kolloquium“ v Archischule Marburg.

Mgr. Karel Halla (SOkA Cheb)

Mgr. Milan Augustin (SOkA Karlovy Vary)

Mnichov, 29. 6. 2017

Delegáti navštívili dr. Margit Ksoll-Marcon, vedoucí Generálního ředitelství státních archivů Bavorska, se kterou projednali základní rysy nového projektu – Moderní zpřístupnění historických pramenů a další spolupráci na aktualizacích společného portálu Porta fontium.

PhDr. Zdeňka Kokošková (Národní archiv)

Mgr. Monika Sedláková (Národní archiv)

Berlín, 27. 8.–1. 9. 2017

Studium pro připravovaný slovník – nacistická okupační správa v protektorátu a její představitelé Bundesarchivu Berlin.

Mgr. Mikuláš Zvánovec (Národní archiv)

Donaueschingen, 17.–27. 9. 2017

Archiv rodiny Fürstenberg. Rešerše v rodinném archivu Fürstenbergů.

Grant GAČR-Česko-německé vztahy v předvečer 1. světové války

Mgr. Karel Halla (SOkA Cheb)

Wolfsburg, 27.–29. 9. 2017

Delegát se zúčastnil 87. archivního sněmu, který pořádal Svaz německých archivářek a archivářů (VdA). Mgr. Halla vystoupil na společném setkání zahraničních hostů s vedením VdA.

Mgr. Mikuláš Zvánovec (Národní archiv)

Mnichov, 1.–8. 10. 2017

Rešerše v Sudetoněmeckém archivu a v pozůstalostech Hauptstaatsarchiv München.

PhDr. Jana Kolouchová (SOkA Cheb)

PhDr. Karel Řeháček (SOA Plzeň)

Drážďany, 26. 10. 2017

Delegáti se zúčastnili slavnostního zahájení 19. Dnů české a německé kultury v Dreikönigskirche.

Mgr. Zdeněk Kravar, Ph.D. (SOkA Bruntál)

Mgr. Branislav Dorko, Ph.D. (SOkA Bruntál)

Bayreuth, 6.–10. 11. 2017

Bundesarchiv – Lastenausgleichsarchiv Bayreuth. Pokračování ve studiu archiválií k dějinám odsunutých sudetských Němců. Reciproční výměna na základě smlouvy mezi OASSS a Bundesarchivem.

Mgr. Zdeněk Kravar, Ph.D. (SOkA Bruntál)

Mgr. Branislav Dorko, Ph.D. (SOkA Bruntál)

Bad Kissingen, 19.–21. 11. 2017

Účast na mezinárodním setkání středoevropských archivářů.

Mgr. Karel Halla (SOkA Cheb)

Bad Kissingen, 15. 11. 2017

Delegát se jako přednášející zúčastnil semináře s názvem „Geschichte als Zukunft: Die Deutschen in Ost- und Ostmitteleuropa“ pořádaného vzdělávacím a setkávacím centrem „Der Heiligenhof“ v Bad Kissingen a Sudetoněmeckým Landsmannschaftem. Mgr. Halla vystopil s příspěvkem „česká archivní krajina: Sudetoněmecké kulturní dědictví na internetu“.

Mgr. Pavel Baudisch (Národní archiv)

Mainz, 23.–25. 11. 2017

Johannes Gutenberg-Universität Mainz. Účast na konferenci „Akteure und Institutionen visueller Medien im deutschtschechischen Kontext“.

PhDr. Zdeňka Kokošková (Národní archiv)

PhDr. Pavel Dufek, Ph.D. (Národní archiv)

Bayreuth, Mnichov, 21.–24. 11. 2017

Státní archiv v Mnichově. Jednání o instalaci výstavy Československo-německé vztahy.

PhDr. Mikuláš Čtvrtník, Ph.D. (SOA Praha)

Marburg, 5.–12. 10. 2017; 2.–10. 11. 2017; 18.–21. 12. 2017, Archivschule Marburg a Philipps-Universität Marburg. Cílem cest byl výzkum literatury a pramenů pro výzkumný projekt na téma Proces konstituce historických pramenů v perspektivě interakce archivní a historické vědy a teorie hodnot archivních dokumentů a projektu Fontes prohibiti cíleného na systematický a detailní průzkum různých forem znepřístupňování historických pramenů, primárně pak archivních dokumentů.

Španělsko

Ing. Benjamin Bartl (Národní archiv)

Mgr. Libuše Holakovská (Národní archiv)

Madrid, 28. 6.–2. 7. 2017

Universidad Complutense Madrid. Účast na kongresu – „Congress on wax modelling“.

Grant NAKI II

PhDr. Eva Gregorovičová (Národní archiv)

Palma de Mallorca, 25. 8.–23. 9. 2017

Městský archiv Palma de Mallorca, Baleárský institut. Práce na grantovém projektu Ludvík Salvátor Toskánský.

Grant GAČR – 1625198 Ludvík Salvátor Toskánský

Mgr. Jitka Křečková (Národní archiv)

PhDr. Alena Pazderová (Národní archiv)

Madrid, 22.–25. 10. 2017

Complutense University Madrid. Účast na zasedání spolku ICARUS, schůze projektu CO:OP.

Projekt CO:OP – Community as Opportunity (Grant Agreement Number: 2014–3407)

Švýcarsko

PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D. (Národní archiv)

Mgr. Zbyšek Stodůlka (Národní archiv)

Basilej, 27. 2.–1. 3. 2017

Staatsarchiv Basel-Stadt. Účast na konferenci „KOST“ – 21. zasedání pracovní skupiny Archivierung der Unterlagen aus digitalen Systemen (Archivace dokumentů z digitálních systémů).

PhDr. Eva Drašarová, CSc. (Národní archiv)

Mgr. Zora Machková (Národní archiv)

Roman Novák (Národní archiv)

Bern, 9.–11. 6. 2017

Svaz Spolků Čechů a Slováků ve Švýcarsku. Slavnostní podpisový akt darovací smlouvy.

Velká Británie

Ing. Štěpán Urbánek (Národní archiv)

Londýn, 31. 8.–4. 9. 2017

The Gordon Museum. Účast na konferenci „Wax Modelling“.

Grant NAKI II

PhDr. Michal Wanner, Ph.D. (OASSS)

Brighton, 12.–15. 9. 2017

8. tříletá konference Fóra DLM. AS zastupoval PhDr. Michal Wanner, Ph.D., který dlouhodobě působí jako zástupce českého archivnictví. Hlavními body programu konference byly např. uchovávání databází pomocí software RODA, uchovávání dat v digitálních archivech a „datových jezerech“, využití technologií blockchain (distribuovaná databáze, která uchovává postupně narůstající seznam za sebe řazených záznamů), prezentace výsledků výzkumu zaměřeného na automatické vyhodnocování dokumentů, informace o výsledcích programu E-ARK aj. Program konference tvořila i exkurze do archivu The Keep Brighton (nová generace archivních budov), tento archiv uchovává archiválie již od 11. století.

■ Vladimíra Weinlichová

K VÝZNAMNÉMU ŽIVOTNÍMU JUBILEU IRENY VEVERKOVÉ

V roce 2017 oslavila životní jubileum žena, která se významně zasloužila o rozvoj regionálního bádání a archivnictví. PaedDr. Irena Veverková, dlouholetá archivářka Státního okresního archivu Kladno, byla v roce 2016 za svůj přínos českému archivnictví oceněna Ministerstvem vnitra ČR medailí „*Za zásluhy o české archivnictví*“.

Irena Veverková se narodila v roce 1957 v Kladně, kde získala na 9. základní škole v Kladně-Kročehlevecích základní vzdělání a poté v letech 1972–1976 vystudovala kladenské gymnázium. V roce 1980 úspěšně absolvovala pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a o tři roky později složila rigorózní zkoušku z didaktiky dějepisu. Po absolutoriu začala skutečně působit jako učitelka českého jazyka a dějepisu na 14. základní škole v Kladně. Kvůli zdravotní indispozici na doporučení lékaře ale pedagogickou dráhu ukončila. Jako zaměstnankyně Okresního národního výboru v Kladně byla zařazena do funkce historičky Okresního muzea v Kladně. Několik měsíců vykonávala funkci vedoucí Melicharova vlastivědného muzea v Unhošti, tehdejší pobočky muzea v Kladně. Muzejní práce jí poskytla prostor uplatnit své odborné znalosti i organizační schopnosti. Kromě výstav organizovala i besedy s významnými osobnostmi regionu a sama se začala věnovat publikační a přednáškové činnosti.

Začátek devadesátých let přinesl mimo jiné také organizační změny v oblasti muzejnictví, které se profesního života Ireny Veverkové dotkly hned dvakrát. Nejprve byl objekt Melicharova muzea včetně muzejních sbírek převeden pod správu města Unhoště, takže se dr. Veverková v roce 1992 musela vrátit na své původní místo v Okresním muzeu v Kladně. V roce 1995 došlo k personálním změnám ve vedení okresního muzea, po kterých následovalo snižování počtu jeho odborných pracovníků. Irena Veverková byla mezi těmi, kteří byli nuceni muzeum opustit, a tím i ukončit svou muzejnickou dráhu. Po krátkém působení na místě knihovnice Středočeské vědecké knihovny v Kladně nastoupila 1. dubna 1996 na uvolněné místo odborné archivářky ve Státním okresním archivu v Kladně, kde působila až do svého odchodu do důchodu v roce 2016, tedy úctyhodných dvacet let.

Ve své archivářské práci se Irena Veverková zaměřila především na fondy škol. Byla jedním z odborníků, kteří upozornili na důležitost využívání těchto fondů pro historické bádání, a zároveň uspořádala mnoho fondů škol různých stupňů a poskytla tak svým nástupcům tolik potřebné vzory a metodická doporučení pro pořádání. Kromě regionálního školství, které jí bylo díky pedagogickému vzdělání blízké, se věnovala i významným osobnostem kladenského regionu, hudbě, archi-

tektuře a obecně regionálním dějinám. Významné zásluhy má především o prezentaci archivu na veřejnosti.

Zájem o region projevuje Irena Veverková i v soukromém životě. Aktivně se již léta podílí na kulturním životě Kladenska a angažuje se v několika spolcích. V roce 1990, ještě za svého působení v unhošťském muzeu, se spolu se skupinou místních vlastivědných badatelů podílela na obnovení muzejního zpravodaje *Listy z Unhošťska*, který navázal na dlouholetou tradici. Sama potom do periodika hojně přispívala. Nejvýznamnější je ovšem její působení ve společnosti Patrie, z. s., společnosti pro ochranu kulturního dědictví Kladenska a Slánska. Mezi aktivity společnosti Patrie patří mj. i vydávání ročenky *Slánský obzor* (vydáváno ve spolupráci se Státním oblastním archivem v Praze). Irena Veverková je nejen pravidelnou přispěvatelkou této ročenky, ale také tajemnicí redakční rady.

Tím se dostáváme k bohaté publikační činnosti Ireny Veverkové, se kterou začala skromně, několika novinovými články, na konci osmdesátých let. Ve své publikační činnosti zůstává především lokální patriotkou, ať jde o články v odborných časopisech, nebo samostatné publikace. Pod některými publikacemi je podepsána jako autorka, na jiných se autorsky spolupodílela např. doprovodným textem. V současnosti nemá město Kladno jiného autora, který by o jeho minulosti tolik psal a v knižní podobě ho zviditelňoval tak, jak ho v posledních přibližně pětadvaceti letech prezentovala a čtenářům ukázala právě Irena Veverková.

Namátkově můžeme uvést některé z jejích prací.

V roce 1998 ve dvanácti kapitolách knihy *Procházka Kladnem* připomenula zajímavé budovy, události a osobnosti Kladna (Irena Veverková, *Procházka Kladnem, 50 kladenských budov*. Kladno, Nezávislý novinář IV 1998.). Pro oblíbenou edici Zmizelé Čechy napsala svazek s názvem *Kladno*, kde seznámila čtenáře s rozvojem města zhruba od druhé poloviny 19. století s přihlédnutím ke zmizelým nebo pozmeněným místům (Irena Veverková, *Kladno*. Praha, Paseka 2008). K napsání knihy *Cesta bez návratu, kladenská židovská obec v letech 1853 až 1942* ji přiměl zájem americké židovské obce. (Irena Veverková, *Cesta bez návratu, kladenská židovská obec v letech 1853 až 1942*. Kladno, Statutární město Kladno, Josef Ženka 2010). V první části knihy popisuje běžný život a postavení židovských rodin v Kladně, ve druhé provádí genealogická zmapování vybraných kladenských židovských rodin a ve třetí se obecně zabývá kladenskými obyvateli židovského vyznání, z nichž většina zemřela v době holocaustu. Úvodním slovem proložila reprezentativní fotografickou publikaci *Kladno – doteky času o proměně centrálního města Kladna* (Josef Seifert – Zdeněk Slepíčka – Irena Veverková, *Kladno – doteky času*. Kladno, Statutární město Kladno, Josef Ženka 2010).

Z úzce regionálně zaměřených publikací si můžeme připomenout zpracování textové části v jubilejní publikaci *100 let spořitelny v Kladně* (Irena Veverková, *100 let spořitelny v Kladně*. Kladno, KUKLIK 1999.), nebo pamětní tisk *Dvořákova kladenská zastavení*, vydaný u příležitosti 100. výročí mistrova úmrtí (Irena Veverková, *Dvořákova kladenská zastavení*. Kladno, Patria, statutární město Kladno 2004). Touto publikací se Veverková pokusila podle dochovaných Dvořákových

dopisů rodičům zrekonstruovat skladatelovy cesty do Kladna a vzpomenout jeho vztah k rodičům a sourozencům.

Bezesporu nejvýznamnějším literárním přínosem Ireny Veverkové je objevení kladenského rodáka Antonína Raymonda, vlastním jménem Reimanna (1888–1976), architekta světového jména a zakladatele novodobé japonské architektury. Podařilo se jí tohoto u nás již zapomenutého architekta představit české veřejnosti. Autorka se plných čtrnáct let zajímala jak o jeho životní osudy, tak o osudy jeho rodičů a sourozenců, kteří v letech 1942–1944 jako občané židovské komunity zahynuli v koncentračních táborech. Vznikla tak publikace *Antonín Raymond a Reimannové, osud židovské rodiny ve XX. století* (Irena Veverková, *Antonín Raymond a Reimannové, osud židovské rodiny ve XX. století*. Kladno, Patria 2006). Na základě studijní cesty do Japonska vydala Irena Veverková česko-japonskou publikaci *Šest japonských staveb Antonína Raymonda*, kterou českému čtenáři přibližuje některé Raymondovy stavby, jež ovlivnily další vývoj japonské architektury (Irena Veverková, *Šest japonských staveb Antonína Raymonda*. Kladno, Patria 2013). V neposlední řadě je spoluautorkou doprovodného katalogu *Antonín Raymond 7×* k výstavě pořádané v Galerii Jaroslava Fragnera v Praze (připravila ve spolupráci s architektem Davidem Vávrou; Dan Merta – Irena Veverková a kol., *Antonín Raymond 7×*. Praha, Galerie Jaroslava Fragnera – Architectural 2015).

Z mimokladenských témat uvádíme jen v krátkosti její lásku k objektům zaniklých vodních mlýnů, ke kterým se vrací ve dvou dílech regionální publikace *Co zůstalo z vodních mlýnů* a přibližuje zde mlynářskou tradici a řemeslo na jednotlivých mlýnských usedlostech (Irena Veverková, *Co zůstalo z vodních mlýnů*. Slaný, Přemyslovské střední Čechy, o.p.s. 2013, 2014). Publikace navázaly na předchozí autorský počín Ireny Veverkové s obdobnou tematikou (Irena Veverková, *Za klapotem mlýnů*. Kladno, Okresní muzeum v Kladně 1994).

V tomto skromném výčtu není možné zmínit desítky článků Ireny Veverkové pro *Slánský obzor*, *Listy z Unhošťska* nebo jiná odborná periodika. Tyto články se věnovaly různým osobnostem Kladenska, nebo významným institucím regionu (z posledních namátkou *Nelehká cesta Karla Součka*. In: *Slánský obzor*, 23, (123), Slaný 2016, s. 107–116; *Hornické hudby, součást hudební historie Kladna*. In: *Slánský obzor*, 22 (122), Slaný 2015, s. 39).

Stejně bohatá jako publikační je i její činnost přednášková. V uplynulých letech Irena Veverková organizovala přednáškové cykly především pro seniory nebo místní studenty. I ve svých přednáškách se věnovala regionálním tématům, ať již šlo o školství, architekturu, hudbu v regionu, nebo o významné osobnosti. Od školního roku 2016/2017 začala přednášet na kladenské univerzitě třetího věku.

Celoživotní působení v kulturních institucích kladenského regionu umožnilo Ireně Veverkové proniknout do dosud málo probádané regionální historie a zprostředkovat její kouzlo široké veřejnosti. Přínos Ireny Veverkové lze spatřovat nejen v oblasti archivnictví a regionální historie, ale také v popularizaci vědeckého bádání jako takového. Věříme, že ve své činnosti bude i nadále pokračovat, a přejeme vše nejlepší k jejímu životnímu jubileu. ■ Miroslav Oliverius

ŘEDITEL STÁTNÍHO OBLASTNÍHO ARCHIVU V TŘEBONI OSLAVIL VÝZNAMNÉ ŽIVOTNÍ JUBILEUM

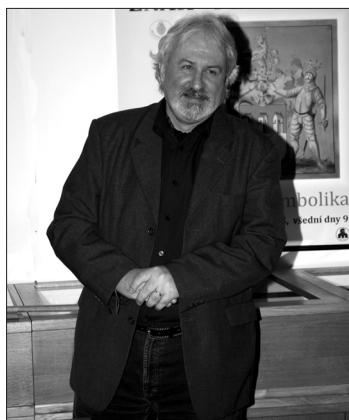
Ač k nevíře, připomněli si letos v únoru jihočeští archiváři a nejen oni, že PhDr. Václav Rameš je zralým a zkušeným mužem a odborníkem. Jeho jméno je spjato věrně se Státním oblastním archivem v Třeboni. Po absolvování gymnázia v Třeboni vystudoval v letech 1978–1982 archivnictví a pomocné vědy historické na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a poté v r. 1986 získal titul PhDr. Po studiích nastoupil v roce 1982 do Státního oblastního archivu v Třeboni, jemuž zůstal celoživotně věrný. Jeho archivní kariéra začala v tehdejší druhém oddělení a tím v prostředí fondů nejcennějších, velkostatkových, zemědělsko-lesnických a rodinných archivů, kde získával cenné zkušenosti. V roce 2003 se stal ředitelem této slovatné archivní instituce.

PhDr. Václav Rameš pracoval a stále pracuje v mnohých významných vědeckých institucích a redakčních radách, pouze namátkově lze zmínit, že byl aktivním členem redakční rady odborných periodik, např. Jihočeský sborník historický nebo Sborník archivních prací, stále je blízkým spolupracovníkem Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde působil řadu let jako externí vyučující odborných historických nebo pomocně-vědných předmětů a stál v roce 2006 mimo jiné spolu s PhDr. Marií Ryantovou u zrodu Ústavu pomocných archivnictví a pomocných věd historických jako vědecko-pedagogického pracoviště připravujícího nové naděje pro jihočeské archivnictví.

Skutečně bohatá vědecká a publikační činnost (domácí i zahraniční) vychází z jeho širokého odborného zájmu respektujícího zejména oblast archivnictví včetně teoretických úvah a studií, genealogie, sfragistiky, heraldiky, dějin jihočeského regionu a třeboňského archivu, šlechtických rodů, dějin církevních či hospodářských. Výrazným tématem však stále zůstávají dějiny rybářství a rybníkářství na Třeboňsku, k nimž disponuje třeboňský archiv skutečně bohatou zásobou unikátních archiválií v ucelené řadě od 14. stol. až do současnosti v ucelených archivních fondech, jejichž mezinárodní dokumentární a vědecký význam z hlediska vývoje šlechtického hospodaření založeného na stavbě vodních děl a chovu ryb je výjimečný. Přispěl rovněž k popularizaci historické vědy a archivnictví vydáním např. *Slovníku pro historiky a návštěvníky archivů* nebo pro zájemce genealogie opakovaným vydáním knih *Po kom se jmenujeme*.

Zasloužil se významnou měrou o digitalizaci archivních dokumentů jako nástroje ochrany a nového, rychlejšího a efektivnějšího způsobu zpřístupnění příslušných dokumentů. Nebývalým pochopením a podporou z jeho strany se tak mohl dostat třeboňský archiv od roku 2007 soustředěnou prací, uvažováním v technologických intencích a díky výbornému týmu pracovníků na výsluní digitalizace a budování digitálního archivu v republikovém ale i mezinárodním kontextu.

Zasloužil se významnou měrou o řešení prostorového zázemí třeboňského archivu, několik let běží rekonstrukční práce na úpravách bývalého augustiniánského

kláštera v Třeboni na účelové depozitáře a funkční prostory.

Archiváři jej znají jako vysoce ceněného odborníka a kolegu. České archivnictví vděčí řediteli SOA Třeboň za mnohé, za obrovský přínos archivní teorii i praxi ve vztahu k novým technologiím a k digitalizačním projektům, za úžasnou popularizaci oboru doma i v zahraničí, za výrazný hlas v řešení metodických, organizačně-řídících nebo ekonomických problémů archivnictví nového tisíciletí. V roce životního výročí byl navržen na udělení vyznamenání „*Za zásluhy o české archivnictví*“.

Publikační činnost (výběr)

Monografie, články a recenze

Příspěvek k otázce vývoje panovnické pečeti v královské kanceláři Ladislava Pohrobka. Zpravodaj klubu genealogů a heraldiků, Ostrava 1987, č. 29, s. 8–16, 7 fot., 2 tab.

Bibliografie českého archivnictví 1967–1976. Praha, AS MV ČR, 1990, 438 s. (spolupráce)

Zum Stand, der Ordnung in den 65 Stadtarchiven des Südböhmischen Kreises. Das Stadtarchiv Budweis I. Pro civitate Austriae, Linz 1991, Heft 14, s. 37–42.

Zum Stand, der Ordnung in den 65 Stadtarchiven des Südböhmischen Kreises. Das Stadtarchiv Neuhaus II. Pro civitate Austriae, Linz 1991, Heft 15, s. 23–31.

Co nás spojuje a rozděluje na hranici. Příklad spolupráce českých a rakouských historiků a archivářů. Archivní časopis, 41, 1991, s. 161–164.

Die Südböhmischen Archive und ihre adeligen Fonds. Opera historica, 2, 1992, s. 135–137.

Zum Stand der Ordnung in den 65 Stadtarchiven des Südböhmischen Kreises – II. Die Stadtarchive der Bezirke Budweis und Neuhaus. Aus städtischen Archiven und Museen. Pro civitate Austriae, Informationen zur Stadtgeschichtsforschung in Österreich, 1992, Heft 15, s. 23–31.

Znak a pečeť Jihočeské univerzity. Příspěvek k současné heraldice a sfragistice, Orlice. Zpravodaj klubu genealogů a heraldiků, 2, Ostrava 1993, s. 71–79.

Der Adel in Südböhmen und seine Archive. Mitteilungen des OÖ Landesarchiv Bd. 17, Linz 1993, s. 1–23.

PhDr. Antonín Markus a treboňský archiv. (Zamyšlení nad osudem). Sborník příspěvků z konference uspořádané u příležitosti 155. výročí založení Moravského zemského archivu v Brně ve dnech 31. 5. až 1. 6. 1994. Publikace Moravského zemského archivu v Brně, Nová řada, sv. 4, Brno 1995, s. 173–178.

- České Budějovice. *Historický atlas měst České republiky. Svazek 3. kapitola – Znak města*. Historický ústav Akademie věd ČR Praha 1996, 14 map, 3 s.
- Třeboň. *Libreto výstavy pro Kanadu a Rakousko*. Association of Friends of Canada and Radio Canada International – Comenius Institute Montreal. 1997.
- J. Šusta, *Úvahy o všeobecných dějinách – přepis, bibliografie, rejstřík*. Argo, 1999.
- Po kom se jmenujeme. Encyklopedie křesťanských jmen*. Praha, Libri 2000, 500 s.
- Možnosti a využití výpočetní techniky*. In: *Archivy a zítřek. Sborník příspěvků z konference uspořádané ve dnech 22.–23. 9. 1999*. Jindřichův Hradec: Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, 2000, s. 105–109.
- Po kom se jmenujeme. Encyklopedie křesťanských jmen*. 2. vyd. Praha, Libri 2001, 500 s.
- Das Staatliche Regionalarchiv Třeboň (Wittingau) in Tschechien. Seine Fonds und Sammlungen*. Archivalische Zeitschrift, 84. Band, s. 155–174, Böhlau Verlag – BRD.
- Archivní dohoda*. AT 2002, Třeboň, s. 55–77.
- Třeboň. (Spoluautor J. Psíková, foto Krob a syn). *Historický úvod*. Třeboň, Kvarta 2002.
- Po kom se jmenujeme. Encyklopedie křesťanských jmen*. 3. vyd. Praha, Libri 2003, 500 s.
- Velká voda na Lužnici. Povodně 2002 den po dni. Historie povodní a rybniční soustavy na Třeboňsku*. České Budějovice, DŇNA 2003, 126 s.
- Josef Hanesch, *Maršál Karel Filip kníže ze Schwarzenbergu*. (K vydání připravil, doplnil o poznámkový aparát a literaturu V. Rameš). České Budějovice, Veduta 2003, 110 s.
- Historie třeboňské rybniční soustavy*. Pro Národní památkový ústav v rámci žádosti a přijetí do UNESCO. (rukopis)
- Kapsář jihočeských pověstí I*. České Budějovice, Veduta 2004, 143 s.
- Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*. Praha, Libri 2005, 432 s.
- Kapsář jihočeských pověstí II. Děje lidu venkovského*. České Budějovice, Veduta 2005, 176 s.
- Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křesťanských jmen*. Dotisk 3. vyd. Praha, Libri 2005, 498 s.
- Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*. Dotisk 1. vyd. Praha, Libri 2005, 432 s.
- Úvaha nad archivním zákonem (česká a německá verze)*. Sborník. 2. česko-rakouské pracovní setkání. Třeboň 2006, s. 153–189.
- Státní oblastní archiv v Třeboni v letech 2001–2005*. Archivum Trebonense, 2006, s. 153–189.
- Proměny schwarzenberského panství v Čechách*. s. 25–36. Spoluautor. Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Edice: Collectiones – svazek 2. ISBN: 978-80-85033-10-6. Formát: 736 s.
- 32. encyklopedie českých dějin* (člen autorského kolektivu), Reader 's Digest Výběr, s.r.o., Praha, 2008, 520 s.
- Digitalizace archivních pramenů ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Trendy a tradice 2009*. Sborník ke konferenci pořádanou Mendelovou zemědělskou a lesnickou univerzitou v Brně.

Jihočeské archivnictví ve druhé polovině XX. století aneb proč je nutné studovat fondy této doby. s. 23–29. (spoluautorství). Kříž pod rudou hvězdou. České Budějovice, Jih 2009. Edice: Středoevropské dějiny, sv. 1. ISBN:978-80-86266-30-5. 264 s.

Rožmberské rybníkářství na Třeboňsku. In: Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami. s. 146–153. [Red.]: Pánek J., Fučíková E., Gaži M., Lavička R., Pavelec P., Šimůnek R. České Budějovice, Národní památkový ústav 2011. 752 s. *Poklady minulosti – Jihočeské archivy. Littera scripta manet.* Třeboň, 2012 (spolu s Vlastimilem Koldou).

La Lex Schwarzenberg et l'évolution des biens fonciers des Schwarzenberg, in: *Chaline, Olivier (dir.) avec la collaboration d'Ivo Cerman, Les Schwarzenberg. Une famille dans l'histoire de l'Europe XVI–XXI siècles.* Paris, Lavauzelle Graphic 2012, s. 375–385.

Za doktorem Václavem Babičkou. Universum, 4, 12, s. 44 (spoluautorství).

Josef Hlouch – devátý biskup českobudějovický v obrazech a dokumentech. České Budějovice 2012, 112 s. (spolu s Danielem Kovářem a Vlastimilem Koldou).

Lišovsko v zrcadle času. (spolupráce Daniel Kovář). Lišíc, 2013. 194 s.

Schwarzenberské lovecké bratrstvo. Myslivecké bratrstvo sv. Eustacha v Hluboké nad Vltavou. (spoluautoři Bohuslav Petr, Jindřich Petr). Praha, HBT 2013. 148 s.

Po stopách Františka Ferdinanda d'Este. Přeshraniční výstava ke stému výročí atentátu na následníka trůnu. SOA Třeboň. AT 2014, s. 125–141.

Cesty Václava Babičky. In memoriam PhDr. et Mgr. Václava Babičky. *Paginae historiae*, 22, 2014, 2, s. 15–16.

Heraldické a vexilologické návrhy

Přijaté návrhy:

Návrh znaku Jihočeské univerzity (1990)

Návrh praporu města Třeboně (spoluautor)

Návrh praporu města České Velenice (1996)

Návrh praporu města Lomnice nad Lužnicí (1997)

Nepřijaté návrhy:

Návrh znaku Jihočeského kraje (2001)

■ Laděna Plucarová

K VÝROČÍ EVY FIALOVÉ

PhDr. Eva Fialová pochází z jihočeského Jindřichova Hradce, kde se 6. března 1958 narodila. Po absolvování gymnázia vystudovala v letech 1979–1983 archivnictví a pomocné vědy historické na FF UK v Praze a současně v r. 1983 získala titul

PhDr. práci *Formulářová sbírka neznámé provenience z třeboňského rukopisu sign. C5*. Po studiích nastoupila v témže roce do Státního oblastního archivu v Třeboni, a sice do jeho tehdejší pobočky na zámku v Jindřichově Hradci, kde pracovala až do konce r. 1987, mimo jiné též na uspořádání cenného „sbírkového“ archivního fondu *Historica Jindřichův Hradec*. Poté, za velmi těžkého rozhodování, zda zvolit za místo svého působení rodné město, region a významný „zámecký“ archiv nebo Prahu, s vábením pustit se do něčeho zcela nového, převážila na misce vah na pěknou řádku let Praha. Jejím působištěm byl nejprve na čtyři roky Historický ústav ČSAV s úkolem podílet se na zpracovávání ediční řady *Opera omnia Magistri Iohannis Hus*. Proto se nejprve na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. stol. ve své odborné a publikační činnosti zaměřila na medievistiku.

V r. 1991 dostala nabídku na zřízení a vedení archivního oddělení při Synodní radě Českobratrské církve evangelické. Tuto výzvu, která představovala v podstatě činnost na „poli zcela neoraném“ v následujícím roce přijala, a za velmi těžkých podmínek materiálních i personálních se jí podařilo neuvěřitelné – ze svozů dokumentů z nejrůznějších provizorních úložišť vybudovat funkční archivní pracoviště s nyní moderním depozitářem, obsahujícím archiválie centrálních evangelických správních úřadů od vydání tolerančního patentu do současnosti, včetně archiválií bývalé ústřední správy německé evangelické církve v českých zemích. Pro uvedení do práce s církevními archiváliemi absolvovala v letech 1992–1993 dvě stáže v Evangelickém zemském církevním archivu v hesenském Darmstadtu.

V podstatě celá devadesátá léta se věnovala nutné organizační činnosti spjaté s konstituováním evangelického církevního archivu při Synodní radě Českobratrské evangelické církve v Husově domě v Praze. Teprve v prvním desetiletí současného století bylo možno ze shromážděného a částečně již uspořádaného archivního materiálu odborně těžít, čehož se posléze též ujala. Kromě drobnějších článků je z titulů nutné zmínit především knihu *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, kterou zpracovala na základě archivních písemností a dochovaného obrazového materiálu a vydala v r. 2008. V r. 2002 vlastními silami připravila z dochovaných archiválií výstavu na Novoměstské radnici v Praze s názvem *Jan Karafiát, Život a dílo autora Broučků o evangelickém faráři a širší veřejnosti známém autorovi zmíněné dětské knihy*. Rozhlasový pořad na toto téma, na němž se také podílela, získal posléze hlavní cenu v rozhlasové soutěži *Prix Bohemia Radio 2007*.

Vědecká a publikační činnost kolegyně vychází z odborného zájmu, respektujícího zejména oblast archivnictví, historiografie, raně novověkých dějin a dějin aris-

tokracie. V roce 2007 se vrátila zpět do jindřichohradeckého oddělení Státního oblastního archivu v Třeboni, kde v současnosti zpracovává rozsáhlý archivní fond Rodinného archivu Černínů z Chudenic. Poznatky, získané při pořádání tohoto fondu, již též publikačně využila. I když těžištěm jejího zájmu byly vzhledem k práci s příslušnými archiváliemi po dlouhé období především církevní dějiny, dlouholetá pracovní zkušenost se zpracováním paleograficky, chronologicky a genealogicky velmi náročných fondů, z nichž kromě již jmenovaného fondu rodinného archivu Černínů je třeba uvést též obsáhlý archivní fond Černínské ústřední správy, ji vynesla do pozice uznávané odbornice zejména pro pořádání rodinných archivů a příslušných s nimi souvisejících fondů patrimoniální správy.

Archiváři ji znají jako vysoce ceněnou odbornici, usměvavou, ochotnou a pečlivou kolegyni, vlídnou a empatickou. Jihočeské archivnictví vděčí této skromné ženě za vzor pilné práce při zpracování archiválií bývalých šlechtických archivů, za náročné měřítko, které si sama sobě nastavila, neboť její znalosti z pomocných věd historických jsou mimořádné. České archivnictví vděčí této drobné ženě za obrovský podíl na vytvoření Centrálního archivu českobratrské církve evangelické. V roce životního výročí byla navržena na udělení vyznamenání „*Za zásluhy o české archivnictví*“.

Publikační činnost (výběr)

Samostatné publikace

Malý obrazový průvodce k dějinám českobratrské církve evangelické. Praha 2008. 86 s.

Studie a články

Několik poznámek k metodickým problémům studia formulářových sbírek. In: Archivum Trebonense, 1986, s. 121–147.

Formulářová sbírka s písemnostmi pražských měst v třeboňském rukopisre sign. C 5. SAP, 1986, s. 473–545.

K otázce autorství údajně Husova traktátu „De peccato originali“. ČČH, 1991, s. 239–245, (společně s Jaroslavem Boubínem).

Pražští hodináři a vznik staroměstského orloje. In: Mediaevalia historica bohemika, 1991, s. 407–424.

Dopad Mnichovské dohody na sbory Českobratrské církve evangelické v zabraném území Československa a stanoviska Synodní rady ČCE k aktuální situaci. Příspěvek k dějinám církevní správy na přelomu let 1938–1939 a odkazy na její další vývoj v období druhé světové války. In: Ex archivis ecclesiae, 2009, s. 55–69.

Bitva u Saské Kamenice (1639) a nově objevené dokumenty k tomuto střetu ve fondu Rodinného archivu Černínů z Chudenic. In: Archivum Trebonense, 2011, s. 193–210.

Ztracená paměť Českobratrské církve evangelické. Příspěvek z konference pořádané Českým komitétem Modrého štítu na téma *Ztráty a nálezy aneb Příklady dobré*

a špatné praxe tvorby Národního archivního dědictví nejen pohledem archivářů, Národní archiv 13. 10. 2015. Připraveno k tisku do sborníku přednášek ze semináře.

■ Laděna Plucarová – Hana Kmochová

SEDMDESÁTNIK MILOSLAV SOVADINA

Miloslav Sovadina se 2. ledna 1949 dožívá sedmdesáti let. Považujeme-li Marii Vojtíškovou, Jindřicha Tomase, Vladimíra Rudu, Bořivoje Lůžka či Jana Boučka za představitele první, zakladatelské generace poválečného severočeského archivnictví v rámci okresních archivů, je Sovadina asi nejvýraznější postavou té druhé generace. V českolipském archivu prožil celou svou profesní kariéru, dlouhých 37 let.

Pro autory biografických medailonů je vděčné, mohou-li odkázat na své předchůdce. Sovadina se zatím dočkal tří: dva napsala jeho archivní představená Jana Blažková, ten třetí kolega a přítel Ladislav Smejkal.¹⁾ Obsahují oslavencovo curriculum vitae a výběrovou bibliografii. Při čtení této rubriky si ale málokterý čtenář najde čas hledat v deset či dvacet let starých časopisech příslušné údaje. Pro okamžitou informaci ale lze odkázat na Wikipedii, která v Sovadinově případě obsahuje kvalitní heslo s podrobnou bibliografií. Nicméně Miloš Sovadina se už deset let v archivních kruzích pohybuje sporadicky, není tudíž od věci připomenout alespoň to základní.

Narodil se v Brně, kde absolvoval všechny tři stupně vzdělání, které byly tehdy poskytovány. Ten poslední, akademický, ukončil v roce 1972. Na archivním oboru dnešní Masarykovy univerzity byl žákem Jindřicha Šebánka a Sáši Duškové, což mluví samo za sebe. Osudná se mu stala prázdninová archivní praxe roku 1969. Byl na ni odeslán daleko od svého bydliště, až do České Lípy. Tamní archiv řídila již zmíněná Marie Vojtíšková. Sovadinu uchvátily její systematická, precizní a pořádek v evidenci archiválií i depozitářích, což tehdy ještě nebylo zcela obvyklé. Vojtíšková zase rozpoznala jedinečný archivní talent, o který nechtěla přijít. Tak se stalo, že roku 1972 nemohl čerstvý absolvent zamířit jinam, než do města v podhůří Lužických hor.

V České Lípě působil Sovadina 37 let. Úmyslně nepoužívám výrazu „v českolipském archivu“, protože okruh jeho činnosti byl mnohem širší. Jubilant byl prototypem vlastivědného pracovníka, s jakými bylo možné se setkat v posledních letech existence Rakouska-Uherska a za první republiky. Obrovské penzum času věnoval popularizaci dějin regionu, ať už formou přednášek nebo stovek článků v tisku. Byl členem mnoha nejrůznějších komisí, některým obcím navrhl znak. Svůj region doslova prochodil pěšky a poznal ho, jako nikdo jiný. Do této oblasti patří také obnovení vlastivědného sborníku *Bezděz*, před válkou zakázaného nacisty

a po roce 1948 pro změnu komunisty. V roce 1990 spatřilo světlo světa jeho první číslo. Jeho šéfredaktorem nebyl nikdo jiný než Sovadina, a to až do roku 1995.

Vraťme se však do archivu. Jubilant si prožil to, co většina archivářů po roce 1990: stěhování archivu. Roku 1997 se i českolipský archiv přemístil do nových prostor. Sovadinův badatelský zájem ale nezůstal omezený jen na region, nad nímž měl archivní patronát. Dokazují to studie *Lenní listiny biskupa Bruna* či *Dvůr Václava I.*, obě vyšlé na stránkách Sborníku archivních prací. Konec konců i práce o Jindřichovi z Lipé má teritoriální přesah.

Těžiště jubilantovy publikační činnosti se však logicky vztahuje k českolipskému okresu. *Dějiny okresního archivu Česká Lípa* vyšly v roce, kdy archiv změnil půso-

biště, další knížka *Správní vývoj okresu Česká Lípa od roku 1848 do roku 1990* v roce 1998. Roku 2013 spatřily světlo světa *Kravaře v Čechách*. Bohužel se nerealizovala kolektivní monografie o pánech z Lipé, která měla vyjít v příslušné ediční řadě Nakladatelství Lidové noviny. Spoluautoři nebyli tak důslední jako Miloš. Nesmírně důležitá je také Sovadinova práce na poli regionální bibliografie.

Jubilantova publikační činnost je díky Wikipedii a citovaným biografickým medailonkům známá. Dosud však nikdo nepsal o jeho pořádací práci v archivu. Náhled do databáze PEVA přináší ohromující údaj: Sovadina zpřístupnil – v naprosté většině případů sám – celkem 601 archivních souborů! Toto číslo by jiným vystačilo na dva nebo tři archivní životy. Připomeňme jen ty hlavní, s vědomím, že je to kritérium velmi vágní: Archivy měst Kravař, Dubé, Cvikova a Zákup, Okresní úřad v Jablonném v Podještědí, Okresní národní výbory v České Lípě, Jablonném a Novém Boru, 84 archivů obcí, 60 místních národních výborů, 100 cechů, nepočítaně spolků, berní úřady a další státní instituce. Tato čísla hovoří za vše. A nejedná se přitom o inventáře šité horkou jehlou, naopak. Jde o pomůcky zpracované pečlivě a s velkou erudicí. Komu jinému by lépe slušela medaile *Za zásluhy o české archivnictví* než Sovadinovi. Dočkal se ji roku 2016.

Když v roce 1985 odcházela Marie Vojtíšková do důchodu, bylo logické, že se jejím nástupcem stane právě Miloš Sovadina. K překvapení těch, kteří českolipského archiváře neznali blíže, se tak ale nestalo. Důvodem byla jeho averze k planému papírování, přebujelé byrokracii, která se nevyhnula ani archivům, a nechuť podrobovat se ideologickým tlakům – Sovadina se totiž nikdy s komunisty nezapletl.

Na konci roku 2009 odešel do předčasného důchodu a vrátil se do Brna. Bylo třeba pečovat o rodiče, jejichž věk se blížil devadesátce. I v moravské metropoli

má Sovadina čas na své koníčky: pěší turistiku, fotografování, cestování, divadlo a klasickou hudbu – jeho zamilovaným skladatelem je Gustav Mahler. Tyto záliby má společné s novou životní partnerkou Zojkou, která je mu blízkou přítelkyní a kamarádkou zároveň. Miloš je stále zvědavý a zkouší nové věci, jako když se například na prahu sedmdesátky prohání po Brněnské přehradě na paddleboardu.

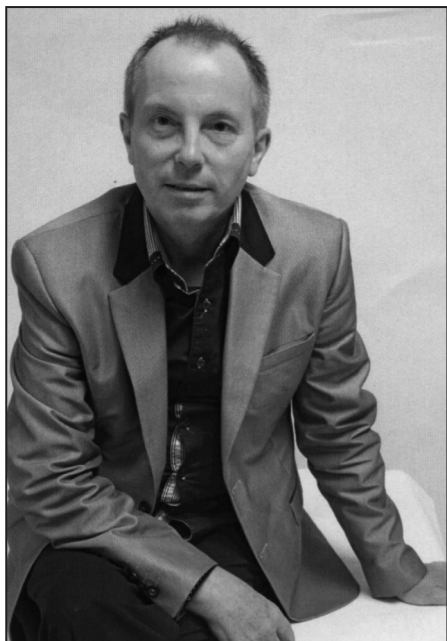
S Českou Lípou Sovadina svazky nezpřetrhal. Často tam jezdí za přáteli. Má jich tam tolik, že jeho denní itinerář bývá rozpočítaný na minuty. Stále má mezi kolegy vysoké renomé. Dokládá to fakt, že byl jediným (!) recenzentem čerstvě vydané monografie o České Lípě. Přejeme tomuto milému, skromnému kolegovi i nadále hodně zdraví, elánu a optimismu, i častá setkání s jeho rozvětvenou rodinou.

■ Bohumír Roedl

¹⁾ Jana Blažková, *K padesátinám Miloslava Sovadiny*, Bezděz, 8, 1999, s. 342–344; J. Blažková, *K šedesátinám Miloslava Sovadiny*, Archivní časopis, 59, 2009, s. 85–86; Ladislav Smejkal, *K šedesátinám Miloslava Sovadiny*, Bezděz, 18, 2009, s. 317–320.

ODEŠEL RADEK ŠEVČÍK

Dne 12. dubna 2018 se v sále brněnského krematoria rozloučila rodina, přátelé a kolegové s PhDr. Radomírem Ševčíkem, archivářem Moravského zemského archivu v Brně, jenž zemřel 6. dubna 2018 po krátké zákeřné nemoci ve věku 60 let. Jeho odchod překvapil a také vzbudil lítostné emoce u těch, kteří jej znali, přátelili se s ním nebo se jen rádi s ním setkávali. Adamovský rodák (28. 9. 1957) prožil své dětství a dospívání v Adamově, kde byl jeho otec podnikovým právníkem a zde také chodil do základní školy a absolvoval v roce 1977 gymnázium v Blansku, aby se po maturitě rozhodl dále vzdělávat na vysoké škole v Brně. Nejprve to byla právnická fakulta brněnské univerzity, avšak záhy byla již roku 1978 vystřídána studiem na filozofické fakultě téže vysoké školy, a to oborem archivnictví, neboť zájem o dějiny, kulturu a umění mu byly bližší než řeč strohých paragrafů, zákoníků, norem a předpisů. Studium zde ukončil diplomovou prací *Středověké epigrafické památky na Blanensku*, obhájenou pod vedením doc. Miroslava Flodra v roce 1982 a záhy také po složení rigorózních zkoušek dosáhl doktorátu filozofie. Cesta mladého absolventa za zaměstnáním vedla do podnikového archivu Adamovských strojírny, n. p., Adamov, kde se uvolnilo místo podnikového archiváře, kde pobyl až do roku 1995, kdy se po transformaci ekonomiky tento podnik přeměnil v a. s. Adamovské strojírny, došlo k redukci výroby a podnikového archiváře zde již za změněných poměrů nebylo třeba. Tehdy byl nucen hledat zaměstnání v or-

organizaci OK Konzult Brno, která prováděla likvidaci spisoven zaniklých státních podniků. Naštěstí tato situace netrvala dlouho, a když se uvolnilo místo odborného archiváře v Moravském zemském archivu v Brně, stal se jeho zaměstnancem a zůstal zde až do konce svého žití. Po seznámení se s obsahem a strukturou archivu pak pracoval až do roku 2002 v jeho 2. oddělení, kde se věnoval zpracování a zpřístupňování zemědělsko-lesnických fondů, čehož výsledkem bylo 16 inventářů novodobých archivních fondů, ale také přepracování zajímavého lichtenštejnského fondu Velkostatek Pozořice, kde měl možnost více se seznámit také s historií kraje, odkud pocházel. Vedle této činnosti se také zde věnoval neméně důležité spisové službě u zemědělských organizací, což pro něj znamenalo přípravu k další činnosti v archivu

od roku 2003, když se stal nejprve instruktorem pro podnikové archivy a poté členem 3. oddělení pro metodiku, kontrolu spisové služby, výběr a evidenci archiválií, kde působil jako archivní inspektor. Po přestěhování Moravského zemského archivu do nové účelové a moderní budovy v Brně-Bohunicích se dr. Ševčík stal v roce 2008 zástupcem ředitelky Moravského zemského archivu dr. Smutné až do roku 2015, kdy ukončila pracovní poměr. V témže roce 2008 byl pověřen metodickým vedením státních okresních archivů pro předarchivní péči. Po reorganizaci vnitřní struktury Moravského zemského archivu v roce 2012 se stal vedoucím oddělení pro předarchivní péči, ochranu a prezentaci archiválií. Se zavedením státní služby do oboru archivnictví v roce 2015 setrval ve funkci vedoucího oddělení předarchivní péče a ochrany archiválií.

Jeho pracovní aktivity se přesunuly tedy k neméně důležité práci archiváře v souvislosti se spisovou službou, což se projevilo také jeho spoluautorstvím na potřebné a důležité příručce *Spisová a archivní služba ve státní správě, samosprávě a v podnikatelské sféře*, která vyšla v několika vydáních, naposledy roku 2005. Nepominul však také jeho zájem o historii, takže byl schopen napsat, pokud to bylo třeba, zajímavý historický příspěvek na konferenci pořádané archivem, např. k dějinám vinařství na Moravě ve Slavkově u Brna v roce 2004, nazvaný *Pěstování vinné révy a produkce vína v JZD Práče*, otištěný poté ve sborníku z této konference. Svědčí o tom rovněž jeho obsáhlá stať připravená k XXXII. mikulovskému sympoziu, věnovanému tématu *Voda v dějinách Moravy* v roce 2014, nazvaná *Povodně a Adamov*, otištěná o rok později ve sborníku z této konference.

Aktivně se také věnoval externí výuce archivnictví na Střední škole informačních a knihovnických služeb a Vyšší odborné škole v Brně, kde nejen přednášel obor spisové služby, ale byl také konzultantem a vedoucím některých zde zpracovávaných absolventských prací a působil také v maturitních komisích.

Z profesních záležitostí archivářů třeba uvést, že dr. Ševčík působil také ve výboru České archivní společnosti v Praze, kde zastupoval jihomoravské archiváře v letech 2008 až 2014 po dvě volební období.

Všechny další životní plány překazila však zákeřná nemoc, se kterou statečně bojoval do poslední chvíle, ale nebylo mu dopřáno ji překonat. Ti, kteří jej znali, jistě nezapomenou na jeho optimistický pohled na svět, doprovázený vždy milým úsměvem.

■ Bohumír Smutný

ZA JANOU INDROVOU

Tři týdny před svou osmdesátkou a měsíc poté, co naposledy zasedla za svůj archivní stůl, odešla na věčnost dlouholetá knihovnice Zemského archivu v Opavě paní Jana Indrová. Zákeřná choroba, jíž úspěšně celé dva roky vzdorovala, nakonec zvítězila nad ženou, s níž byly dějiny opavského archivu spjaty takřka celé půlstoletí.

Narodila se 24. května 1938 do početné dělnické rodiny Františka Dubového a Anežky, rozené Kožané, v tehdy ještě samostatných Kateřinkách u Opavy. V poválečné Opavě absolvovala v roce 1956 střední zdravotnickou školu a nastoupila jako zdravotní sestra do zdejší proslulé psychiatrické léčebny. Dívku s múzickým nadáním a zájmem o dějiny umění ale tamní prostředí natolik deprimovalo, že se po několika letech rozhodla zcela změnit svou profesi. V letech 1964–1966 dálkově vystudovala střední knihovnickou školu v Brně, zakončenou maturitou, a již v červenci 1965 byla přijata na státní zámek Hradec nad Moravicí jako knihovnice a dokumentátorka. K 1. dubnu 1971 se pak z Hradce ve stejné roli přesunula do tehdejšího Státního archivu v Opavě, jemuž již zůstala věrna až do svého odchodu do důchodu v roce 2003 a poté i v následujících patnácti letech, kdy v archivu působila na dohodu o pracovní činnosti.

Příchodem Jany Dubové získal opavský archiv svou první skutečnou knihovnici, poněvadž do té doby tuto funkci vždy suploval některý z archivářů. Konečně mohla být katalogizována archivní knihovna budovaná již v období první republiky, rozmnožovaná i během německé okupace a velmi obohacená v prvních letech po skončení 2. světové války. Díky Janě došlo též ke zpracování rozsáhlé kolekce starých tisků, sbírky novin a časopisů i souboru právních tisků a úředních tiskovin. Do povědomí širší archivní veřejnosti se však nová knihovnice dostala především svou bibliografickou prací, když převzala sestavování *Bibliografie historicko-vlasti-*

vědné literatury Severomoravského kraje, vydávané archivem v pětiletých intervalech. Celkem tak připravila do tisku osm svazků této dodnes vyhledávané pomůcky, a to konkrétně pro léta 1966–2005 (Opava 1972–2008). Spolu s Jiřím Koplíkem zpracovala též *Bibliografii okresu Opava*, kterou v rámci řady Bibliografie a prameny k vývoji Moravy vydala v roce 1999 Muzejní a vlastivědná společnost v Brně.

Jana ale nebyla jen knihovnicí, věnovala se i čistě archivní práci, k níž byla aprobována jak absolvováním dvouletého archivního kurzu na filozofické fakultě Karlovy univerzity v roce 1973, tak výbornou znalostí německého jazyka. Inventarizovala

například rozsáhlé dodatky k fondu Rodinný archiv knížat Lichnovských, obsahující především materiály k životu a literární činnosti kněžny Mechtildy. Při archivní práci jí byl nápomocen dlouholetý ředitel archivu Dr. Bohumír Indra, s nímž se sblížila po nástupu do archivu. Sňatek uzavřeli až po Indrově odchodu do důchodu v roce 1978 a Jana, nyní již Indrová, se v následujících 25 letech stala důležitou pomocnicí v Indrově vědecké publikační činnosti, zaměřené nyní zvláště na oblast uměleckohistorické biografie. Význam Janiny role v tomto směru stoupl v závěru manželova života, poznamenaného ztrátou zraku. Díky ní tak vyšly Indrovovy *Příspěvky k biografickému slovníku výtvarných umělců na Moravě a ve Slezsku v 16. až 19. století*, dovedené autorem jen k písmenu J, též pro ostatní písmena alespoň ve stručném přehledu (*Časopis Slezského zemského muzea B 51*, 2002, s. 203–245). Po smrti Dr. Indry v roce 2003 se Jana stala strážkyní jeho vědeckého odkazu, předala Indrovu písemnou pozůstalost zemskému archivu a zpřístupnila ji též archivním inventářem.

Stíhlá noblesní dáma působila na první pohled odměřeně až chladně, šlo ale jen o vnější ochrannou slupku, pod níž se skrývala žena připravená vždy ochotně a obětavě pomoci, ať radou čerpající z jejích rozsáhlých znalostí i širokých kulturních zájmů, tak i manuálně. Když v lednu 1984 došlo k zřícení části centrální archivní budovy v Opavě, byla Jana Indrová jednou ze čtyř archivářů, kteří na vlastní nebezpečí vytahovali archiválie v rozsahu jednoho běžného kilometru ze sutin, v následujících letech se věnovali jejich čištění od nánosů stavebního prachu a díky tomu tak dopad havárie na archivní materiál naprosto minimalizovali. Dokladem Janiny obdivuhodné vitality i ve vysokém věku je mimo jiné až do posledních dnů opečovávaná chalupa a zahrada na milované Moravici. Ve čtvrtek 3. května 2018 se v kruhu blízkých uzavřel život ženy, na kterou všichni, kteří jsme s ní mohli léta spolupracovat a měli možnost ji blíže poznat, budeme rádi a s úctou vzpomínat.

■ Karel Müller

ODEŠLA ARCHIVÁŘKA JUNE PACHUTA FARRIS

Dne 27. července 2018 v Chicagu zemřela po kratší nemoci ve věku sedmdesáti let June Pachuta Farris, dlouholetá archivářka Archivu Čechů a Slováků v zahraňi (*Archives of Czechs and Slovaks Abroad*) na Regensteinově knihovně Chicagské univerzity. Zaslavení badatelé vědí, že toto pracoviště vlastní patrně největší sbírku osobních fondů a periodik českých krajanů v USA. Každý, kdo pracuje na tématu československého pouonorového exilu, případně Masarykova odboje za první světové války, nemůže než potvrdit, jaké skvosty se nacházejí v potemnělých regálech nenápadného archivu ve druhém patře knihovny. Jsou zde k nalezení také zajímavé materiály, týkající se ruské, ukrajinské, polské, bulharské, rumunské či srbské komunity, nicméně značnou část tvoří české a slovenské archiválie, včetně unikátních alb fotografií, magnetofonových pásek a vinylových desek. June Farris za pětatřicet let svého působení v archivu katalogizovala tisíce položek, uspořádala desítky fondů a zpřístupnila je badatelům.

K Čechám a české historii měla blízko. Jejím dědečkem byl Nicholas Pachuta, vrcholný představitel spolků Podkarpatských Rusínů v Pensylvánii. Právě s jejich představiteli T. G. Masaryk v posledních měsících první světové války uzavřel dohodu o přičlenění Podkarpatské Rusi ke vznikající Československé republice. June Farris vystudovala slavistiku na Státní univerzitě v Ohio a na Univerzitě v Denveru. Během akademického roku 1980–1981 pobývala i na Karlově univerzitě v Praze. Pasivně ovládala většinu slovanských jazyků, vedle francouzštiny a řečtiny, patřila mezi přední znalce díla Fjodora Michajloviče Dostojevského. Kariéru knihovnice a archivářky zahájila počátkem sedmdesátých let 20. stol. na University of Illinois v Urbana-Champaign, dvě stě dvacet kilometrů jihozápadně od Chicaga. Většinu kariéry ovšem strávila právě v metropoli na břehu Michiganského jezera.

Byla aktivní členkou Společnosti pro vědy a umění (*Czechoslovak Society of Arts and Sciences – SVU*) a Asociace slovanských, východoevropských a euroasijských studií (*Association of Slavic, East European and Eurasian Studies – ASEES*), která jí v roce 2012 udělila cenu za mimořádné zásluhy. Podepsala se pod řadu historických studií o carském Rusku a postavení žen ve východní Evropě, na zmíněná témata rovněž recenzovala množství knih jiných autorů. Jako kurátorka zaštitila čtyři

desítky výstav a dokázala pro oddělení slovanských studií Chicagské univerzity získat granty ve výši statisíců dolarů.

Především však měla slabost pro Českou republiku, nakupovala pro sbírky knihovny nejnovější knihy českých autorů, pokaždé vřele přivítala každého badatele od nás, který zavítal do archivu, a byla ochotně připravena pomoci. Autorovi tohoto příspěvku poskytla v roce 2014 referenci při žádosti o krátkodobé stipendium na Chicagské univerzitě. Absolvoval zde badatelský pobyt, z něhož vznikla kniha *České Chicago*, vydaná na podzim 2017 nakladatelstvím Lidové noviny. Neočekaným odchodem June Farris akademický svět přišel o mimořádnou osobnost. Její nesmazatelný odkaz v podobě archivu Čechů a Slováků v zahraničí však bude zachován i pro příští generace.

■ Martin Nekola

Editionswissenschaftliches Kolloquium 2015. Die Geschichte im Bild. Toruń, Vyd. Helmut Flachenecker, Krzysztof Kopiński a Janusz Tandecki 2016, 373 s.

Ve dnech 21.–23. září 2015 uspořádali zástupci dvou dlouhodobě tradičně spolupracujících institucí, a to nejen na poli pořádání pracovních kolokvií či konferencí, Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni a Filozofické fakulty Univerzity Julia-Maxmiliana ve Würzburgu ve spolupráci s toruňskou akademií věd, v pořadí již dvanácté mezinárodní zasedání, konané tentokrát v Toruni. Obdobně jako v minulých letech byla z širokého spektra zpracovávaných edic primárně písemných (nikoli však bezvýhradně) pramenů zvolena jedna konkrétní oblast na straně jedné, na straně druhé byla pozornost věnována tradičně i dalším edičním projektům již probíhajícím či připravovaným.

Původní pracovní setkání německých a polských badatelů, zaměřená na nejrůznější problémy především metodologického charakteru, jež provázejí ediční zpřístupňování jednotlivých typů pramenů, ať středověkých, raně novověkých či z období moderních dějin (ty však nejsou předmětem těchto kolokvií), se postupně rozrostla o účastníky z dalších zemí, na prvním místě z České republiky a dále z Rakouska, Švýcarska, Ruska, Itálie a d., což se odrazilo i v zastoupení přednášejících a diskutujících na předmětném zasedání. Jak se již stalo dobrým zvykem, výstupy ze zasedání byly stejně jako texty, přednesené na minulých zasedáních, publikovány v rámci konferenčního sborníku, vydaného pod názvem „*Geschichte im Bild*“, a vydány na podzim roku 2016.

Jak říká již samotný název sborníku, spočíval hlavní obsah zasedání v představení řady nových edičních podniků, v přiblížení koncepčních a metodologických otázek v oblasti zpřístupňování kartografických a ikonografických pramenů a v bohaté diskusi týkající se nejen hlavního tématu zasedání, ale i otázek spojených s edičním zpřístupňováním pramenů v širším obecnějším měřítku.

Obsah sborníku tvoří dvacet příspěvků z pera dvacet šest autorů, přičemž hlavnímu tématu je věnováno šestnáct studií, čtyři texty pojednávají o tematicky odlišných edičních projektech. Úvodní příspěvek z pera zástupce německé spolupřátelské instituce, Markuse Nasera (Würzburg), nazvaný *Regionale Historische Karten und ihre Umsetzung im Bereich Digital Humanities an der Universität Würzburg* (s. 13–26), je věnován způsobům rekonstrukce, či zcela přesně postupu vytváření historických map na základě písemných pramenů až po jejich prezentaci na internetu, a to na příkladu sestavení map k hospodářským dějinám kláštera Oberzell u Würzburgu. Ztráty, jež postihly celou řadu písemných fondů během druhé světové války, se nevyhnuly ani tomuto premonstrátskému klášteru, založenému v roce 1128. Ačkoli se k jeho nejstarším dějinám dochovaly torzovitě pouze papežské listiny z 12. a z počátku 13. století, repertáře z 16. a knihy počtů ze 17. století, bylo na jejich základě možné rekonstruovat majetkovou držbu kláštera v daném období a přenést ji do kartografické podoby. Práce na vyhotovení mapových podkladů byly zahájeny v roce 2005, vlastní mapy, zpracované pomocí geoinformačního systému, byly zveřejněny již v roce následujícím. Na základě zkušeností z jejich tvorby následovaly a postupně

jsou rozpracovávány další projekty, jako atlas církevních dějin, zpracování digitálních map k dějinám měst v oblasti Frank a Dolních Frank. Největší výzvu přitom představuje a hlavní cíl spočívá ve vytvoření atlasu k dějinám Frank jako celku, a to od středověku přes raný novověk až po současnost.

Následující poměrně stručný příspěvek Piotra Tańkowského (Varšava), *Geographical Horizons of the Poles in 16th Century from the Perspective of Social Communication* (s. 27–33) je věnován fenoménu cestování v předmětném období, konkrétně dvěma hlediskům, spočívajícím primárně ve zkoumání míry geografických znalostí tehdejších Středoevropanů, čerpaných především na základě studia tištěných knih. Nedílnou součástí autorova výzkumu pak představuje zpracování soupisu děl s danou tematikou, jež jsou dochovány v polských knihovnách. Hlavní výzkum, podle autorem podaných informací, má následně spočívat ve sledování otázky sociální recepce geografických textů a s tím spojeného hledání odpovědí na celou řadu dalších otázek. Na základě primárního výzkumu, vycházejícího z ústředního katalogu starých tisků v Národní knihovně ve Varšavě, autor předpokládá, že hlavní témata sledovaných knižních tisků se budou týkat obecně geografických znalostí Evropy, dále Turecka (Osmanské říše), Západní Indie, starověkých civilizací, ale i Afriky a dalších oblastí.

Ve studii *Karte und Kontingen: Der Rhein im Kartenbild des 19. Jahrhunderts* (s. 35–48) sleduje její autor Nils Bennemann (Essen) mechanismy lidských zásahů do říčních toků, a sice jakým způsobem byla prováděna vizualizace úprav říčního koryta na jednotlivých říčních mapách pocházejících z 18. a 19. století. Hlavní pozornost obrací k Rýnu, na jehož příkladu představuje jednotlivé způsoby zásahů. Východiskem jsou mu říční mapy z první poloviny 19. století, respektive z dvacátých až konce čtyřicátých let, jejichž výpověď komparuje s údaji uváděnými v odborné literatuře zaměřené na problematiku vodních staveb.

Roman Czaja a Radosław Golba (Toruň) představili ve společné studii, nazvané *Städteatlanten und GIS: die Edition der Katasterkarte der Stadt Thorn* (s. 49–66), projekt zaměřený na ediční zpřístupňování historických atlasů polských měst. Úvodní část textu je věnována dosavadním pracím zaměřeným na zpracovávání historických atlasů polských měst, jež byly realizovány v rámci rozsáhlého mezinárodního projektu vydávání evropských atlasů měst, přičemž v centru pozornosti autorů stojí atlas a především katastrální mapy Toruň. Druhá část studie je zaměřena na zkušenosti získané na základě dosavadních edičních prací, v poslední části poté představují autoři zevrubně katastrální mapu Toruň z let 1910–1914, zaměřují se na důkladnou charakteristiku cílů daného edičního projektu a analýzu zvolených metodických postupů, využívajících primárně potenciálu historického geoinformačního systému.

V zorném poli autorů následujících tří příspěvků stojí ikonografie pečetních obrazů a otázky spojené s jejich výpovědní hodnotou. Autorem v pořadí první z těchto studií, nesoucí název *Siegel als Bild der Geschichte – Siegel des Deutschen Ordens* (s. 67–84), je Udo Arnold (Bonn). Jak již vypovídá samotný titul, zaměřil autor svou pozornost na pečeti řádu německých rytířů. Úvodem připomíná, že podle řádových pravidel se musel v pečetním obrazu jasně odrážet přestup nového řádového členu ze života světského do řádového. Z velkého počtu dochovaných středověkých řádových pečetí jich sledoval zhruba deset procent, tzn. cca dvě desítky, nikoli však z hlediska řádové hierarchie jejich nositelů, ale z hlediska jednotlivých pečetních obrazů, jež podrobil systematické analýze. Oproti dosavadním názorům prokázal na příkladu vybraných pečetí s christologickou a mariánskou ikonografií na mnohem četnější tematickou proměnu pečetního obrazu, přičemž však zároveň upozornil, že důvody volby či změny obrazu lze doložit jen velmi obtížně. V dané souvislosti zdůraznil po-

třeby dalšího systematického výzkumu, jehož součástí, ba předpoklad by měla tvořit nezbytná úzká spolupráce s uměleckými historiky.

Stejně tak následující studie dvojice autorů Marcin Hlebionek a Adam Szweda (Toruň), *Die Urkunden des Friedens von Brest (31. 12. 1435) und ihre Bedeutung für die Siegelkunde und Heraldik – Editorische Herausforderungen* (s. 85–101), je věnována pečetím, respektive ikonografii pečetních obrazů. Studie je součástí rozsáhlého projektu zaměřeného na přípravu kritické edice listin vztahujících se k brestskému míru uzavřenému v roce 1435 mezi Polskem, Litvou a řádem německých rytířů. Její autoři se v ní soustředí na listinu vydanou v dané souvislosti řádem německých rytířů, která ale, na rozdíl od listiny vydané polskou a litevskou stranou, nebyla dosud zpřístupněna in extenso a k níž zůstalo dodnes připojeno 160 pečetí (z původních více než dvou set). Z uvedeného počtu držitelů těchto pečetí se až na devět podařilo identifikovat všechny jejich nositele. Hlavní pozornost věnují autoři textu otázkám spojeným s přípravou edice, zejména volbě nevhodnějších metod popisu pečetí.

Rovněž následující příspěvek se týká do značné míry pečetí, v daném případě způsobu jejich zpřístupnění. Z rozsáhlejšího projektu digitální edice soudních knih z oblasti Kaliště z let 1587–1692 vychází studie Michała Gochny (Varšava), *Polish Nobility Seals in the ‚recognitiones‘ of the Kalisz district in 1591. The perspective of an Edition* (s. 103–108), v níž autor stručně informuje o přípravě edice daňových rejstříků z oblasti Kaliště z roku 1591, a to jak v klasické papírové formě, tak i ve formě digitální. Hlavní otázku v dané souvislosti představuje způsob a forma zpřístupnění pečetí, jež jsou integrální součástí editovaného pramene – jakým způsobem vyhotovit digitální kopii, aby bylo zachováno co největší množství detailů, jaký zvolit nevhodnější způsob prezentace výsledků apod. A právě testování jednotlivých metod, jejich kladů a záporů na příkladu uvedeného pramene je předmětem studie.

Od pečetí zpátky k mapám zavede čtenáře Lena Thiel (Kassel) ve studii nazvané *Wissen im diagrammatischen Kontext. Weltkarte und Weltbeschreibung bei Andreas Walsperger* (s. 109–131), v níž zaměřila pozornost na způsob zobrazení světa Andrease Walspergerem na mapě z roku 1448. Mapu včetně doprovodného textu, jež dosud nebyla předmětem obsáhlejší komplexní studie, podrobila zevrubné analýze založené na důkladné komparaci textu a obrazu a ukázala jejich úzkou vzájemnou provázanost. Zároveň upozornila na nezbytnost dalšího hlubšího výzkumu Walspergerova díla v co nejširším kontextu.

Cílem trojice autorů ve složení Thomas Feuerer – Thomas Horst – Georg Paulus (Řezno – Lisabon) je seznámení čtenářů s rozsáhlým edičním projektem kartografického zobrazení falcko-neuburského knížectví na přelomu 16. a 17. století v příspěvku *Gesamtedition der pfalz-neuburgischen Landesaufnahme unter Pfalzgraf Philipp Ludwig zwischen 1579 und 1605* (s. 133–150). Kolem roku 1600 zaujímala uvedená oblast, tvořená šesti rozptýlenými částmi, rozlohu ca 2 200 km² v centru dnešního Bavorska. Od roku 1569 stál v jejím čele falckrabí Filip Ludvík, za něhož byl v roce 1579 zahájen projekt systematického kartografického zobrazení jím ovládaného území. To bylo realizováno ve dvou fázích, kdy během první fáze, probíhající v letech 1579 až 1591, byly vypracovány mapy jihozápadní části knížectví, v průběhu druhé fáze, realizované v letech 1597 až 1604, byly vyhotoveny mapy zbývajících částí území. Výsledkem čtvrt století trvajícího projektu je tak rozsáhlé dílo, jež je tvořeno ze dvou třetin originálními mapami a z jedné třetiny kopiemi ze 17. a 18. století, jež doprovází řada dalšího doprovodného písemného materiálu. Předmětem edice, na jejímž zpřístupnění byly zahájeny práce na podzim 2013, je tak cca 1 400 rukopisných stran textu a 409 map. Po představení celého projektu se všemi jeho kladů i záporů je tak zcela na místě otevřená otázka, již si závě-

rem položili autoři, a sice zda uvedená digitálně zpracovaná a on-line zpřístupněná edice, resp.pektive způsob takto připravené edice, může sloužit jako vzor pro zpřístupňování srovnatelných kartografických pramenů.

Nakolik důležitou roli mohlo zaujímat měřičství a mapování při rozvoji jednotlivých států zvláště v období napoleonské Evropy představil na příkladu Bavorska a Württemberska Wolfgang Wüst (Erlangen) ve studii *Planvolle und digitalisierte Staatswerdung – Karten und Pläne als Medien zur illustrierten Machtfrage in der Frühmoderne* (s. 151–193). Na základě vybraných map a plánů z období 16. až 18. století dokumentoval, do jaké míry a jakým způsobem byly tyto mapy a plány svědky dějinných procesů, dokumentující cestu k modernímu státu. Zároveň autor poukázal na neobyčejný vzestup kvality map a plánů v průběhu sledovaného období, odrážející se v mimořádné preciznosti jejich provedení.

Práce na edičním zpřístupnění textového aparátu k I. vojenskému mapování (včetně jeho překladu do češtiny) představily v příspěvku *Erste Militärische (Josephinische) Landesaufnahme der böhmischen Länder 1764–1768 und militärisch-topographische Gebietsbeschreibung. Möglichkeiten und Grenzen der Editionsverarbeitung* (s. 195–221) Ivana Ebelová a Eva Chodějovská (Praha). Zatímco mapy jsou již několik let zpřístupněny široké veřejnosti na webovém portálu Laboratoře geoinformatiky Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (<http://old-maps.geolab.cz>), textové komentáře mají badatelé k dispozici na mikrofilmech v Národním archivu v Praze (celý soubor I. vojenského mapování, tzn. kartografické i textové výstupy, je uložen v Rakouském státním archivu ve Vídni). Ty však vzhledem k jazykové a paleografické bariéře dosud nebyly až na drobné výjimky publikovány a systematicky využívány. Zájemem jak autorů zmíněného úspěšného portálu, tak i odborné veřejnosti a širšího okruhu laických badatelů (především regionálních historiků), spočívá

v doplnění webového portálu o uvedené textové komentáře.

S předcházejícím příspěvkem bezprostředně souvisí text Boguslawa Dybaše (Videň), *Die Landesaufnahme von Galizien aus den Jahren 1779–1783. Über die Quelle und das Editionsprojekt* (s. 223–238). V chronologické návaznosti na 1. vojenské mapování Čech, Moravy a Slezska pokračovaly mapovací práce i v dalších oblastech monarchie, včetně Haliče, kde je výsledkem mapování vyhotovení 413 sekcí a k nim připojených šesti svazků doprovodného textu k jednotlivým mapám, stejně jako je tomu u výše uvedeného vojenského mapování Čech. Zatímco tamní mapy však byly zpřístupněny ve formě webové prezentace, u mapových podkladů včetně textových komentářů týkajících se Haliče bylo přistoupeno k tradičnímu knižnímu způsobu zpřístupnění daného materiálu. Jak uvádí autor textu, jenž je současně hlavním koordinátorem celého edičního projektu, podařilo se během první fáze projektu, probíhajícího v letech 2012 až 2016, vydat celkem sedm svazků z celkového počtu patnácti plánovaných. Celý projekt, na němž se podílí hlavní řešitelský tým čítající 10 až 12 osob, má být dokončen v roce 2019. Ve srovnání s metodikou, jež byla zvolena pro ediční zpřístupnění komentářů k jednotlivým mapovým sekcím z oblasti Čech, je v dané souvislosti potěšitelné, že byl nezávisle na sobě zvolen prakticky totožný postup.

Následující studie dvojice autorů Piotr Kann – Tomasz Panecki (Varšava), *The „Gaul/Raczynski“ Map of Greater Poland (1807–1812). A Project for a Digital Edition* (s. 239–253) je věnována způsobu přípravy digitální edice map z počátku 19. století, konkrétně relativně neznámých vojenských a statistických map Velkého Polska z období mezi lety 1807 až 1812. Pro uvedené mapy je charakteristická vysoká kvalita jejich provedení a zejména přesnost. Na základě zevrubné analýzy autoři představili zvolenou metodu zpracování digitální edice, jejíž integrační

součástí představuje komentář vztahující se k danému prameni, digitální zobrazení mapy jak bez úprav, tak po provedených úpravách, včetně připojení georeferenčních údajů, zpracování prostorové databáze vybraných funkcí, kartografické vizualizace databáze jako digitální mapy a dokonce vytvoření webové aplikace spojující všechny uvedené prvky.

Mapy jako forma reprezentace a prezentace prostoru, kartografie ve službách politiky a vládnoucích vrstev společnosti jsou předmětem následující studie Dennise Majewského (Würzburg), *Raumstrukturierung durch Rechte. Die Rechtslandschaft und deren Visualisierung im Kartenbilde* (s. 255–279), vycházející z jeho dizertáční práce obhájené v roce 2015 na univerzitě ve Würzburgu a vydané tiskem v roce 2016 (Studien zur europäischen Rechtsgeschichte). Autor poukazuje na úzké propojení geografie a historických věd, a zvláště na skutečnost, že jakkoli se geografie postupně stále více osamostatňovala, představovala nadále nejen předpoklad, ale i základ státu a společnosti jako právních kategorií. Své úvahy (opřené o výzkum řady jeho předchůdců, předmětem jejichž studia bylo hledání a nalézání odpovědí na obdobné otázky) dokládá na příkladu dolnolužického cisterciáckého kláštera Dobrilugk (zmiňovaného poprvé v roce 1005) a dalších cisterciáckých klášterů založených ve 12. století.

V centru pozornosti Paula Reinerta (Lohrhauten) v příspěvku nesoucím název *Historische Karten und ihre Spuren in der Kulturlandschaft Spessart* (s. 281–300) stojí mapy z oblasti Spessartu, včetně „znovuobjevené“ mapy z roku 1582, jejímž autorem je Elias Hoffmann, a jež jsou uloženy ve Státním archivu v Marburgu. Hlavní oblasti, pro jejichž výzkum je ideálním východiskem právě studium map, shrnuje autor do šesti základních skupin – hranice (hraniční kameny, hraniční pilíře apod.), staré cesty (regionální i celozemské), průmysl a jeho rozmístění (sklárný, mlýny a d.), obhospodařování polností a lesní

hospodářství, významné stavby (zvláště stavby církevní), specifická místa (popravčí místa, celnice a d.). Na základě studia těchto map ve spojení s lokálním výzkumem (mapování, fotografování ...) a s pomocí historických i současných písemných podkladů dokládá, že téměř 100 % objektů zaznamenaných na mapách je v současnosti dohledatelných, což potvrzuje i jeho průzkum založený na příkladu spessartských map.

Na potřebu, přesněji nezbytnost zpracování kvalitních geografických rejstříků, jimiž by měly být opatřeny edice starých map a plánů, poukazuje Marek Słoń (Varšava) v příspěvku *Geographische Register in den Editionen von Kartographischen Quellen* (s. 301–311) a zamýšlí se na základě konkrétních příkladů nad podobou těchto rejstříků, způsoby jejich zpracování i možnostmi využití, přičemž jakýmsi pomyslným odrazovým můstkem jsou mu v této souvislosti standardní rejstříky, jež jsou nedílnou součástí kvalitně zpracovaných kritických pramenných edic.

Sborník uzavírají čtyři příspěvky, jež jsou věnovány projektům týkajícím se odlišné problematiky než edic pramenů ikonografických a kartografických. Na prvním místě je zařazen drobný příspěvek Agnieszky Bartoszewicz (Varšava), *The Old Warsaw Bench Court Register 1453–1535 – preparing a critical edition* (s. 313–320), v němž informuje o projektu přípravy kritické edice čtyř svazků soudních rejstříků, navazujících na nejstarší dochované rejstříky z let 1427 až 1453, vydané již v roce 1916 Stefanem Ehrenkreutzem. Knihy, jež jsou předmětem edičního zpřístupnění, čítají celkem na 5 000 záznamů, jejichž počet v jednotlivých letech poměrně značně kolísá. Autorka seznamuje se základními metodologickými aspekty, přičemž vychází především z modelu použitého u kritických edic krakovských či toruňských městských knih.

V následujícím textu Andrease Rütthera (Bielefeld), *Der Geheimbericht des Stadtschreibers Johann Frauenburg. Rechenschaft über seine Amtstätigkeit in Görlitz von 1470 bis 1480* (s. 321–

330) nepředstavuje autor konkrétní edici ani neinformuje o konkrétním edičním projektu či plánu, ale seznamuje s projektem, jehož cíl spočívá v představení pozdně středověkých naučených věnovaných otázkám jak vládnout a v představení právních zrcadel. Z hlediska teritoriálního se autorův zájem orientuje na oblast sahající od Nizozemí až po Horní Uhry, hlavní pozornost obrací k Johannu Frauenburgovi pocházejícímu z Gdaňska, jednomu z autorů těchto naučení.

V předposledním příspěvku, nazvaném „*In Egipto non pluit vel raro*“. *Der Schlesier Michael Irste und seine Kenntnisse über die orientalischen Länder* (s. 331–341), se Wojciech Mrozowicz (Vratislav) věnuje osobnosti Michaela Irsteho, především pak jeho analistickému rukopisu, původem ze sbírek dominikánského kláštera sv. Vojtěcha ve Vratislavi a v současnosti uloženého v univerzitní knihovně tamtéž. Autor úvodem konstatuje, že se jedná nejen o pramen vypovídající o určité dějinné události (vpád Tatarů do Slezska v roce 1241), ale současně o významný pramen osobní povahy (ego dokument), jediný rukopis, přinášející informace o osobě Michaela Irsteho, jak vyplývá z pečlivě provedeného rozboru kolofónu. Autor současně upozorňuje, že uvedené dílo nebylo dosud předmětem komplexního edičního zpracování, jež by si vzhledem ke svému obsahu nepochybně zasloužilo.

Závěrem celého sborníku je zařazen text Krzysztofa Kwiatkowského (Toruň), *Eine Sammlung von Quellenregistern und Quellenabschriften aus dem Kreis des Deutschen Ordens (1. Hälfte des 16. Jahrhunderts). Inhaltsübersicht und Editions-perspektiven* (s. 343–354), v němž autor upozorňuje na fond uchovávaný v knihovně litevské akademie věd ve Vilniusu, obsahující písemnosti týkající se někdejšího východního Pruska. V centru autorova zájmu stojí obsáhlý velkoformátový jazykově německý rukopis, čítající 290 folií, uložený v rámci daného fondu a označený jako rejstřík. Rukopis, který se vztahuje k tématu války

Polska a Litvy s řádem německých rytířů v letech 1409 až 1411, podrobil především zevrubně vnější, ale i vnitřní analýze, z níž jednoznačně vyplývá důležitost zamýšleného edičního zpřístupnění celého rukopisu.

Sborník již tradičně doplňuje Maxem Szotem pečlivě zpracovaný osobní a místní rejstřík.

Závěrem se patří doplnit, že v pořadí čtrnácté zasedání se uskutečnilo na jaře loňského roku, hlavním tématem byly edice věnované pramenům vážícím se k řádu německých rytířů a dalším církevním institucím (viz následující text).

■ Ivana Ebelová

Editionswissenschaftliches Kolloquium 2017. Quelleneditionen zur Geschichte des Deutschen Ordens und anderer geistlicher Institutionen. Toruń, Vyd. Helmut Flachenecker, Krzysztof Kopyński a Janusz Tandecki 2017, 311 s.

V květnu loňského roku (12. a 13. 5.) se v úzké součinnosti zástupců Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni, Univerzity Julia-Maxmiliana ve Würzburgu a především v koordinaci s německo-polskou pracovní skupinou pro zpracování a zpřístupňování edic historických pramenů konala další z řady konferencí s mezinárodní účastí, věnovaných problematice edičního zpřístupňování středověkých a raně novověkých pramenů. Tentokrát se v hlavním centru zájmu očitly primárně prameny k dějinám řádu německých rytířů, ale i dalších církevních institucí, které byly na pořadu v první části zasedání, již tradičně pak byly v rámci druhé části jednání zařazeny referáty týkající se ukončených, aktuálně běžících či plánovaných edičních projektů. Konference, jíž se pravidelně účastní zástupci Německa, Polska, Rakouska a dalších zemí se tentokrát poprvé zúčastnili i referenti ze Spojených států, Velké Británie a z Ruska, takže okruh kontaktů ediční pracovní skupiny se tím významným způsobem rozšířil.

Řád německých rytířů, který zaujímá v německo-polských dějinách zásadní postavení a dlouhodobě tak stojí v centru badatelského zájmu, disponuje rozsáhlou pramennou základnou, skýtající možnosti inovativních přístupů k nahlížení a zpracovávání jednotlivých tematických okruhů a nemalé možnosti zahraniční spolupráce, jak je patrné z publikovaných příspěvků. Úvodní text Janusze Tandekého (Toruň), *Queleneditionen zur Geschichte des Deutschen Ordensstaates in Preussen – Forschungsstand und Forschungsperspektiven* (s. 13–27) představuje podle slov autora nový pokus o zhodnocení těch edičních počinů německých a polských badatelů, jež se vztahují k reflektovanému tématu, tedy k dějinám řádu německých rytířů. Autor tak navázal v předložené studii na příspěvky, které byly v této souvislosti předneseny již na úvodních edičních zasedáních v Berlíně a v Toruni v letech 1999 a 2000 a publikovány v roce 2001 (*Édition deutschsprachiger Quellen aus dem Ostseeraum (14.–16. Jahrhundert*, vyd. Matthias Thumser, Janusz Tandek, Dieter Heckmann, Toruň 2001).¹⁾ J. Tandek připomíná stěžejní chronologické mezníky práce na projektech vážících se k řádovým dějinám, hlavní pozornost pak věnuje jednotlivým typům archivních pramenů, jež byly a jsou v centru zájmu editorů a z tohoto hlediska přehledně charakterizuje jednotlivé publikační výstupy. Upozorňuje na skutečnost, že byť se prameny vážící se k řádovým dějinám těší dlouhodobě nemalé pozornosti badatelů, existuje stále řada bílých míst, které čekají na své objevení či znovuoobjevení, zpracování a ediční zpřístupnění. V této souvislosti připomíná, že k dosud nezpracovaným písemnostem náleží (kromě jiných) zejména řádové listiny z let 1466–1525, sněmovní akta, dále řádová korespondence a zprávy řádových prokurátorů z Říma, ale i další písemné prameny. Naproti tomu se v poslední době těší širšímu zájmu, jak se jeví autorovi příspěvku, písemnosti týkající se hospodářských a finančních záležitostí řádu. Závěrem upozorňuje, že zvláště

velká část písemných pramenů, čekajících na své zpracovatele, se týká nižších jednotek v rámci řádové organizace, z nichž většina je uložena ve Státním archivu v Berlíně-Dahlemu (*Geheimes Staatsarchiv Berlin-Dahlem*).

Pravidelným účastníkem zasedání, ať již aktivním či v roli pozorného posluchače, je Udo Arnold (Bonn), jehož badatelský zájem o dějiny řádu německých rytířů sahá svými počátky již do poloviny šedesátých let minulého století. V příspěvku *Die Deutschordensurkunden des Landeshauptarchivs Koblenz (Balleien Koblenz und Lothringen) und des Historischen Archivs der Stadt Köln (Kommende St. Katharinen), Regesteneditionen* (s. 29–48) představil dvě již uzavřené, vzájemně se doplňující edice, vycházející z pramenů uložených v Koblenci a v Kolíně nad Rýnem a týkající se tamních řádových provincií. V prvním případě se jedná o jím samým připravenou a v roce 2016 vydanou edici,²⁾ v případě Kolína pak jde o edici zpracovanou Klausem Militzerem³⁾ a představenou veřejnosti v březnu 2017 na kolínské univerzitě. V tomto případě je vydání edice o to cennější, že přináší informace i o písemnostech, které vzaly za své při zřízení kolínského archivu v roce 2009.

V následujícím příspěvku, *Regesten zu den Briefregistern des Deutschen Ordens. Von bewährten Methoden und neuen Funden – die Ordensfolianten 10 und 11* (s. 49–63), představuje Mats Homann (Hamburg) projekt virtuální rekonstrukce starších register listů řádové kanceláře. Ty byly původně uloženy v historickém archivu v Královci, v současnosti jsou deponovány v archivu v Berlíně (Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz in Berlin), kde tvoří součást fondu čítajícího více než 400 řádových foliantů (= register listů). Cílem představovaného projektu je zpřístupnění (v registrové formě) dvou foliantů z let 1417–1419 (svazek 10) a 1419–1422 (svazek 11).

Studie Piotra Kołodziejczaka (Toruň), *Description of Prussia, Lithuania and Livonia in the*

Writings of Enea Silvio Piccolomini (s. 65–78), je zaměřena na způsob, jakým jsou v textech Eneáše Silvia Piccolominiho popisovány Prusko, Litva a Livonsko. Autor přehledně analyzuje Piccolominiho práci s historickými prameny, jež měl k dispozici – jakého byly původu, z jaké doby a nakolik se promítly do obsahu textu, konkrétně do spisu „*De Europa*“, v němž z uváděných oblastí věnuje Eneáš Silvio hlavní pozornost Prusku a řádu německých rytířů a jejich vzájemným sporům. Ty jsou ostatně velmi často zmiňovány i v Piccolominiho korespondenci. Při popisu Litvy, která se mu jevila jako nekulturní, divoká země, vycházel kromě jiného z informací, jichž se mu dostalo od jednoho z českých misionářů působících na Litvě, s nímž se osobně setkal v roce 1433.

Jako předposlední je v sekci věnované písemnostíem, respektive edicím vztahujícím se k řádu německých rytířů a řádovému státu, zařazen příspěvek druhého z dvojice hlavních pořadatelů, Helmuta Flacheneckera z hostitelské instituce (univerzita Würzburg), *Gregor Spiess – Sekretär, Kanzler und Geschichtsschreiber des Deutschen Ordens in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts* (s. 79–95). V centru autorovy pozornosti se ocitl Gregor Spiess (1490–1560), písař, posléze sekretář a nakonec kancléř německých velmistřů, především pak ale jeho obsáhlá zpráva, v níž popisuje válečné události na počátku 16. století. Ta je uložena ve dvou verzích ve vídeňském řádovém ústředním archivu, přičemž jedna z nich byla publikována v sedmdesátých letech 19. století v pátém svazku *Scriptores rerum Prussicarum*. Na základě důkladné analýzy pramene H. Flachenecker představuje Spiesse jako skutečného aktivního kancléře a diplomata, jenž navzdory řadě negativních zkušeností nikdy nepustil řád, naopak na zcela dobrovolné bázi věnoval maximální péči zachycení řádových dějin.

Na široké badatelské možnosti, včetně potenciálních možností mezinárodní spolupráce, poukazuje poslední „řádový“ příspěvek Dimitrie

Webera (Petrohrad), *Quellen zur Geschichte des Deutschen Ordens aus St. Petersburger Sammlungen* (s. 97–108), v němž autor věnuje pozornost zejména představení prvních konkrétních výsledků badatelských výstupů, vycházejících ze studia konvolutu středověkých a raně novověkých pramenů se vztahem k dějinám Livonska. Uvedené písemné prameny jsou uloženy v Archivu Ruské akademie věd v Petrohradu. Autor se především zamýšlí nad původem celého konvolutu, badatelům dosud prakticky neznámého, v základních obrysech představuje jeho obsahovou strukturu, a pokouší se alespoň dílčím způsobem rozkrýt jeho osudy a cesty, jimiž se dostal do archivu.

Jak již bylo sděleno úvodem, druhá část přednesených a publikovaných textů je věnována edicím pramenů vztahujícím se obecně k církevním dějinám. Některým z reflektovaných témat, respektive edičních řad, se dostává pozornosti již opakovaně, takže čtenář má jedinečnou možnost učinit si poměrně solidní představu o aktuálním postupu prací na daných edičních projektech.

Jako první je v této části sborníku zařazena studie Johna D. Younga (Saint Augustine, Florida), *Medieval Monastic Sermons: An Argument for New Editions* (s. 109–121). V ní autor na příkladu textů z benediktinského opatství ve štyrském Admontu předkládá argumenty pro nové zpracování edice klášterních kázání, ty představuje na textech pocházejících z 12. století. V dané souvislosti se věnuje zejména třem aspektům, a sice jakým způsobem byly vnímány menšiny (například židé) uvnitř kláštera, dále se zaměřuje, z hlediska dobového kontextu, na kulturní vývoj instituce, v níž byly texty napsány. Jako poslední (a nejpodstatnější aspekt) reflektuje vliv žen přítomných v opatství na strukturu a obsah těchto textů.

Pravidelnou informací vztahující se k dlouholetému výzkumnému projektu, realizovanému na Filozofické fakultě varšavské univerzity, jehož těžiště spočívá ve zpracování a zpřístupnění ko-

respondence Johanna Dantisca, podávají Anna Skolimowska a Isabella Żołędzowska (Varšava), *A Review of Bishop Ioannes Dantiscus' Correspondence with Representatives of Monastic Congregations* (s. 123–150). Zatímco na předcházejících zasedáních a v následně publikovaných textech věnovaly řešitelky pozornost konkrétním aspektům ediční práce s jednotlivými soubory korespondence, zaměřují se editorky tentokrát na vlastní osobu Dantisca, na okruh kontaktů, jež udržoval s celou řadou osobností tehdejší doby, pominuta není ani informace týkající se tematicky neobyčejně pestrého a širokého spektra korespondence. V daném kontextu je pro názornější ilustraci zcela zásadní připojení přílohy – rejstříku Dantiscovy korespondence se zástupci klášterních kongregací.

V následně zařazené studii *Ecclesiastical Settlement Sources for the Settlement Network in Warmia (Ermland) in the 16th Century* (s. 151–161) představuje Wiesława Duży (Varšava) projekt, jehož výsledkem by mělo být zpracování databáze týkající se osídlení oblasti Varmie, a zároveň vyhotovení komentované edice písemných pramenů vztahujících se k danému tématu – vizitačních protokolů, pramenů finanční povahy a map. Z hlediska metodologického vychází připravovaná edice z ověřených metod užívaných v rámci řešení dlouhodobého projektu zaměřeného na vydávání historických atlasů Polska.

Další z pravidelných účastníků zasedání, Wolfgang Wüst (Erlangen), přispěl tentokrát studií *Kirche und Policy. Quellen zur konfessionellen Ordnungsstruktur in Süddeutschland* (s. 163–188), v níž vychází z důkladné rešerše v digitální formě zpřístupněných policejních řádů. Východiskem studie tak byla zevrubná analýza šestnácti již edičně zpřístupněných pořádků,⁴⁾ převážně mandátů z let 1569 až 1789, vydaných pro biskupství Bamberg, Eichstadt. Hlavní pozornost v rámci předkládané studie zaměřuje autor na podrobně zpracovaný církevní řád vydaný pro Würzburg 30. července 1693, jenž představuje z hlediska

obsahového vzor katolické konfesionalizace. Pokud jde o chronologické vymezení jednotlivých zasedání týkajících se konkrétních edičních projektů a zpřístupňování písemných pramenů z období středověku a raného novověku, tak zcela mimo uvedený rámec stojí studie Franka Kleinhagenbrocka (Bonn), *Die Kommunikation zwischen polnischen und deutschen Bischöfen nach dem Zweiten Weltkrieg* (s. 189–195), zaměřená na téma, které z hlediska edičního nebylo, není a pokud, jak autor uvádí, je mu známo, tak ani není ve výhledu příprava nějakého konkrétního edičního projektu. Upozorňuje na závažnost a komplikovanost tématu, důraz klade na genezi nikterak jednoduchých, ba lze říci, že přímo problematických vztahů mezi polskými a německými biskupy, nastiňuje otázky jejich vzájemné komunikace, jež se stala obtížnější a komplikovanější po druhé světové válce ještě více než kdykoli předtím. Závěrem připomíná, že ke zlepšení vztahů nikterak nepřispělo ani poválečné rozdělení Německa, spíše naopak.

Na dlouholetou badatelskou tradici týkající se dějin klimatu navazuje v drobné studii Piotr Oliński (Toruň), *Bemerkungen zu den Quellen zur Erforschung des Klimas vom 13. bis zum 15. Jahrhundert auf dem Gebiet des Deutschordensstaates* (s. 198–205). Podává přehlednou informaci o jednotlivých typech pramenů, z nichž je možné čerpat informace týkající se klimatu, všimá si jejich formální stránky, regionálních rozdílů, na konkrétních příkladech kronik, korespondence, písemností správního charakteru, hospodářského – především účtů, a d. analyzuje jejich výpovědní hodnotu a interpretační možnosti.

Písemným pramenům jedné z nejstarších stře-doevropských lékařských fakult, konkrétně medicínské fakulty vídeňské univerzity, je věnován článek Anetty Löffler (Lipsko), *Überlegungen zu einer Neuedition der „Acta facultatis medicinae“ (AFM) der Universität Wien (1399–1501)* (s. 207–219). Vycházejíc ze starší edice Karla Schraufa,

někdejšího vedoucího vídeňského univerzitního archivu a editora prvních tří svazků *Acta facultatis medicinae* z let 1399 až 1558, přináší autorka základní argumenty, jež vedly k zahájení projektu nového vydání edice pramenů a informuje stručně o hlavních zásadách jejich zpřístupnění. Pro komparaci obou přístupů připojuje závěrem svého textu drobný příklad. Před čtenářem tak vyvstává v dané souvislosti metodická otázka, nakolik je nezbytné a přínosné nové zpracování celé edice.

V roce 1973, při příležitosti 500. výročí narození Mikuláše Koperníka, přijala polská vláda rozhodnutí týkající se vydání souborného Koperníkova díla (*Opera omnia*). Celý ediční podnik, jehož první svazek vyšel již v roce 1972 a poslední byl vydán v roce 2007, měla zastřešit Polská akademie věd. A právě poslední svazek, kritická edice drobnějších Koperníkových děl (patnácti textů, jejichž spojovacím článkem je Koperníkova činnost v oblasti správní a hospodářské z titulu kanovníka varmijské kapituly a především správce kapitulních statků), je tématem studie Leszka Zygnera (Ciechanów), *Bemerkungen zu Problemen von Quelleneditionen am Beispiel der Veröffentlichung des letzten Bandes der Werkausgabe von Nikolaus Kopernikus* (s. 221–228). Autor v ní obrací pozornost k hlavním edičním problémům, s nimiž se editoři svazku (mezi nimi autor příspěvku spolu s Marianem Biskupem) bezmála deset let potýkali, zejména pokud jde o pravopisnou normu, v dané době kolísající, zdaleka ještě neustálenou.

Alchymistické texty jako specifický typ pramene a především problémy s jejich edičním zpřístupněním na příkladu rukopisu Alchymie česká Bavora Rodovského z Hustiřan, přináší studie Ivany Ebelové (Praha), *Vorbereitung einer Edition einer alchemistischen Handschrift des Bavor Rodovský von Hustiřany aus dem 16. Jahrhundert. Probleme einer interdisziplinär ausgerichteten Quelle* (s. 229–248). Vedle základních informací týkajících se širokého spektra otázek

souvisejících se studiem alchymistických rukopisů klade autorka důraz na úzkou mezioborovou spolupráci, bez níž je řešení těchto otázek a interpretace textů krajně obtížná, ba mnohdy nereálná. Současně dokumentuje na konkrétním příkladu i možnosti praktického využití textů tohoto typu zejména v oblasti výtvarných technologií.

V příspěvku *Corse Lawn: A forest Court Roll of the Early Seventeenth Century* (s. 249–269), představuje Graham Jones (Oxford) zajímavý pramen interdisciplinárního charakteru, v němž rozebírá zápis z jednání soudního dvoru, konaného ve Witcombe Yate v Gloucestershire 19. dubna 1615 v záležitosti konkrétního lesního porostu. Kromě překladu zápisu je připojena analýza, z níž je zřejmé, jak tyto soudy ochraňovaly zájmy majitelů lesa a jaká byla role lidí, jejichž živobytí přímo záviselo na lese.

Jako poslední je zařazena studie Krzysztofa Kopińskiego (Toruň), *Beurteilungen der mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Quelleneditionen zur Geschichte Preussens in polnischen Zeitschriften* (s. 271–292), v níž se autor věnuje těm edicím pramenů, které byly recenzovány ve dvou polských sbornících – „*Zapiski historyczne*“, vycházející od roku 1908 a „*Studia Źródłoznawcze. Commentationes*“, časopise vydávaném od roku 1957 Historickým ústavem Polské akademie věd. Hlavním cílem autora je pokusit se nalézt odpovědi na ty otázky, jež byly klíčové pro jednotlivé recenzenty v jimi analyzovaných edicích pramenů. V případě prvního sborníku tak K. Kopiński vycházel z více než 80 hodnocení od počátku vydávání časopisu až do roku 2016, u druhého časopisu z 29 recenzí za léta 1957 až 2016. Společným jmenovatelem prakticky všech recenzí jsou, jak upozorňuje autor, poznámky ke zvoleným metodám, kritériím výběru pramenů, zásadní pozornost věnovali jednotliví recenzenti transkripčním zásadám, identifikaci osob a míst v pramenech se vyskytujících a s tím související tvorbě rejstříků. Stranou pozornosti recenzentů

nezůstával, podle Kopiňského analýzy, ani výběr odborné literatury. Ve všech případech se tak jedná o otázky metodického charakteru, před něž je postaven každý editor, jehož hlavním cílem je příprava kvalitní edice, a jenž se musí rozhodnout pro postup odpovídající potřebám zpracovávaného pramene.

Závěrem sborníku je již tradičně připojen osobní a místní rejstřík (s. 293–311), zpracovaný Maxem Szotem.

Na samotný konec se sluší uvést téma příštího zasedání, jímž budou edice a ediční metody týkající se zpřístupňování především listinářů, úředních knih a kronik, a které se uskuteční v květnu 2019 v Toruni. Vzhledem k předpokládanému množství referátů, týkajících se bezprostředně vymezeného tématu, nebude na nadcházejícím zasedání zařazena tradiční sekce věnovaná dokončeným, běžícím či plánovaným edičním projektům.

■ Ivana Ebelová

Poznámky

¹⁾ Viz recenze autorky in: *Archivní časopis*, 53, 2003, s. 56–59.

²⁾ Udo Arnold (ed.), *Die Deutschordensurkunden des Landeshauptarchivs Koblenz. Balleien Koblenz und Lothringen. Regesten (1174–1807)*. In: *Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens* 76. Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens 14, 2016.

³⁾ Klaus Militzer (ed.), *Die Urkunden der Deutschordenskommende St. Katharinen zu Köln. Regesten (1218–1785)*. In: *Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens* 78/I–II. Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens 16/I–II, 2016.

⁴⁾ Viz Wolfgang Wüst (ed.), *Die „gute“ Policy im Reichskreis. Zur frühmodernen Normsetzung in den Kernregionen des Alten Reiches, Bd. 6: Policyordnungen in den fränkischen Hochstiften Bamberg, Eichstadt und Würzburg*. Erlangen 2013.

Archivum Trebonense 14, 2017, vyd. Česká republika – Státní oblastní archiv v Třeboni, 733 s., ISBN 978-80-906860-1-4

Digitalizace či podíl na její přípravě se v posledních letech staly běžnou součástí pracovní náplně zaměstnanců paměťových institucí, které využily možnosti informačních a komunikačních technologií jednak k reprodukci originálních dokumentů ve vlastní správě, jednak ke zpřístupňování tohoto materiálu laické i odborné veřejnosti prostřednictvím internetu. V této souvislosti je třeba přivítat čtrnácté číslo sborníku *Archivum Trebonense*, které vyšlo u příležitosti desátého výročí zahájení digitalizace ve Státním oblastním archivu v Třeboni a je věnováno právě této problematice.

Na úvod je třeba ocenit, že redakci sborníku se podařilo získat odborníky z nejrůznějších institucí (archivy, muzea, knihovny, vědecké a výzkumné ústavy atd.), jejichž příspěvky podávají zprávu o současném stavu digitalizace na regionální i mezinárodní úrovni. Vzhledem k tomu, že proces digitalizace nebyl na území České republiky nikdy unifikován, má interdisciplinární a nadnárodní přesah sborníku zásadní význam – poskytuje totiž vedle širokého prostoru pro výměnu zkušeností i návodné postupy pro řešení obtíží, jimiž je online zpřístupňování materiálu v současnosti stále provázáno.

Oproti předchozím číslům se celková struktura nového sborníku dočkala přehlednějšího členění, které je tvořeno hlavními oddíly **Prolog**, **Trebonensia**, **Varia**, **Bibliografie** a **Appendix**. Podle charakteru jednotlivých příspěvků jsou následně oddíly **Trebonensia** a **Varia** rozděleny do pododdílů *Články*, *Zprávy* a *Rozhovor*. Grafické zpracování sborníku, o jehož návrh se postaral Ondřej Chlapec, odpovídá zvolenému tématu a nutno dodat, že na čtenáře působí velmi profesionálně a přívětivě. Příspěvky jsou vhodně doplněny příslušnými fotografiemi, obrázky, tabulkami a schématy, které názorně ilustrují in-

formace obsažené v textech. Výhradu lze mít snad jen k umístění začátku jednotlivých příspěvků na dvoustranu, na niž se nacházejí informace o autorovi, abstrakt a klíčová slova, a která je od následujících stran s pokračováním textu barevně odlišena. Z té příčiny nastává v několika případech situace, kdy první tři řádky článku začínají poněkud netypicky na konci stránky (s. 333, 373, 465).

Oddíl **Prolog** je složen z úvodních slov šéfredaktora sborníku Aleše Františka Plávka (s. 22–23), bývalého předsedy Senátu Parlamentu České republiky Milana Štěcha (s. 24–25), jenž převzal nad vydáním sborníku záštitu, a ředitele třeboňského archivu Václava Rameše (s. 26–29). Vedle shrnutí obsahu a ohlédnutím se za zahájením digitalizace v třeboňském archivu je z úvodních slov patrný i posun v rovině chápání archivnictví, do něž v posledních letech stále více pronikají moderní technologie. Není proto divu, že se v současné době transformuje do digitální sféry i výklad pojmu „*archív*“;¹⁾ jemuž bylo ve „*světě papíru*“ donedávna rozuměno pouze jako konkrétnímu souboru dokumentů, budově, v níž jsou tyto dokumenty trvale umístěny, či paměťové instituci (např. Národní archiv). V této souvislosti představuje digitalizace pouze jeden z průvodních jevů modernizace archivnictví, přičemž není pochyb, že v budoucnu bude tento trend nadále pokračovat.

Úvodní slova jsou doplněna vzpomínkovým textem Václava Rameše (s. 30–35) na nedávno zesnulého kardinála Miloslava Vlka, jehož životní dráha byla neodmyslitelně spjata s archivnictvím a který velmi oceňoval skutečnost, že díky digitalizaci mohou nyní zájemci studovat příslušné materiály z pohodlí svého domova.

Jak už název napovídá, oddíl **Trebonsia** je cele věnován digitalizaci realizované pod hlavičkou Státního oblastního archivu v Třeboni. Příspěvky v prvním pododdíle *Články* prošly recenzním řízením a jsou vyvážené poskládány tak, aby přiblížily počátky, vývoj, průběh a využití digi-

talizace v praxi. Zatímco příspěvek Jakuba Kaiseršata (s. 80–93) nastiňuje genezi a vývojové fáze digitalizace, oficiálně započaté 20. února 2007 podpisem smlouvy s americkou společností FamilySearch, v článku Martina Hankovce (s. 62–71), jehož lze bez nadsázky označit za „*otce zakladatele*“ jihočeského digitálního archivu, je popisován způsob bezpečného ukládání dat vzniklých digitalizací v systému DigiDepot, který autor spolu s webovou aplikací DigiArchiv vytvořil a spravuje.

Následující příspěvky jsou zaměřeny na představení aktuálních digitalizačních projektů, na nichž se podílí jednotlivé skupiny zaměstnanců jihočeských archivů. Článek Jiřího Cukra (s. 38–51) přibližuje práce na přípravě digitalizace *Sbírky listin k matrikám Jihočeského kraje*, která reprezentuje rozsáhlý doplněk (382,80 bm) k údajům obsaženým v matričních knihách, a tvoří tak unikátní zdroj detailních informací pro rodopisce, genealogy a zájemce o své předky.

Příspěvek Aleny Kabelové (s. 72–79) dokládá, že digitalizace se nedotkla pouze klasického archivního materiálu, nýbrž že pronikla i do archivních knihoven. Na příkladu sbírky periodik uložené v centrální knihovně třeboňského archivu autorka popisuje dějiny jejího vzniku a digitalizaci kartotéky k ní příslušné, jež byla uskutečněna za účelem zefektivnění poskytování knihovních služeb.

Aleš František Plávek (s. 94–11) představuje z časového i odborného hlediska mimořádně náročnou činnost elektronické indexace digitalizovaného materiálu, jež by měla uživatelům co nejvíce zjednodušit a urychlit vyhledávání ve zpřístupněných digitalizátech. Indexace zahrnuje tři kategorie elektronických rejstříků: jmenný index, index lokalit a index abecedních oddílů, které při vytváření podléhají striktně stanoveným pravidlům.

Článek Jaroslava Čechury (s. 52–61) nabízí na jihočeskou digitalizaci pohled z opačné strany, neboť na příkladu novověkého bádání demon-

struje využití digitalizovaných materiálů v praxi. Čechurovo svědectví je dokladem toho, jak radikálně se za poslední dekádu změnil způsob bádání v archivech, přičemž není pochyb, že digitalizace jednoznačně vedla k zefektivnění a zrychlení pracovních postupů.

Pododdíl *Zprávy* se skládá ze tří příspěvků, které tematicky doplňují předchozí články. Lucie Boháčková (s. 114–118) zde představuje vlastní projekt nazvaný *Labyrintem minulosti*, jenž byl původně založen ve snaze poskytnout veřejnosti návodnou příručku pro užívání DigiArchivu při pátrání po svých předcích. Autorka se k propagaci projektu snaží využít potenciál sociálních sítí (v tomto případě *Facebook*) a realizuje jej prostřednictvím instruktážních videí na webových stránkách www.youtube.com.

Příspěvek Hany Hubáčkové a Kateřiny Lemberkové (s. 189–125) čtenáře seznamuje se *Sbírkou pohlednic*, jež je uložena ve Státním okresním archivu v Táboře. Autorky referují o jejím zpracování, přípravě a digitalizaci.

Jaroslav Mejta (s. 126–131) věnuje svou pozornost samotnému procesu jihočeské digitalizace, která probíhá od roku 2007 ve dvou oddělených provozních místech – v třeboňském zámku, kde jsou realizovány větší digitalizační projekty (např. pozemkové knihy) a v třeboňském klášteře, kde probíhají menší projekty interní digitalizace (např. obecní a školní kroniky).

Oddíl **Trebonensia** zakončuje pododdíl *Rozhovor*, kde je publikováno interview Jakuba Kaiseršata s Aloisem Sassmannem (s. 134–141) o „genealogii, DigiArchivu a digitálním universu“. Ze Sassmannovy výpovědi vyplývá, že před deseti lety zažila genealogie s nástupem digitalizace třeboňských matričních knih obrovský rozmach, kterýž ani v současné době zdaleka neutuchá.

V oddíle **Varia** jsou zastoupeny příspěvky, jež pojednávají o stavu digitalizace napříč institucemi, regiony i státy. Tento mezioborový a nadnárodní přesah je velkým kladem celého sborníku, neboť na jednom místě koncentruje dosa-

vaní výsledky i chystané digitalizační plány původců, kteří využívají digitalizaci jako prostředek ke zpřístupňování materiálů veřejnosti. Recenzním řízením prošlo do pododdílu *Články* 21 příspěvků.

Článek Filipa Antoše (s. 144–159) popisuje postupy při digitalizaci starých kartografických děl (mapy a glóby) včetně možností jejich zpřístupnění a využití. Kupříkladu zdigitalizované a georeferencované mapy lze v digitálním prostředí klást na sebe, což uživatelům umožňuje okamžitě sledovat proměny v krajině, městskou zástavbu, regulaci toků apod. Digitalizace tak není omezena pouze na reprodukci a online zpřístupnění dokumentu, nýbrž nabývá přidané hodnoty, jež spočívá v komfortní manipulaci s mapou, která by byla s papírovými originály velmi obtížná, popřípadě vůbec nemožná.

Milan Augustin a Karel Halla (s. 160–169) přibližují počátky internetového portálu *Porta fontium*, jenž je výsledkem spolupráce západočeských a bavorských archivářů. Jádrem článku je však zaměřeno na představení projektu *Česko-bavorský archivní průvodce*. Jedná se o dvojjazyčnou internetovou databázi, kde se mohou badatelé seznámit s archivními soubory státních archivů České republiky, v nichž se vyskytují tzv. bavarika (archiválie uložené ve státních archivech České republiky, které přinášejí informace o Bavorsku), a archivními soubory státních archivů Bavorska, v nichž se vyskytují tzv. bohemika (archiválie uložené v bavorských státních archivech, které mají vztah k České republice).

Július Baláz a Vladislav Kusko (s. 170–179) rekapitulují deset let digitalizace ve Vojenském historickém archivu a seznamují čtenáře s technickým a softwarovým vybavením digitalizační linky, která se může ke konci roku 2016 pochlubit již 1 783 340 naskenovanými stránkami.

Příspěvek Štěpánky Běhalové (s. 180–191) shrnuje patnáct let digitalizace regionálních periodik, starých tisků a rukopisů uložených v Muzeu Jindřichohradecka. Autorka poukazuje na to,

jak důležitá je z hlediska využívání digitalizátů i samotná osvěta veřejnosti, kterou se muzeum snaží praktikovat přednáškovými cykly, výukovými hodinami i tematickými lekciemi věnovanými mimo jiné i používání digitálních knihoven *Kramerius* a *Manuscriptorium*.

Článek Wenera Bertholda (s. 192–203) je zaměřen na vývoj digitalizace v Dolnorakouském zemském archivu v Sankt Pöltenu. Berthold se v úvodu pronikavě zamýšlí nad dopady digitalizace na archivní svět, a to jak z pohledu badatelů, tak samotných archivů. V další části textu pak popisuje cestu, kterou jeho mateřská instituce ušla „od mikrofilmů k digitalizátům“, a dokončené a plánované interní digitalizační projekty (ke konci března 2017 spravoval zemský archiv v Sankt Pöltenu již téměř 9 milionů digitalizátů).

Petr Cajthaml a Lenka Vašková (s. 204–215) představují projekt *Studenti pražských univerzit 1882–1945*, který probíhá od roku 2012 v Archivu univerzity Karlovy a jehož prostřednictvím jsou postupně zpřístupňovány matriky doktorů, rigorózní protokoly, zkuškové protokoly a katalogy posluchačů. Souběžně s digitalizací materiálu je vytvářena i elektronická databáze posluchačů Univerzity Karlovy a Německé univerzity v Praze, která badatelům umožňuje pohodlné vyhledávání podle jmen jednotlivých studentů.

Petr Hudičák (s. 216–229) čtenáře podrobně seznamuje s obsahem a průběhem digitalizace fotografického dědictví krumlovské rodiny Seidlových, jež tvoří bohatý a unikátní soubor obrazového materiálu z celých jižních Čech.

O digitalizaci archivních pomůcek a archiválií v Archivu České národní banky pojednává článek Jakuba Kunerta (s. 230–239). Archiv ČNB je úzce provázán s firmou Bach Systems s. r. o., která v tomto specializovaném archivu zajišťuje již od roku 2000 provoz elektronického systému spisové služby (tzv. ISPI). Jejich spolupráce byla následně rozšířena i v oblasti pořádání a zpřístupňování materiálu, neboť firma vyvinula v roce

2006 pro archiv speciální software (tzv. ISAI), který umožňuje připojovat ke zpracovaným archivním dokumentům naskenovaný nebo jiný digitální dokument, jenž je poté badatelům dostupný v badatelně Archivu ČNB.

Miroslav Kunt (s. 240–253) seznamuje čtenáře s digitalizací opisů a originálů pamětních knih železničních stanic, jež v minulosti prošly bouřlivým vývojem a v současnosti jsou shromážděny ve *Sbírce staničních kronik*. Vzhledem k obsahu, časovému rozpětí a celkovému stavu dochování se jedná o pozoruhodný archivní soubor, který se nachází pod správou Národního archivu v Praze.

Trio kolegyně – Jana Kuříková, Lucie Swierczková a Marie Vítková (s. 254–267) – pojednává na příkladu sbírky skleněných diapositivů z přelomu 19. a 20. století deponovaných ve fotoarchivu tělesné výchovy a sportu v Národním muzeu (Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu) o jejich digitalizaci a obecně o možnostech prezentace digitalizátů vzešlých z muzejního prostředí. Z té příčiny je detailní pozornost věnována portálu *eSbírky* (vznikl v roce 2010 jako projekt Národního muzea), který je zaměřen na online prezentaci digitalizovaných muzejních sbírek.

V článku Miroslavy Květové a Petry Tomsové (s. 268–279) jsou v první části popisovány archivní soubory a struktura Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR, v. v. i., který vznikl na počátku roku 2006 spojením těchto dvou pracovišť. Druhá část článku referuje o průběhu digitalizace fotografického materiálu z tamních fondů a sbírek veřejných činitelů a vědců, z nichž lze jmenovat kupříkladu orientalistu Bedřicha Hrozného, historika Zdeňka Nejedlého, československé prezidenty Tomáše G. Masaryka a Edvarda Beneše, legionáře Jaromíra Smutného či literárního historika Bohumila Vavrouška.

Gerhard Marckhgott (s. 280–295) podrobně informuje o dějinách a vývoji digitalizace v Hornorakouském zemském archivu v Linci. „Krok za

krokem“ – od nainstalování prvních počítačů Commodore PC-40 v roce 1987 až po první digitalizační práce na přelomu tisíciletí – se příspěvek zaobírá validitou digitalizátů a možnostmi jejich využití. Marckhgott srovnává rozdíly ve správě dokumentů v klasickém a digitálním archivu, přičemž klade závažné otázky, jimiž se musí archivy při vstupu do digitálního světa chtít nechtět zaobírat, chtějí-li v něm obstát.

Článek Zuzany Meisnerové Wismer (s. 296–309) pojednává o digitalizaci skleněných negativů Ateliéru Langhans, které byly objeveny v uzamčených skříních v letech 1998 a 2000 v sídle ateliéru v Praze. Jedná se přibližně o deset tisíc negativů, které zahrnují portréty soudobých významných osobností z let 1885–1943 (politici, spisovatelé, hudebníci, vojáci, architekti, úředníci, herci atd.). Autorka popisuje převod digitalizátů do databázového systému, způsob katalogizace, spolupráci s odborníky při identifikaci osob vyobrazených na negativech a postupy při restaurování originálů.

Michael Puchta (s. 310–319) přibližuje okolnosti vznikání Digitálního archivu bavorských státních archivů. Poprvé byly státní archivy v Bavorsku ve větší míře konfrontovány s digitálním materiálem na přelomu tisíciletí, kdy musely převzít značné množství datových nosičů nejrůznějších formátů a dokumenty v digitální podobě po zrušených orgánech Bavorské pohraniční policie (1998) a bavorského Senátu (2000). V reakci na to začala pracovní skupina bavorských archivářů okamžitě pracovat na vytvoření digitálního archivu, který by měl do budoucna zajistit dlouhodobé uchování a zpřístupňování elektronických dokumentů. Příspěvek nastiňuje budování digitálního archivu jak z hlediska administrativního, tak z hlediska technického (optimální software a hardware).

Magdalena Sedlická a Jarka Vitámvásová (s. 320–331) informují o dvou projektech mezinárodního přesahu, které jsou realizovány v Židovském muzeu v Praze. První z nich, tzv. *Eu-*

ropean Holocaust Research Infrastructure (EHRI), se prostřednictvím online portálu soustředí na shromažďování informací o institucích a archivních souborech, které mají přímou souvislost s druhou světovou válkou a holocaustem. V rámci tohoto projektu vznikl i tzv. *Tereziánský výzkumný průvodce*, jenž se vztahuje k dějinám tereziánského ghetta (vězni, pevnost, narativní texty atd.) a kde lze dohledat odkazy na relevantní (digitalizované) prameny. Druhým projektem je plánovaná databáze *Yerusha*, jejímž cílem je shromažďování informací o dostupných pramenech k evropským židovským dějinám od 18. do 20. století. Databáze by měla badatelům pomocí popisů archivních fondů a sbírek co nejvíce usnadnit orientaci v nezdělané roztržité judaice.

Martin Šámal a Jan Šejbl (s. 332–343) čtenářům přibližují digitalizaci *Sbírký Scrapbooks*, která je uložena v Národním muzeu asijských, afrických a amerických kultur. Jedná se o unikátní sbírku knih, do nichž byly vlepovány výstřižky novinových článků dle předem zvolených témat (např. Čechové mimo vlast, Výstava jubilejní v Praze, Riegrová Marie a Červinková Marie, Náprstek Vojta, Afrika atd.). Sbírká čítá 334 svazky pocházející z let 1850–1903, přičemž první knihu zhotovil Vojta Náprstek v době svého pobytu v USA.

Příspěvek Roberta Šimůnka a Evy Doležalové (s. 344–371) pojednává o digitalizaci vědecké pozůstalosti Augusta Sedláčka, konkrétně genealogických a topografických kartoték (408 149 kartotéčních lístků) a sešitů s excerpty (cca 150), které tvořily základní podkladové materiály pro Sedláčkův vědecký odkaz. Dnešním badatelům nabízí tento materiál ucelenou a reprezentativní pomůcku pro studium českomoravského místopisu, šlechtické genealogie, heraldiky, sfragistiky apod. Autoři nejprve detailně popisují význam kartoték v kontextu společenskovědního bádání, prostřednictvím Sedláčkových kartoték pak prezentují metodiku pro jejich zpracování. Využití

databáze Sedláčkových kartoték a jejich rozšíření (odkazy na literaturu a prameny, geografická hesla, klíčová slova atd.) v praxi je v textu demonstrováno na modelovém příkladu rodu Rožmberků.

Marek Šmíd (s. 372–383) přibližuje digitalizaci archiválií, rukopisů a tištěných knih uložených v Tajném vatikánském archivu a Vatikánské apoštolské knihovně se zaměřením na prameny pro studium 20. století. Svátý stolec v současné době realizuje digitalizaci archivních pomůcek, nejstarších archivních sbírek a významných historických manuskriptů a starých tisků. Digitalizace pramenů pro dějiny 20. století je proto odkázána na činnost historických ústavů. Autor uvádí projekt Německého historického ústavu v Římě, kterýž se soustředí na zveřejňování materiálů pontifikátu Pia XI. Na základě dosud zpřístupněných zpráv apoštolských nunciů v Mnichově a Berlíně lze – jak autor sám nastiňuje – analyzovat stupňující se konfrontaci mezi katolickou církví a nacistickým režimem. V digitální podobě se nachází oficiální vatikánský list *L'Osservatore Romano* (1861–1996), jehož jednotlivá čísla vlastní na CD/DVD Akademická knihovna Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V závěru článku nechybí ani zmínka o digitalizaci Archivu České redakce Vatikánského rozhlasu a fondů *Archivio della Nunziatura Apostolica in Cecoslovacchia* a *Sacra Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari (Cecoslovachia)*.

Článek Jiřího Tomana (s. 384–403) je zaměřen na specifickou disciplínu digitálního písařství. Na příkladu starých písem (*Public, Kolektiv, Academia* atd.) autor sleduje interpretační aspekty jejich digitalizace, která ve výsledku vytváří další možné zhmotnění původní autorské ideje písma. Interpretačními aspekty se při tom rozumí optická velikost písmen, technologická omezení doby vzniku písma a různé dobové manýry (v českém prostředí zejména diakritika). Jednotlivé fáze a problematika digitalizace jsou v příspěvku prezentovány na příkladu písma *Kolektiv*.

Markéta Vladyková (s. 404–417) rekapituluje deset let digitalizace ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, která započala a stále probíhá ve spolupráci s americkou společností FamilySearch. V příspěvku jsou postupně představeny jednotlivé digitalizační projekty (matricní knihy, pozemkové knihy, sčítací operáty atd.), skupina pracovníků, která zajišťovala jejich koordinaci, optimalizace softwarových a hardwarových požadavků, a problémy, jimiž byla digitalizace provázena.

Irena Wintrová, Karel Sieber a Jiří Novák (s. 418–433) přibližují digitalizaci audiovizuálních, zvukových, fotografických a písemných fondů v archivu České televize (oficiálně Archiv a programové fondy České televize). Pro ukládání digitálních audiovizuálních a zvukových záznamů funguje od roku 2009 společný digitální archiv, přičemž od roku 2013 probíhá systematická digitalizace starších audiovizuálních a zvukových záznamů dochovaných pouze na původních nosičích. Naproti tomu digitalizace spisového materiálu a fotografií byla kvůli administrativním průtahům a komplikacím odkládána a přistoupilo se k ní teprve od poloviny roku 2015.

V druhém pododdíle *Zprávy* je zahrnuto 9 příspěvků, které informativní formou rozšiřují rozpětí sborníku o další témata a instituce spojené s digitalizací.

Pavel Holub (s. 436–441) popisuje vývoj digitalizace ve Státním okresním archivu Pelhřimov, kde se k prvním pracím v této oblasti přistoupilo na přelomu let 2007/2008.

Inna Anatolija Koňušin (s. 442–446) přibližuje dějiny a působnost společnosti FamilySearch (dříve *Genealogical Society of Utah*), která již více než 120 let shromažďuje prameny genealogického charakteru z celého světa a je neodmyslitelně spjata s významnými digitalizačními projekty v České republice.

Ondřej Maglič (s. 447–452) pojednává o digitalizaci v Archivu města Plzně, která se naplno

rozběhla v roce 2015. Archiv si za cíl stanovil digitalizovat 11 981 rukopisů a úředních knih a 1 211 kartonů spisů, přičemž k 1. lednu 2017 měl z celkového množství hotovu již nadpoloviční většinu.

Digitalizaci kulturního dědictví Jihočeského kraje (zejména monografie a periodika z fondů jihočeských muzeí) přibližuje příspěvek Lukáše Motejzika, Nory Poulové a Martiny Janků (s. 452–459).

Na příkladu písma *Doves type* referuje Nicole Arnett Phillips (s. 460–464) o převádění klasického typu písma do digitální podoby.

Pavel Hájek a Zdeňka Prokopová (s. 465–472) podávají souhrnnou zprávu o stavu a průběhu digitalizace materiálů uložených v Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti České Budějovice.

Vojtech Ruman (s. 473–478) nastiňuje problematiku digitální tvorby písem včetně postupů jejich digitalizace a editace v příslušných aplikacích.

Alice Šikošová (s. 479–483) informuje o činnosti *Nadace české bijáky*, jež se prostřednictvím financování a koordinace prací podílí na digitálním restaurování filmů z produkce staré české kinematografie.

Valéria Závadská (s. 484–496) představuje ve svém příspěvku projekt, jehož smyslem je zmapovat a digitálně zpřístupnit materiály (analogové dokumenty, fotky, umělecké výrobky, audio a videonahrávky), jež všestranně reflektují romskou kulturu na Slovensku.

Oddíl *Varia* je zakončen pododdílem *Rozhovor*, který obsahuje interview Aleše Františka Plávka a Jiřího Cukra s Tomášem Foltýnem z Národní knihovny České republiky (s. 498–511). Jádro rozhovoru tvoří tři okruhy: problematika digitalizace v Národní knihovně, digitalizace jako interdisciplinární fenomén v paměťových institucích a odezva veřejnosti na digitalizaci.

V oddíle **Bibliografie** je uveřejněn přehled publikační činnosti pracovníků jihočeských ar-

chivů z let (1999) 2001–2015, který sestavil Jiří Pešta (s. 513–689). Bibliografie navazuje na soupis z minulých let publikované na stránkách předchozích čísel sborníku *Archivum Trebonense*.

Závěrečný oddíl sborníku s názvem **Appendix** obsahuje anglická resumé recenzovaných článků (s. 692–711), seznam zkratk (s. 712–915), seznam autorů a recenzentů (s. 716–722), ediční poznámku (s. 722–723) a pokyny a citační pravidla pro autory (s. 724–733).

Čtrnácté číslo sborníku *Archivum Trebonense* dokazuje, že informační a komunikační technologie zažehly v paměťových institucích revoluci, jejímž dítětem se hned v počáteční fázi stala i digitalizace. Způsob, jakým se nyní nahlíží na možnosti zpřístupňování materiálů veřejnosti, daleko přesahuje praxi starého „světa papíru“, pro nějž byl charakteristický fyzický kontakt badatele s příslušnou institucí. Z globálního hlediska digitalizace dokonce boří hranice mezi státy, neboť díky internetu jsou jednotlivé digitalizáty dostupné ve virtuálním prostoru téměř z jakéhokoliv koutu planety. Ruku v ruce s tím jde i ochrana originálů, které jsou „přenesením“ do digitálního světa chráněny před fyzickým opotřebením.

Jelikož se badatelé zpravidla setkávají pouze s konečným produktem digitalizace, nabízí jim sborník možnost nahlédnout za dveře paměťových institucí, kde mohou spatřit, co všechno samotná digitalizace obnáší. Zaměstnanci těchto institucí mají díky sborníku zase možnost porovnat, jakých výsledků dosud dosáhli jejich kolegové, jaké metody a technologie k tomu užili, a jaké mají v oblasti digitalizace plány do budoucna.

Několik příspěvků se nepřímo dotýká ožehavých otázek, na něž bude nutné dát v nejbližší době konstruktivní odpovědi. Jak prakticky a hlavně bezpečně spravovat obrovské množství dat, která jsou produktem digitalizace? Bude současný stav udržitelný i za padesát let? Podle

jakého klíče vybírat materiál k digitalizaci? Přestože se počet digitalizátů pohybuje v současnosti v řádech miliard, v poměru k celkovému bohatství, jímž paměťové instituce disponují, se stále jedná o nepatrné množství převedené do digitální podoby. Je zjevné, že archivy se dosud snažily uspokojit zejména poptávku po pramenech genealogické povahy, které patřily mezi nejvíce využívané archiválie. Na tomto poli urazila digitalizace během poslední dekády zatím největší cestu. Ovšem jak známo, s jídlem roste chuť, proto bude tlak badatelů na digitalizaci dalších typů pramenů nepochybně narůstat. Čtrnácté číslo sborníku *Archivum Trebonense*, jehož digitální podoba je dostupná na webové adrese <https://digi.ceskearchivy.cz>, otvírá v této souvislosti široký prostor pro diskusi, v níž by měl být mezi odbornými pracovníky a veřejností dosažen vzájemný konsenzus.

■ Tomáš Hunčovský

¹⁾ K tomu blíže Edward Pinsent v článku *The meaning of the term archive* z 20. března 2017 (dostupné na webové adrese <https://blog.cosector.com/the-meanings-of-the-term-archive>., stav k 27. 9. 2017)

Bibliotheca antiqua 2016, sborník z 25. konference 9.–10. listopadu 2016, Olomouc. Ed. Rostislav Krušínský – Tereza Vintrová. Vědecká knihovna v Olomouci, SBN 978-80-7053-315-4, Sdružení knihoven ČR, ISBN 978-80-86249-79-7, 144 s., černobílá vyobrazení textu

Již čtvrt století se pravidelně scházejí pracovníci knihoven muzeí, archivů i jiných institucí na odborném semináři, který pořádá Vědecká knihovna v Olomouci spolu se Sdružením knihoven ČR v Olomouci v prostorách zdejšího Muzea umění. V posledních letech to bývá většinou v tzv. Mozartově sále v expozicích při někdejší přemyslovském paláci. Z konferencí byl

postupně vydáván sborník *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*, který byl od ročníku 2012 přejmenován na *Bibliotheca antiqua*. Ačkoliv tematické zaměření sborníku zůstává stále stejné, stoupá zájem o možnost zde publikovat, takže současní redaktori museli zkrátit rozsah příspěvků na deset normostran včetně abstraktu, klíčových slov, cizojazyčného resumé, informací o osobě autora i obrazových příloh.

Při listování těmito sborníky si uvědomíme, jak těsně a hluboce je poznávání historie starých tisků z našich historických, archivních, muzejních, klášterních knihovnických pracovišť (a případně i knihoven dalších institucí) spjata a propojeno se získanými poznatky z oboru archivnictví a pomocných věd historických vůbec. Nejinak je tomu v posledním, jubilejním 25. svazku této řady, a tak si na konkrétních příkladech můžeme připomenout některé uveřejněné práce. Jde většinou výsledky základního badatelského výzkumu a o první zpracování poznatků přímo z terénu, začerstva zpřístupňované širší odborné veřejnosti.

Hned první příspěvek historičky a informační odbornice Kláry Andresové, správkyně historického fondu knihovny Vojenského historického ústavu v Praze a vedoucí oddělení zpracování starých tisků na 1. lékařské fakultě UK v Praze, se týká vlastně institucí, jejichž součástí jsou i prameny archivní povahy. Další článek historika a právníka z Vědecké knihovny v Olomouci Lubomíra Novotného, nazvaný *Klášterní svozy v letech 1950–1952 a role Universitní knihovny v Olomouci* čerpá přímo z archivních fondů, kromě knihovního archivu i z fondů Státního okresního archivu v Olomouci. Zároveň je drobnou ochutnávkou k obsahu nově vydaného díla o dějinách Vědecké knihovny v Olomouci.¹⁾

S největší archivní institucí – Národním archivem a s jeho knihovnou je spjata stať tamního správce starých tisků Pavla Trnky s názvem *Dějiny knihovny piaristické koleje v Praze*. Knihovna

vznikla při otevření pražské piaristické koleje v dnešní Celetné ulici č. 16. Stěhovala se s ní i do jejího dalšího sídla Na Příkopě. Postupně se rozrůstala z darů různých mecenášů. V roce 1778 byla dotvořena jako knihovna pražské piaristické koleje a pražského novoměstského gymnázia, zabírala jednu místnost s původními regály i s malbou od Josefa Hagera, který tehdy vyzdobil několik dalších řádových knihoven. Pavel Trnka se zabývá jejími dějinami na základě archivních i kronikářských řádových dokumentů. Připomíná i období let 1919–1950, které sehrálo klíčovou roli při přechodu knihovných sbírek do Státního ústředního archivu, který byl předchůdcem NA. Nyní, po převezení knihovny z Dejvic na Chodovec v roce 1995, představuje tento soubor jeden z nejcennějších fondů této archivní knihovny. Historické prameny a práci s nimi v oblasti pomocných věd historických rovněž hojně využil pro období 16. století český literární vědec Jan Pyšna v článku *Poznámky ke Güntherově vydání Melancthonovy latinské grammatiky*. Zde citovaný článek má poměrně bohatou černobílou obrazovou přílohu.

Do 19. století nás zavádí práce Petry Kubíčkové z oddělení historických fondů VKOL, *C. K. studijní knihovna v Olomouci za éry Wilibalda Müllera*. Práce čerpá i z fondů Zemského archivu v Opavě – pobočka Olomouc. Další příspěvky se pak již znovu vracejí k období raného novověku, zejména 17. a 18. století. Z archivních dokumentů z Moravského zemského archivu v Brně čerpala často také renomovaná knihovnice z Moravské zemské knihovny v Brně Jindra Pavelková v líčení dějin cisterciácké klášterní knihovny ve Žďáře nad Sázavou. Spíše na muzeologické rovině se naopak odehrává výzkum provenience knih prováděný Jaroslavou Kašparovou a Richardem Šípkem z Knihovny Národního muzea v Praze.²⁾ Další zde uvedené rozbory knihoven archivní poznatky spíše doplňují. V tomto směru je nejzávažnější a zároveň velmi přínosná stať Zdeňky Bosákové *Signatura 57 (školní výroční*

zprávy) v NK ČR. Ta je důležitá již i z metodického hlediska, protože některé fondy vytvořené z těchto materiálů se nacházejí i přímo jako součást archivních fondů (Literární archiv PNP) nebo v archivních knihovnách (Knihovna Národního archivu v Praze). Článek se zabývá i revizemi tohoto fondu od roku 1933 až do roku 1995. Je doplněn i zajímavou obrazovou přílohou knihovných lístků této velmi staré a důležité signatury NK v Praze.

Z dalších článků obsažených ve sborníku je třeba uvést alespoň jejich tituly. S profilem soukromé knihovny kardinála Rudolfa Jana z rodu Habsburků na počátku 19. století (arcibiskupem v Olomouci byl v letech 1819–1831) nás seznamuje absolvent pomocných věd historických Martin Fajtl.³⁾ Knihovnice Jana Michlová podává v článku *Zámecká knihovna rodiny Clary-Aldringenů v Teplicích* rozbor knihovny tohoto, v 17.–19. století dost důležitého šlechtického rodu habsburské monarchie. Článek líčí historii knihovny až do začátku 20. století a je doplněn zajímavou obrazovou přílohou. Hebraistka, etnografka a muzejní knihovnice Silva Singerová vylíčila ve svém článku *Počátky knihovny židovského muzea v Praze* od vzniku této instituce v průběhu 19. století, přes proměny ve 20. století téměř až do současnosti. Dějiny arciděkanství knihovny v Plzni během pěti století přiblížil odborné veřejnosti Ilja Šedo.⁴⁾ Z hlediska výzkumníků i milovníků inkunábulí je také jistě zajímavý článek Filipa Krinkeho, knihovníka litoměřické kapituly a doktoranda univerzity Palackého v Olomouci *Prvotisky litoměřické kapituly*. Jedná se o prvotisky vydané v letech 1550–1600. Rekonstrukci starých knihoven se, tentokrát bez využití archivních fondů, věnoval poslední článek od historičky dějin umění, archivářky a knihovnice Lucie Hailandové z Moravské zemské knihovny v Brně nazvaný *Trasslerova brněnská půjčovna knih a její stopy ve fondu rajhradské klášterní knihovny*. Půjčovna byla činná mezi léty 1812–1826.

Při posledním semináři v listopadu 2016, z něhož vychází tento sborník, se začala projednávat jistá skepse, zda takováto činnost má své opodstatnění, a byla nastolena otázka, zda by se v tomto směru a oboru nemělo přistoupit k jiným, možná i levnějším, formám odborné komunikace a výstupů. Pozvánkou na další ročník konference, jak se zdá, byla tato krize zažehnána a snad i překonána. Myslím, že je to dobře, protože nemít takový sborník, byť i s kratšími studiemi, by bylo nenahraditelnou ztrátou nejen pro české knihovnictví, ale i archivnictví.

■ Václav Bartůšek

Poznámky

¹⁾ Článek vychází z rozsáhlejší autorovy studie L. Novotný, *Univerzitní knihovna v padesátých letech (1948–1960)*. In: M. Korhoň – T. Vintrová (eds.), *Chrám věd a múz: Dějiny vědecké knihovny v Olomouci*. 1. vyd. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci 2016.

²⁾ Projekt „Provenio“, konec nebo nový začátek?

³⁾ Osobní knihovna kardinála Rudolfa Jana.

⁴⁾ Arciděkanství knihovna v Plzni.

Confluens. Vlastivědný sborník Mělnicka č. 10. Vydaly Regionální muzeum Mělník a Státní okresní archiv Mělník, 2017, 256 stran.

Vydavatelská činnost středočeských archivů je tradičně příkladná, ať už svým množstvím, nebo odbornou kvalitou. Pomyslnou latku přidržuje v patřičné výšce i mělnický sborník *Confluens*, jehož jubilejní desáté číslo je čtenářům k dispozici od konce roku 2017.

Jak se píše v úvodu, překročila redakce ke zjednodušení vnitřní struktury sborníku, a sice spojením dřívějších rubrik Téma a Varia do jediného oddílu **Studie**. Zahrnuje celkem pět statí, chronologicky seřazených a časově rozprostřených od 16. století až do období Protektorátu. První místo proto patří příspěvku Jiřího Koumara, *Trans flu-*

vius, ad fontes (Přes řeku k pramenům ...). Cesta přes řeku na mělnickém panství v 16. a 17. století“ (s. 12–26). Studie, založená na pečlivém výzkumu archivních pramenů, ukazuje, jak závažnou překážku mohl ve fyzickém i mentálním světě raného novověku představovat neregulovaný vodní tok, a jakými způsoby bylo možno jej překonat. Možnost přepravy přes Labe nabízely přívozy, zatímco nejbližší most se nacházel až v Roudnici. Pro Mělník, ležící na soutoku dvou nejvýznamnějších českých řek, je taková sonda velice příhodná.

Druhá důkladně podložená stať Jaroslava Šulce *„Poddanské osídlení na panství Obříství po třicetileté válce“* (s. 27–61) zasahuje do oblasti hospodářských dějin a historické demografie. Rozborem pozemkových knih, urbářů, katastrů a dalších písemností autor zjišťuje, jak se proměnila sociální struktura venkova, jak probíhala obnova poddanských usedlostí, a jaké populační důsledky měla válečná léta.

Příspěvek Anežky Mikulcové *„Antonín Mánes (1784–1843) a Mělnicko“* (s. 62–71) nás posouvá do první poloviny 19. věku a do sféry umění. Antonín, otec obecně asi známějších Josefa a Quida Mánesových, plnil stránky svých skicářů mj. kresbami různých lokalit z okolí Mělníka. Jak autorka připomíná, Mánesovo dílo má dnes i značnou hodnotu dokumentární, protože mnohé budovy a místa z jeho kreseb už dnes neexistují.

Zbývající dva příspěvky v oddílu Studie jsou věnovány námětům z doby druhé světové války. Název článku Adama Hájka jasně vystihuje téma: *„Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě v Kralupech nad Vltavou“* (s. 72–92). Dodejme tedy, že jde o stať obsáhlou a dobře prameny podloženou, která se zabývá fungováním organizace, jež měla vychovávat českou mládež v duchu sepětí s nacistickým Německem. Vzhledem k charakteru pramenů základny se autorovi podařilo překročit místní rámeček a zachytit činnost celého kralupského pospolu Kuratoria, k němuž náleželo i několik okolních obcí.

Pavel Žáček přispěl do 10. mělnického sborníku studií „Projekt »Jonquil« a Mělník. Snahy OSS o vytvoření operační základny v protektorátu, 1944“ (s. 93–107). Jde o sondu do činnosti amerického Úřadu strategických služeb/Office of Strategic Services. Československá sekce OSS v Londýně se měla podílet na získávání informací o těžbě a zpracování smolince v okolí Jáchymova jako součásti nacistického jaderného programu. Projekt s krycím názvem Jonquil počítal s vysazením agentů do oblasti západních Čech; základnou operačního týmu se mělo stát Mělnicko, s ohledem na svou geografickou polohu na pomezí Protektorátu a Sudet. Nakonec se jej však vůbec nepodařilo vypravit.

Za studii následuje oddíl **Archeologie**. Vplňuje ho jediný, zato rozsáhlý a klíčový příspěvek s výstižným názvem „Pravěké osídlení mělnického návrší a jeho blízkého okolí v kontextu nových nálezů z let 2009–2011“ (s. 108–145). Jak je poslední dobou v archeologii obvyklé, jedná se o výsledek interdisciplinárního výzkumu a je pod ním podepsána pětice autorů: Alexandra Bernardová, Petr Meduna, Jan Novák, Ivo Světlík, Alena Veselá. Jeho součástí tvoří katalog sedmdesáti archeologických nalezišť v katastru Mělníka, následuje vyhodnocení přírodovědných analýz, popisy nových výzkumů a nálezů, a za cenné lze považovat krátké závěrečné shrnutí současných představ o pravěkých dějinách mělnické lokality.

Pestrý oddíl představují **Materiálie**. Čtenář tu najde vzpomínku na dlouholetou kastelánku zámku ve Veltrusech paní Věru Rajterovou, pamětnický rozhovor s panem Josefem Honsem, narozeným 1923, a dále zajímavé vyhodnocení spolupráce Regionálního muzea v Mělníku s místními školami. Lukáš Snopek připravil příspěvek „Popis výmalby kostela Nejsvětější Trojice na Mělníku-Chloumku (1606)“, který přináší dokumentaci a novou interpretaci umělecké výzdoby poutního kostela, pro duchovní dějiny Mělníka velmi důležitého. V dalším článku informuje Da-

libor Státník o novém přírůstku Státního okresního archivu Mělník, kterým je celoživotní sbírka grafických listů, tisků, ilustrací, fotografií, pohlednic, propagačních tiskovin a letáků, týkajících se převážně Mělníka, kterou nashromáždil sběratel pan Jiří Ryant, a která obsahuje přes 1 550 jednotlivin. Mělnickým kolegům archivářům i badatelům nezbyvá k takové vzácné kvízi než blahopřát a závidět.

Následují „povinné“ rubriky s recenzemi a anotacemi literatury, která se tak či onak týká okresu Mělník. Výběrová bibliografie regionální literatury za léta 2015 a 2016 ukazuje, kolik pozoruhodných edic, monografií, článků a studií na Mělnicku a o Mělnicku vychází.

Rubrika **Zprávy** už větší měrou zasahuje mimo oblast archivnictví. Dozvíme se tu o úspěšném hnízdění bělořita šedého v pískovně Zlosyň, o mělnických železničních kronikách zpřístupněných nyní na internetu, o edukačních počinech Regionálního muzea Mělník, o sehrané partě mělnických zvoníků, či o sociálně preventivních výstavách městského muzea.

Na jubilejním desátém svazku vlastivědného sborníku *Confluens* se podílelo 26 autorů různých profesí: archiváři, muzejníci, historici, vysokoškolská pedagogové, doktorandi i studenti, památkáři, kronikáři, zástupci přírodovědných oborů i důchodci. Podařilo se jim obohatit regionální knihovničku o další hodnotnou publikaci.

■ Daniel Kovář

Ota Hromádko – Jaroslav Bouček (ed.), Jak se kačila voda. Výbor z kriminálních příběhů a úvah. Druhé, rozš. a přeprac. vyd. Praha, Epoch 2017, 373 s. a 16 s. obr. příl. ISBN 978-80-7557-092-5

Hned na úvod je třeba konstatovat, že vzpomínky a úvahy Oty Hromádka (1909–1983) představují obsahově závažný text, svým způsobem dokonce unikátní. Paměti byly poprvé vy-

dány v roce 1982 v exilovém nakladatelství Index v Kolíně nad Rýnem.¹⁾ Toto vydání bylo a zůstává i nadále pro českého čtenáře prakticky nedostupné. Recenzované kritické vydání, jehož se zhostilo pražské nakladatelství Epoque, koriguje některé ediční nedostatky předchozí publikace. Přináší čtenáři především text nezkrácený, jak se dochoval ve strojopisech v Hromádkově pozůstatosti,²⁾ a uživateli navíc poskytuje některé doplňující informace a poznámky.

Historik a archivář PhDr. Jaroslav Bouček, CSc. (nar. 1952), emeritní vedoucí Archivu Ministerstva zdravotnictví, připravil edici populárně vědeckou, což lze akceptovat jako rozhodnutí logické a odůvodněné s ohledem na charakter vzpomínek a čtivost textu. Boučkův poznámkový aparát se vyznačuje vysokou mírou úspornosti, avšak postihuje některé podstatné skutečnosti, jež text doplňuje. Poznámky obsahují stručné faktické vysvětlivky a odkazy na literaturu a prameny. Některé z poznámek korigují Hromádkovy omyly, jiné nepřesnosti jsou však v editovaném textu ponechány bez úpravy a vysvětlení, což se týká především popisu aféry s kostely pomalovanými protiválečnými, antiklerikálními a prosovětskými hesly, do níž se Hromádka se v roce 1930 zapletl v Německém Brodě spolu s dalšími studenty.³⁾ Také ediční poznámka, zřejmě omylem graficky spojená s doslovem, je jen stručná, leč přináší základní informace o edičním zpracování textu i o autorovi vzpomínek a o jeho podivuhodném „*bloudění dějinami*“.

Ota Hromádka je osobností téměř neuvěřitelnou. Předválečný radikální antimilitarista a komunistický aktivista, novinář, interbrigadista ve Španělsku, účastník protifašistického odboje ve Francii, jehož manželka Věra pocházela z bohaté židovské rodiny Waldesů, poválečný zástupce vedoucí organizačního oddělení sekretariátu ÚV KSČ Marie Švermové, vedoucí informačního oddělení a poúnorový zástupce náčelníka Hlavní správy výchovy a osvěty československé armády byl zatčen v roce 1951 a vězněn do roku 1956.

V tu dobu náhle neznamenaly nic jeho zásluhy o průběh únorového převratu v roce 1948, kdy byl členem tzv. bezpečnostní pětky KSČ a řídil také „*levé frakce*“ v národně socialistické a sociálně demokratické straně. Rehabilitován byl až v roce 1963. Do politiky se již nezapojil (na rozdíl od svých druhů – interbrigadistů Františka Kriegela, Josefa Pavla a dalších). Po srpnu 1968 emigroval do Švýcarska. V Curychu pracoval pro Schweizerischer Sozialarchiv.

Jak naznačuje titul knihy, nepokrývají vzpomínky rovnoměrně celý život pamětníka. „*Vyléčený revolucionář*“ vzpomíná především na zkušenosti z kriminálů první republiky a německé „*výmarské republiky*“, z internace v letech druhé světové války (Francie), ale především pak na věznění v padesátých letech v Kolodějích, Ružyni, Leopoldově a posléze i v Jáchymově, kde byl donucen pracovat v tamějších uranových dolech. Ve věznicích a internačních táborech strávil Hromádka úhrnem téměř deset let svého života, je tedy na co vzpomínat. Jeho memoáry můžeme postavit vedle textů politických vězňů stalinismu, kteří byli sami původně aktivními a radikálními bojovníky za komunismus, jako jsou například vzpomínky Eduarda Goldstücker, ⁴⁾ Artura Londona, ⁵⁾ Eugena Löbla ⁶⁾ či Marie Švermové. ⁷⁾ Od autorů těchto textů se liší Hromádka tím, že se nenechal přinutit k doznání (stejně jako jeho spoluobčané Bedřich Kold, ale také třeba jako Gustáv Husák). Literárními přesahy se Hromádkovy paměti trochu podobají vzpomínkové, formou povídek sepsané knize Jarmily Taussigové-Potůčkové. ⁸⁾

Hromádkův text si všímá nejen jednotlivých osob, jež figurují v jeho příběhu (obviněných, soudců, obhájců, vězňů i bachařů), a jejich prožívání mezních situací (velmi výstižné jsou například psychologické portréty vězňů padesátých let, kteří si dlouhodobě podrželi komunistické přesvědčení), ale uvažuje i o širších souvislostech fungování represivních aparátů, jež evidentně napovídají cosi podstatné o charakteru tehdej-

šího společenského zřízení. Hromádko byl nesporně vybaven uměním naslouchat: „Každý člověk, který je zavřený po dlouhá léta, si potřebuje s někým lidsky pohovořit o svém osudu. [...] Jsem jako ta vrba z pohádky, mám to nějak v povaze,“ svěčuje se ve svých vzpomínkách (s. 255 recenzované knihy).

Název Hromádkovy knihy evokuje titul Ostrovského románu „*Jak se kalila ocel*“, čtenář ale brzy postřehne, že literárním vzorem pamětníka byly zejména Haškovy „*Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*“. Také Hromádkovy paměti se vyznačují smyslem pro sarkasmus, drsným, místy velmi zemitým humorem a ironickou reflexí absurdní reality, jež člověka staví do pozice bezmocného pozorovatele. Hromádkův text má nesporně své aktuální konotace, neboť problém společenské manipulace není rozhodně ani dnes odsunut na vedlejší kolej, není tedy, nebyl a nebude jen věcí totalitních režimů.

„*Nezastaralý, obsahově a literárně stále znělý text,*“ takovými slovy hodnotí Hromádkovy vzpomínky profesor Robert Kvaček (s. 9). Kniha má šanci zaujmout nejen odborníky, to jest především historiky, archiváře a politology, ale pro svou nespornou literární hodnotu a svižnost vyprávěcího stylu může oslovit i širší veřejnost (srv. např. dojemné líčení Vánoc roku 1954, prožitych se spoluvězněm Zvonimírem, či zajímavé mikroportréty známých historických postav, s nimiž se Hromádka potkal). Kniha je vybavena kromě již zmíněného doslovu a ediční poznámky také seznamem zkratk a heslářem jmenného rejstříku, který však bohužel nebyl doplněn o odkazy na čísla stránek, na nichž se jednotlivá jména vyskytují, což jej v podstatě znehodnocuje. Graficky ne úplně bezvadně je vyvedena jinak cenná obrazová příloha, uvádějící aspoň obecné odkazy na zdroje jednotlivých reprodukcí.

■ Jiří Křesťan

Poznámky

¹⁾ Ota Hromádka, *Jak se kalila voda. Výbor z kriminálních příběhů a úvah*. Köln, Index 1982.

²⁾ Osobní archiv zůstává v držení rodiny, což není z hlediska jeho badatelského využití optimální.

³⁾ Naposledy o aféře „*zmalovaných kostelů*“ psal havlíčkobrodský archivář Miloš Tajovský, *Havlíčkův Brod. Fragmenty z historie*. Havlíčkův Brod, Tiskárny Havlíčkův Brod 2015, s. 191–199.

⁴⁾ Eduard Goldstücker, *Vzpomínky*, sv. 1–2. Praha, G plus G 2003–2005.

⁵⁾ Artur London: *Doznání. V soukolí pražského procesu*. Praha, Československý spisovatel 1969.

⁶⁾ Eugen Löbl, *Svedectvo o procese s vedením protištátného sprisahaneckého centra na čele s Rudolfom Slánskym*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatúry 1968.

⁷⁾ Marie Švermová, *Vzpomínky*. Praha, Futura 2008.

⁸⁾ Jarmila Janovská, *Velikánky*. Praha, Primus 1994. Autorka uveřejnila knihu pod svým dívčím jménem.

František Kutnar – Hana Kábová (ed.), Děkuji životu. Vzpomínky a zápisy českého historika. Praha, Nakladatelství Lidové noviny – Masarykův ústav – Archiv AV ČR 2017, 223 s. Ediční řada Ego: paměti, deníky, korespondence, sv. 14. ISBN 978-80-7422-432-4

Vynikající český historik František Kutnar (1903–1983), dějepisec národního obrození a zemědělských dějin, ve své době téměř bezkonkurenční znalec české historiografie, nepatřil k osobnostem, jimž by dopřál osud mnoho z veřejné slávy a uznání. Žák Josefa Pekaře většinu své odborné kariéry prožil v době panství autoritativních režimů, kdy podmínky k jeho uplatnění nebyly optimální. Recenzovaná kniha o tom ostatně přináší ne jeden důkaz. Přesto Kutnarovo jméno patří k těm, které jsou nadále přijímány s respektem, a jeho díla jsou současnými historiky stále vyhledávána.

Předložená kniha nám přibližuje Františka Kutnara nejen jako vědce, ale především jako

člověka, což je nesporně přínosem k poznání vnitřního světa této mimořádné osobnosti. Publikace zpřístupňuje vzpomínkové texty, psané historikem postupně v letech 1972–1983 pro jeho vnoučata. Svým příbuzným se usiloval zpřítomnit své dětství, odehrávající se „na jásavém slunci a voňavém, větrem provátém vzduchu venkovské přírody“, jak napsal v úvodu k chystaným pamětem (s. 5 recenzované práce). Pro Kutnara mělo dětství zásadní, formativní význam, mimo jiné i proto, že jeho dědeček jej učil lásce k dějinám a podněcoval jeho zájem o rodný kraj.

Vzpomínkovými zápisky prolíná líčení krás rodného kraje (Kutnar se narodil a celoživotně zakotvil v Mlázovicích v Podkrkonoší), procházejí jimi různé rázovité postavy a postavičky, čtenář se nechá uchvátit prostou poetikou svátečních i všedních dní, naplněných rozličnými obyčejí a rituály. Pochopitelnou se nám postupně stává citlivost a vnímavost autora zápisků, jeho láska k manželce i k ostatním blízkým, jeho niterný vztah k půdě a k venkovskému prostředí, jenž posléze ovlivnil i výběr jeho badatelských témat. Svě vzpomínky bohužel již nestihl František Kutnar dopsat a zredigovat, o to obtížnější byla příprava knihy.

Texty vzpomínek na mládí se rozhodla editorka svazku, historička a archivářka Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR Hana Kábová, doplnit „deníkovými“ záznamy z let 1959–1968 (1970). Nejde vlastně o klasicky vedený deník, jedná se o delší záznamy, jimiž si historik ulevoval od napětí, jež zakoušel od konce padesátých let do počátku let sedmdesátých na svém pracovišti, Filozoficko-historické (Filozofické) fakultě Univerzity Karlovy, v době čistek, prověrek a represí. Velká část zápisků byla pořizena v Seminářské zahradě na petřínském vrchu v Praze, kde se Kutnar při cestě z fakulty často zastavoval.

Zápisky prolíná stálý pocit napětí a existenční bezmoci: „*Jaký je člověk otrok, že nemůže*

ani hlesnout, ani se bránit, ani protestovat a vykřiknout před světem „žaluji“. Jak je pokořen a musí vše přijmout jako jejich milost, aby jen zachránil sebe, svou existenci a existenci své rodiny. Ni slůvkem dát znát svůj odpor, své pohrdání, svou bolest,“ čteme trpká slova záznamu ze dne 9. září 1959 (s. 118). Zápiskům dominuje úporná obhajoba proti předpokládaným i skutečným „obviněním“. Pisatel se vrací do minulosti, rekapituluje své vztahy k Josefu Pekařovi, vrací se ke svému angažmá v agrární straně, ale třeba i v Nejedlého Společnosti pro hospodářské a kulturní styky s SSSR, čelí tušenému obvinění z antisemitismu. A vykresluje lidi kolem sebe, především své kolegy na fakultě – nevěděl vlastně, co od většiny z nich má očekávat. Leccos se dovíme o Václavu Husovi, Františku Červinkovi, Františku Grausovi, v zajímavých epizodách se mihnou Robert Kvaček, Koloman Gajan, František Kavka, Josef Polišínský a další.

Útěky do rodných Mlázovic Kutnarovi dokonce poskytovaly „*blažený obklad na duši, zmoženou suchopárem velkoměsta*“. Dne 4. srpna 1959 si poznamenal: „*Žiju jako mužik – o chlebě, mléku, zelenině a ovoci. Pracuju na poli, v zahradě, na dvoře, ve stodole. Žiju životem venkovana [...] Blažená samota, blažený vzduchu a větře polí, luk a lesů, blažený klidě rosných rán, slunných polední a vlahých večerů.*“ (s. 114)

Do edice byly vedle vzpomínek a „deníků“ zařazené ještě Kutnarův dopis příteli Felixi Vodičkovi z 25. října 1973, v němž pisatel rekapituluje svůj pocit vyrovnání s osudem, a dále také poznámky, jež si Kutnar udělal ke konferenci evropských biskupů ve Frascati u Říma v září roku 1980. Zápisky vrcholí jakýmsi krédem, které Kutnar evidentně považoval za důležité pro sebe i své bližní: „*Vše je v lidech, v jejich vnitřním životě. [...] Skromnost je třeba, pokora!*“ (s. 156)

Knihy je vybavena editorčiným stručným životopisem Františka Kutnara a zevrubnou ediční poznámkou, jež může být vzorem pro editory podobných textů. Text edice je doplněn věcnými

a textovými poznámkami, zařazenými za edici. Charakteristiky osob jsou soustředěny v osobním rejstříku. Edici vhodně doplňuje obrazová příloha. Zpřístupňuje především vlastní Kutnarovy kresby, fotografie a ukázky jeho rukopisů. Nechybí ani seznam pramenů a základní literatury, užitečné je též zařazení seznamu zkratk a slovníčku zastaralých či krajových slov a pojmů. Publikace jistě vzbudí zájem historiků, etnologů, politologů a archivářů. Bude inspirativní také pro milovníky regionálních dějin. Mohu ji všem zájemcům vřele doporučit.

■ Jiří Křestán

Pavel Horák – Vilém Prečan (eds.), Únor 1948 očima poražených. Záznam diskusí exilových politiků z let 1949–1950. Praha, Nakladatelství Lidové noviny – Masarykův ústav a Archiv AV ČR 2018, 347 s. Ediční řada Ego: paměti, deníky, korespondence, sv. 16. ISBN 978-80-7422-623-6

Události února 1948, kdy v Československu, v zemi s neopominutelnou demokratickou a humanitní tradicí, komunistická strana se svými souběžci převzala monopolní moc, zůstává dodnes traumatem pro značnou část politicky myslící společnosti. A jak se zdá, vzpomínka na „Vítězný únor“ představuje také jistou naději či inspiraci pro její druhou část... Ohromující se jeví fakt, že demise ministrů z nekomunistických stran (již svého času příznačně charakterizoval Julius Firt jako „rozpačitou demisi“⁽¹⁾) dosáhla pravého opaku, než představoval cíl, o který jeho strůjci usilovali – místo cesty k předčasným volbám, jež by oslabily vliv komunistů, nastal rychlý přechod k autoritářskému režimu, který již svobodné volby neumožnil. To, co možná bylo a je pro leckoho nejvíce šokující, byla skutečnost, že převrat se uskutečnil s masovou podporou obyvatelstva.

Oficiální výklad „vítězství pracujícího lidu“ tvořil po roce 1948 součást kánonu státního so-

cialismu v Československu. Interpretace „Února“ se pak stávaly prubířskými kameny různých pokusů o revizi tuzemské marxistické historiografie. Téma „komunistického puče“ mělo naopak své místo v západní historiografii a proniklo pochopitelně i do literatury, která vznikala v disentu a v československém exilu. Připomeňme jen, že v roce 1979 vyšel v kolínském nakladatelství Index sborník s názvem *Únor 1948 očima vítězů a poražených o třicet let později*, do něhož kromě jiných přispěl také tehdy šestačtyřicetiletý historik Vilém Prečan, navracející se po odchodu do exilu v roce 1976 k odborné práci. Publikace v sobě soustředila referáty ze semináře, pořádaného v únoru 1978 v bavorském Frankenu organizací Opus bonum. V úvodu příspěvku si Prečan mimo jiné položil otázku po historických kořenech selhání politických elit v roce 1948. „*V dějinné vichřici oněch šesti, sedmi let od Mnichova 1938 český národ ztratil něco podstatného ze své dosavadní identity, jakoby se vymknul z „veřejí“ dosavadního vlastního civilizačního vývoje, charakterizovaného tak výrazně politickým pluralismem.*“⁽²⁾

Originály záznamů, jejichž edice tvoří jádro recenzované publikace, získal profesor Prečan v roce 1989 jako dar exilovému Československému dokumentačnímu středisku a v roce 2018 mohl konečně knihu vydat za účinné pomoci vědeckého pracovníka Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR Pavla Horáka. Oba odvedli na přípravě edice vynikající práci. Texty byly upraveny podle zásad pro vydávání novodobých pramenů.⁽³⁾ Jsou přitom editovány s citem pro zachování specifík jazykového projevu jednotlivých účastníků. Každý zápis je opatřen záhlavím, informujícím o obsahu jednání a přílohách k záznamu. Nechybí ani vnější popis dokumentu. V edici byly zachovány (s grafickým odlišením) smutného dodatečně poznámky a vpisky. Věcné poznámky editorů upřesňují, doplňují či korigují některé faktické informace, obsažené v záznamech.

Iniciátory setkání bývalých československých politických aktérů z let 1945–1948 byli někdejší prezidentův kancléř Jaromír Smutný a bývalý ministr, národní socialista Jaroslav Stránský. Záznamy z jednotlivých schůzek, které se konaly ve Stránského londýnském bytě (dochovalo se celkem 24 zápisů, minimálně ze tří schůzek zápisy chybí) pořizovala obvykle profesionální steno-grafka. Schůzky probíhaly mezi 19. říjnem 1949 a 31. červencem 1950.

Rozhovorů se kromě dvou uvedených účast-nili ještě předáci sociální demokracie Václav Majer a Blažej Vilím a zástupce slovenské De-mokratické strany Martin Kvetko (ten ovšem ab-solvoval jen osm jednání). Čtyřikrát se diskuse zúčastnil novinář Ferdinand Peroutka (ten ale na jaře 1950 přesídlil do New Yorku). Závěrečnou schůzku pak navštívil další z bývalých ministrů, Hubert Ripka. Nesmíme zapomenout na posled-ního z účastníků, který se dokonce podílel na moderování setkání – jde o novináře Lva Sy-chravu, spolupracovníka T. G. Masaryka z doby prvního národního odboje. Nad jeho úlohou v poúnorovém exilu se vznášejí otazníky. Vyces-toval na Západ s povolením československých úřadů, a dokonce s určitým posláním. Málo se ví, že před tím, v hektických únorových dnech roku 1948, byl Sychrava zvolen členem Ústřed-ního akčního výboru Národní fronty (na práci výboru se ovšem nepodílel).⁴⁾ V roce 1955 se vrátil do Československa.

Zasedání „únorové komise“ začínala obvykle četbou úryvku z nějakého dokumentu či článku, často debatující probírali pasáže z Ripkovy knihy vzpomínek na únor 1948.⁵⁾ Do detailů zkoumají účastníci debat dění ve dnech zlomu, vracejí se vytrvale k demisi ministrů a k roli prezidenta Edvarda Beneše. Diskusím vlastně chybí onen hlubší historický ponor, který jsme v úvodu re-cenze zaznamenali v příspěvku Viléma Prečana, jenž zazněl v roce 1978 ve Frankenu.

Diskusie aktérů únorového dramatu, konaná v Londýně v letech 1949–1950, zůstala v podstatě

na úrovni kabinetní politiky. Ani s odstupem ně-kolika měsíců si politikové většinou nekladli otázku, jak vnímali vládní krizi jednotlivé spole-čenské vrstvy a skupiny a třeba i členové jejich vlastních stran. Jakoby politikové zůstávali uvěz-nění v těsné kleci politických her. Pokud otázky zazní, zůstane většinou u náznaků – například Jaroslav Stránský 17. ledna 1950 nadhodil otáz-ku, zda demokratický systém nebyl v roce 1948 již „naskrz zpuchřelý“ (s. 159 recenzované prá-ce). Václav Majer se zase při setkání 19. listopadu 1949 otázal, zda vůbec existovaly síly, které bylo možno proti KSC mobilizovat. Dav na Václav-ském náměstí či lidé, kteří vyhazovali ministry z jejich úřadů, to přece nebyli jen komunisté, při-pomněl (s. 73).

Není pochyb o tom, že vzorně připravená edice zpřístupňuje historicky mimořádně cenný archivní pramen. Přináší čtenáři řadu zajímavých detailů o dění ve vypjaté době na začátku roku 1948. Současně však vypovídá mnohé o oso-bách, které diskusi vedly. Polemiky v „únorové komisi“ jakoby předznamenávaly hluboké roz-pory, jež začaly rozdírat československý poúno-rový exil a jež vedly již na počátku roku 1951 k rozkolu v Radě svobodného Československa. Mnohé osobní vztahy mezi exulanty byly trvale narušeny...

Knihla je doplněna malou obrazovou přílohou se soupisem zdrojů jednotlivých dokumentů, re-produkovaných v této příloze. Je rovněž vyba-vena chronologií událostí z únorového převratu, zpracovanou Jiřím Kocianem, přehledem zápisů „únorové komise“, výběrovou bibliografií, jmen-ným rejstříkem a anglicky psaným resumé. Stane se nenahraditelnou pomůckou všem historikům a politologům, kteří se budou vracet k dějinám únorového převratu v roce 1948 a k dějinám če-skoslovenského poúnorového exilu.

■ Jiří Křesťan

Poznámky

¹⁾ Julius Firt, *Záznamy*. Köln, Index 1985, s. 16.

²⁾ *Únor 1948 očima vítězů i poražených o třicet let později*. Köln, Index 1979, s. 50.

³⁾ Ivan Štoviček a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*. Praha, Archivní správa ministerstva vnitra ČR 2002.

⁴⁾ K tomu viz Jiří Křesťan – Jan Kahuda, *Národní fronta (1945–1990)*. In: *Paginae historiae*, 26, 2018, č. 2 (v tisku).

⁵⁾ Hubert Ripka, *Únorová tragédie. Svědectví pří-
měho účastníka*. Brno, Atlantis 1995.

Edith Kapeller – Friedel Moll – Martin Scheutz, Die Zwettler Ratsprotokolle 1563–1576 mit einer Darstellung der städtischen Ehrkonflikte im 16. und 17. Jahrhundert (=Forschungen zur Landeskunde von Niederösterreich 38). St. Pölten 2016, 408 S. (978-3-901234-26-2)

Spolek pro vlastivědu Dolnorakouska vydal v roce 2016 edici *Die Zwettler Ratsprotokolle 1563–1576 mit einer Darstellung der städtischen Ehrkonflikte im 16. und 17. Jahrhundert*. Jejím zpracování se ujala trojice autorů spjatých s městským archivem (emeritní městský archivář Friedel Moll) a vídeňským institutem. Vydávání raně novověkých světelských radních protokolů přitom začíná mít jistou tradici. V roce 2010 vydala Cathrin Hermann ve spolupráci opět s Friedelem Mollem a Martinem Scheutzem (navíc s Herwigem Weiglem) radní protokol z let 1553–1563,¹⁾ na který tak navazuje zde anotovaná kniha. Obě edice přitom vychází z prepisů archiválií, které pořídil Claudius Caravias. Jeho prepisy (dovedené až do roku 1908) jsou dostupné v elektronické podobě na webových stránkách městského archivu.²⁾ Ty ovšem nejsou opatřeny jakýmkoli náležitostmi kritického aparátu. Přestože bylo možné prepisy využít k přípravě edice, bylo nutné vždy důsledně zrevidovat připravené texty.

V případě posledního svazku se této činnosti ujala Edith Kapeller (působící od roku 2013 v klášteře Klosterneuburgu), absolventka institutu a také německé filologie na vídeňské univerzitě. Samotná edice (s. 116–353) navazuje na úvodní studii (s. 11–112), již zpracovala editorka s Martinem Scheutzem. V ní se zaměřila na velmi zásadní fenomén v životě raně novověkého člověka – na otázku cti. Čest, její snížení, forma nápravy, či tresty jsou zásadním problémem, který Edith Kapeller analyzuje na příkladu Světlé. Jak sama zmiňuje, chce se pokusit ukázat podstatu a zákonitosti fungování tohoto společenského problému. Pro svou studii si zvolila období let 1564–1573, v rámci nichž se věnuje kvantifikaci sporů o čest, ale i historicko-antropologickým problémům s ní spojených. Z hlediska poznání pramene a jeho diplomatické charakteristiky je podstatná kapitola čtvrtá věnovaná obecným otázkám radních protokolů v Rakousku, resp. v prostředí Světlé. Tato kapitola ovšem není příliš obsáhlá, protože vývoj tohoto typu diplomatické produkce městských kanceláří poněkud zevrubněji nastínil Martin Scheutz v předchozím svazku edice. Podstatné je autorčino upozornění na dochovaný „list“ s poznámkami o zasedání příslušných městských institucí. Tyto drobné listy (dochované spíše náhodou a výjimečně) svědčí právě o genezi světelských radních protokolů. Autorka připomíná, že by bylo vhodné dokumentům tohoto typu věnovat do budoucna větší pozornost, než jaké se jim dosud dostalo. Jejich rozbořem v kontextu dalších písemností městské provenience lze ukázat na postavení radního protokolu v rámci průběhu celého jednání a přinést tak poznatky o jeho obsahu, který se nemusel zcela důsledně dostat do výsledného zápisu. Obdobně jako v předchozím svazku edice je i zde připojena charakteristika místa městského rychtáře, členů rady a také městských písařů. Pro českého editora německých textů z raně novověkého období může být užitečný jazykový rozbor vybraných pojmů

(s. 41–49 a 69–70) objasňující obsahovou a případně genetickou podobu vybraných hesel.

Druhou část úvodní studie připravil Martin Scheutz, který pojednává o konfliktech v prostředí „malého města“ Světlé v 17. století. Jak je z první poznámky zřejmé, jedná se o přepracovaný text publikovaný původně v řadě Opera historica (XI, s. 461–505) vydávané Historickým ústavem FF JČU České Budějovice. Studie má sice obdobné členění jako část Edith Kapeller, proč ale (kromě obsahové roviny) byl pojat do edice o sto let staršího protokolu (autor zpracovává knihy městského soudu z let 1669–1698), není zcela srozumitelné.

Samotná edice radního protokolu je rozdělena pomocí průběžné číselné řady na menší oddíly. Při zběžném prolistování edicí se uživatel může domnívat, že text protokolu byl rozčleněn na zápisy podle obsahové stránky, ale po studiu ediční poznámky zjistí, že se jedná o rozčlenění podle původní paginace. Na tato čísla odkazují připojené rejstříky. Spojený místní a osobní rejstřík připravil Friedel Moll. Osoby v něm blíže charakterizovány nejsou. Pokud se objevují jména ve více variantách, jsou uvedena u jediného hesla a variantní podoby se mezi hesla hlavní nedostala. Při řazení slov v rejstříku byla dána přednost fonetické podobě, tedy u B jsou řazena hesla s P (např. po slovu Bayern následuje Payr), u C s K, D s T, F s V. Tento fakt působí uživateli jistě obtíže v orientaci, ale z hlediska jazykového jej lze v určité míře pochopit. Zatímco je v úvodu zmíněno, že heslo *Zwettl* nebylo zařazeno, skutečnost je jiná. Právě podhesla pod tímto termínem blíže přibližují různé lokality v edici a nadsazeně řečeno, mohou v jisté míře suplovat věcný rejstřík (mlýny, radnice, aj.). Věcný rejstřík u této edice, ve srovnání s předchozím svazkem, chybí. To lze považovat za velký nedostatek, protože edici tak ubírá na využitelnosti jejího velkého potenciálu.

Anotovaná edice zpřístupňuje jeden z typických písemných produktů městských kancelář

16. století – radní protokoly. Ve většině měst Rakouska začaly být přitom vedeny až od poloviny 16. století (s výjimkou některých míst jako Krems, kde je doložen již roku 1507), jak o tom svědčí případ Světlé. Vzhledem k regionální blízkosti a kulturním vazbám na tento region by mělo jistě i české prostředí reflektovat vydanou edici, byť přímé zprávy v rejstříku míst konkrétní lokalitu nepřipomínají.

■ Pavel Holub

Poznámky

¹⁾ Cathrin Hermann – Friedel Moll – Martin Scheutz – Herwig Weigl, *Die Zwettler Ratsprotokolle 1553–1563*. Edition und Kontext (= Forschungen zur Landeskunde von Niederösterreich 34), St. Pölten 2010, 387 S.

ISBN 978-3-901234-17-0

²⁾ <https://www.zwettl.gv.at/system/web/zusatzseite.aspx?menuonr=218712990&detailonr=218559835> – pod položkou Übersicht-Handschriften transkribiert

(studováno 20. dubna 2018).

Tomáš Velička (ed.), Písemné prameny k dějinám hradu Kašperk (do počátku 17. století). Kašperské Hory 2017, 294 s, ISBN 978-80-270-2976-1

Na konci roku 2017 vydalo město Kašperské Hory zajímavě pojatou knihu Tomáše Veličky. Autor, jehož si odborná veřejnost spojí především s výzkumem pozdně středověké diplomatiky a dějin vedlejších zemí Koruny české, se v knize *Písemné prameny k dějinám hradu Kašperk (do počátku 17. století)* věnuje výhradně jedné památce – někdejšímu královskému hradu Kašperku. Zatímco dějinám hradů jsou v rámci české historiografie věnovány především popisné příspěvky (průběh stavebního vývoje, majetkoprávní změny), Tomáš Velička připravil edici 414 písemností z let 1356–1626.

Na úvodních třiceti stranách knihy editor představuje dosavadní zájem o dějiny hradu

spolu se stručným popisem vlastnických poměrů. Zde je třeba připomenout, jak upozorňuje autor, na těsné propojení vlastnických vztahů k hradu ze strany panovníka a města Kašperské Hory. Horní město Kašperské Hory mělo do druhé poloviny 16. století zvláštní postavení, když v některých záležitostech podléhalo úřednictvu na hradě (což sice vytvářelo dojem určité příslušnosti a podřízenosti), ale fakticky podléhalo specifickým právním normám. Zajímavé ovšem je, že město dokázalo hrad získat do svého majetku (ke koupi došlo roku 1617, přičemž nájemcem hradu bylo již od roku 1585). Právě výročí čtyř set let, která uplynula roku 2017 od koupi, stálo za vydáním edice. V kontextu vrchnostenské, resp. městské, správy je nutné také zmínit nedávno vydanou edici Jana Lhotáka, jež zpřístupňuje městskou knihu ze Sušice¹⁾ a která tyto vztahy také odráží. Sám Jan Lhoták, který se stal jedním z lektorů představované knihy, věnoval rovněž hradu Kašperku několik svých příspěvků.

Lze kvitovat, že u úvodu anotované knihy se autor nenechal unést dějinami památky, ale udržel jeho obsah v příslušných mezích. Edice se mu nestala podkladem pro vypracování obsáhlé studie, ale úvod seznamuje uživatele s okolnostmi vzniku písemnosti, s hlubšími souvislostmi jejich geneze v kontextu vývoje hradu. Z mého pohledu by bylo výhodné rozčlenění textu pomocí podnadpisů, které by jej zpřehlednily (autor k tomuto účelu využil obrazový doprovod). Takto musí čtenář odhalit logické celky až po přečtení textu. Na druhou stranu lze pochopit, že by se případným rozdělením některé podkapitoly značně roztříštily.

Pro zájemce z řad editorů podobně koncipovaných prací je podstatnější vymezení písemností zařazených do edice. Autor se rozhodl zařadit do edice dokumenty, pokud odráží vztah ke Kašperku jakožto stavbě a předmětu majetkových změn, ale i agendy s tím spojené (přípravy k převzetí, prohlídky a popisy hradu).

Druhé kritérium představovali purkrabí (či hejtmani) Kašperka coby zástupci aktuálního držitele hradu a jejich aktivita vyvíjená z titulu této funkce. Třetím hlediskem pro zařazení písemností byly zmínky o hradním panství, přičemž prameny k vesnicím kašperského panství byly sledovány výběrově. Tyto informace se v edici objevují tehdy, je-li z nich naprosto zřetelná vazba ke Kašperku a byly-li tyto dokumenty součástí fondů, v nichž figuroval i Kašperk.

Vlastní, stěžejní část knihy – převážně registář s doprovodným rejstříkem věcným, místním a osobním zahrnuje 250 stran. Edice má smíšený charakter – dokumenty jsou v ní zpřístupněny formou registů, vedle nich byly některé editovány v plném znění. Rozdílly se promítly i do grafické podoby, neboť plnotextové prepisy jsou provedeny kurzivou. Pouhé registry zastupují především záznamy hospodářského charakteru, popisy panství a různé sumáře. Zápisy jsou řazeny chronologicky, přičemž po registu následuje charakteristika dochované předlohy (originál, koncept), jazyk, zmínka o pečeti, psací látce a citace uložení, případně edice, kde byl dokument již zpřístupněn. Pokud text zápisů obsahuje odkazy na záznamy zařazené v edici, upozorňují na ně odkazy v poznámkovém aparátu.

Připojené rejstříky jsou se záznamy provázány pomocí pořadových čísel zápisů. U rejstříků bych se rád pozastavil. Hesla místního rejstříku jsou blíže specifikována o obecnou charakteristiku (město, ves, klášter,...), u obcí je připojena bližší lokalizace (určení podle světové strany a blízkého města). Přestože jsou mnohá místa určena i podle současného správního členění České republiky (na úrovni okresu), každé heslo jej neobsahuje, čímž rejstřík působí nekompatně. Jmenný rejstřík je řazen podle predikátů u šlechty, u měšťanů a poddaných osob podle křestního jména. Tato podoba je poněkud zvláštní. Lze mu rozumět u edic podchycujících písemnosti středověkého období, ale u raně novověkých (edice obsahuje 10 % dokumentů z období středověku,

ostatní jsou z mladšího období) bych se přikláněl k řazení podle příjmí. Řazení věcného rejstříku není vždy substantivní, ale upřednostňuje i adjektiva. Tento fakt poněkud komplikuje orientaci v jeho obsahu, neboť např. „právo“ je třeba hledat nejen pod právem (kde je uvedeno právo skladu), ale i pod městským právem. Východiskem by mohly být křížové odkazy, které ovšem rejstřík neobsahuje. Rovněž uvedení hesel jak v plurálu, tak i v singuláru není výhodné (brány městské × brána hradu). To jsou ovšem výtky mající charakter jednotlivin. Výrazněji negativně působí některé typografické nedostatky, které nesouvisí s autorem, ale s redaktorem. Velké množství jednopísmenných předložek či spojek na koncích řádků, či spojení některých hesel rejstříků s předchozím heslem může působit nepatříčně u jinak velmi kvalitně graficky pojaté knihy. Rovněž je specifické umístění patitulu i frontispisu.

Tomáš Velička v knize přiblížil písemné prameny úřední proveniencie (privilegia, korespondence, misivy, listy uzavřené, suppliky, koncepty ale i situační zprávy) k dějinám nejvýše položeného královského hradu v České republice. Knihu lze doporučit jako zajímavou formu zpřístupnění informací vztahujících se k dějinám jedné z kulturních památek České republiky. Kromě odborné veřejnosti ji jistě ocení i turisté (na hradě se natáčely známé pohádky např. Anděl Páně), kteří hrad navštíví a budou si chtít rozšířit své poznatky. Stranou nelze ponechat také průvodce, kterým se tak dostává erudovaně podchycený soubor pramenů k dějinám hradu Kašperku.

■ Pavel Holub

Poznámky

¹⁾ Jan Lhoták (ed.), *Registra památná města Sušice (1550–1628). Libri civitatis IX*. Ústí nad Labem – Praha – Dolní Břežany 2016.

Zdenko Pavelka (ed), Tanky proti sjezdu. Protokol a dokumenty XIV. (vysočanského) sjezdu KSČ. Novela bohemika 2018, 328 s.

Příjezd vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 poznamenal obyvatele Československa na dlouhá léta. Sovětská armáda se na našem území usadila a odešla až po třidvaceti letech. Krátce po jejím příchodu se začínalo proměňovat také politické klima země, pro které se ustálil výraz Pražské jaro. Nástup normalizace byl stvrzen o rok později při velkých demonstracích v srpnu 1969. Pražské jaro ale skončilo již v době příjezdu okupačních armád 21. srpna 1968. Důkazem toho, že československým komunistům nebyl příjezd okupantů lhostejný je fakt, že již následující den byl svolán mimořádný stranický sjezd. O tomto „*hvězdném okamžiku jedné generace*“ je nová kniha nakladatelství Novela bohemika.

Jde o přepis záznamu jednání mimořádného sjezdu Komunistické strany Československa, který se sešel den po příjezdu okupačních vojsk – 22. srpna 1968 – v jedné z budov továrního komplexu ČKD v Praze-Vysočanech, asi proto je sjezd někdy nazýván vysočanským. Výjimečnost knihy spočívá v tom, že se jedná o první řádné české vydání. Odpovědný redaktor svazku vycházel ze stejnojmenného souboru dokumentů publikovaného ve Vídni v roce 1970 Jiřím Pelikánem. Pelikán tehdy doplnil edici úvodem a doslovem, přidal související prameny. V srpnu 1968 stál tento muž v čele Československé televize (tím se stal ve svých čtyřiceti letech v roce 1963) a zapojoval se i do politického života. Při setkání československých a sovětských politiků v Čierné nad Tisou na přelomu července a srpna 1968 označil Leonid Iljič Brežněv Pelikána za jednoho z hlavních představitelů kontrarevolučního centra. Pelikán opravdu patřil k reformnímu komunistickému proudu, uvítal zrušení cenzury v lednu onoho osudného roku. Po 21. srpnu se televize stala jedním z vůdčích činitelů odporu proti invazi. I po svém odchodu do exilu zůstal Jiří Pelikán věrný socialismu. V Itálii, která se stále jeho novým domovem, vstoupil dokonce do politiky.

Při úpravě původního vydání odstranil editor zjevné chyby a překlepy a jazykovou úpravu podřídil současnému úzu. Ponechány jsou tehdejší hovorové výrazy a slovosled. Z věcného hlediska je do textu zasahováno jen minimálně. Kniha jistě není určena širokému čtenářskému publiku, ale zcela určitě zájemcům o moderní československé dějiny. I ti rozhodně uvítají úvodní studii historiků Lukáše Cvrčka a Milana Bárty, která čtenáře seznamuje nejen s osobností Jiřího Pelikána, ale také zasazuje vysočanský sjezd do kontextu reformního komunistického hnutí s přihlédnutím k mezinárodnímu kontextu. Mimořádnost sjezdu nespočívá pouze v tom, že byl svolán narychlo, ale také v tom, že se nejednalo o typický sjezd KSČ, který byl pouze naaranžovanou slavnostní manifestací a potvrzením předem dojednané linie.

Hlavní smysl vydání této knihy spočívá především v tom, že jde o dokumentaci a zachycení atmosféry, v níž se odehrával sjezd a pokus o celospolečenskou reformu. I tyto stranické dokumenty dokládají velkou vůli po změně, ale také o to smutnější rozčarování a bezradnost. Kniha se stane zcela určitě nepostradatelným pramenem nejen pro historiky a studenty.

■ Martin Dolejský

Michal Macháček, Gustáv Husák. Vyšehrad, Praha 2017, 632 s.

Většina českých čtenářů se zcela určitě shodne na jednom. Jen málokterá osobnost českých, respektive československých dějin, vyvolává dodnes takové vášně jako Gustáv Husák. Obraz politika, který se v různých veřejných funkcích pohyboval od meziválečného období první republiky do pádu socialismu v roce 1989, není pravděpodobně příliš příznivý. U našich slovenských sousedů bude pravděpodobně Husák vnímán smířlivěji a více jako politik, který se vždy snažil bojovat za práva Slováků. V České repub-

lice se ale stal symbolem normalizace a už málokdo tuší, že Husák patřil do srpna 1968 k reformním komunistům. A těchto netušených rovin z jeho dramatického života je celá řada. Pro historika to může být dobré východisko ke zpracování Husákova života, ale zároveň i možné úskalí, se kterým se musí vyrovnat.

A touto cestou se vydal mladý český historik Michal Macháček (nar. 1986), který si zvolil jeden z nejnáročnějších žánrů na zpracování – historickou biografii. Mládí historika nezmiňujeme nadarmo, protože autor knihy se narodil na sklonku éry Gustáva Husáka a má tak dobrý předpoklad, že k tématu bude přistupovat jinak než generace předchozí, které dobu normalizace prožily. Jeho kniha završila dlouholeté studium a vyšla na konci roku 2017 v nakladatelství Vyšehrad.

Pokud nepočítáme úvodní a závěrečnou kapitulu, tak je kniha rozdělena do sedmi rozsáhlých kapitol, vymezených podle životních etap Gustáva Husáka. První kapitola zachycuje „*mladého radikála*“ v době první republiky. Seznamuje čtenáře s rodinným prostředím rodné Dúbravky, kde se Husák narodil do rodiny drobného zemědělce, a jeho pozdější vstup do levicových politických organizací. Ve druhé kapitole věnované období let 1938 až 1945 jsou vyvráceny některé panující mýty, například o údajné návštěvě Husáka u Katyňských pohřebišť. Hlavní hrdina biografie se aktivně účastnil odboje, byl několikrát vězněn a již v této době se zcela orientoval na Sovětský svaz. Michal Macháček velmi podrobně popsal Husákovu aktivní účast ve slovenském národním povstání. Vstup do vysoké politiky a snahu o „*nové Slovensko*“ popisuje kapitola třetí, zachycující období třetí republiky. Známý fakt, že revoluce požívá své děti, dosvědčuje i Husákova vězeňská kalvárie a devět let trvající vězení, kterému je věnována kapitola čtvrtá. Od svého propuštění usiloval slovenský politik o svoji rehabilitaci a návrat do politických funkcí, což se mu nakonec podařilo. Husák je v Ma-

cháckově líčení trpělivým a cílevědomým člověkem, který se v srpnu 1968 zcela obrátil na stranu konzervativců. Autor publikace Husáka nesoudí, nevynáší unáhlené soudy, pouze popisuje okolnosti, na základě nichž si čtenář může udělat výsledný obraz. Přes popis Husáka jako normalizátora je líčení uzavřeno jeho prezidentským úřadem, kdy v pozdějších letech zcela ztrácel chuť řešit závažné problémy země a poté, co byl v čele KSČ nahrazen Milošem Jakešem, se stal „osamělým pánem Hradu“.

Kniha obsahuje ještě kapitolu o historiografii, kde jsou představeni historici píšící o Husákovi z různých úhlů pohledu. Velice přínosné je zařazení kapitoly s nejdůležitějšími daty v životě Gustáva Husáka, které slouží i k lepší orientaci v knize.

V obsáhlé knize, na které autor pracoval 10 let, jsou zužitkovány materiály z českých i slovenských archivů. Kniha je obohacena o materiály z ruských archivů, které výsledný text v mnohém obohacují. Autor pracoval s rozsáhlou domácí, exilovou i zahraniční literaturou k tématu, rodným archivem rodiny Husáků a periodickým tiskem. Jde o první ucelenou knihu o Gustávu Husákovi, která je velmi čtivá a zcela právem již nachází ohlas ve veřejném prostoru.

■ Martin Dolejský

Jiří Roháček – Kristina Uhlíková (edd.), Věda minulosti dnes. Statě k edičnímu zpřístupňování starších nepublikovaných odborných textů. Praha: Artefactum, 2017, 109 s., ISBN 978-80-88283-05-8

Editoři Kristina Uhlíková a Jiří Roháček se rozhodli iniciovat vznik drobného sborníku věnovaného problematice zpřístupňování starších odborných textů. Ačkoliv původní zájem byl motivován především s ohledem na vydávání kdysi připravovaných (ovšem nepublikovaných) svazků Soupisu památek uměleckých a historických

v Království českém/Republice československé, má výsledná podoba knihy řadu přesahů i do jiných oborů včetně, a to především, k teorii (a praxi) ediční práce.

Celou knihu lze vlastně rozdělit na dva tematické bloky: jednak na ty příspěvky věnující se jiné problematice než Soupisu památek (stati Renaty Ferklové, Jana Kahudy a Jiřího Flaišmana – Michaela Kosáka), jednak všechny ostatní mající výše uvedeného společného jmenovatele (články Jany Marešové – Kristiny Uhlíkové, Jiřího Roháčka, Kristiny Uhlíkové, Petry Šternové – Ivo Habána a Tomáše Sekyrky). Mnoha příspěvky se táhne rozpolcení editorů starších odborných prací, jak k nim přistoupit. Tyto texty (zvláště přelomu 19. a 20. století, kterým je tu věnována pozornost) byly samy ve své době připraveny jako odborné práce, a je tak možné na ně nahlížet ze dvou úhlů pohledu, z nichž vyplývá zároveň i ediční přístup. První možností je nazírat na takové texty jako na historický pramen a odpovídajícím způsobem je také editovat – to znamená s minimem editorských zásahů, které musejí být důsledně evidovány. Druhým přístupem je potom tvůrčí zacházení s příslušným textem, kde převládá snaha zacházet s ním jako se skutečnou odbornou prací a jako takovou ji připravit k vydání a naopak méně lpět na její původní (formální a obsahové) podobě – důraz je tu kladen na obsahovou stránku a její aktuální badatelské využití (po obsahové stránce, nikoliv jako historického pramene svědčícího o době svého vzniku). U některých autorů si pak ovšem charakter daného textu vynutil revizi původních plánů: původně bylo snahou zacházet s textem důsledně jako s historickým pramenem, nicméně množství a charakter nutných úprav, jejichž zaznamenávání by neúměrně (a neúčelně) zatížilo edici, si vynutil alespoň částečnou změnu přístupu. Příklady takových situací podala hned v první stati Renata Ferklová, editorka spisů Zdeňka Kalisty.

Další otázkou, která s výše naznačenou úzce souvisí, je, zda obsahové údaje doplňovat, opra-

vovat či aktualizovat. Na to ve své stati poukázal Jan Kahuda, jakožto editor připravovaných pamětí Karla Kazbundy, který ve svém poloúředním deníku vzniknuvším během jeho prací ve vídeňských archivech na česko-rakouské archivní rozluce zaznamenal celou řadu bohemikálního archivního materiálu s dnes již neplatnými, nebo neseadno identifikovatelnými signaturami. Právě v jejich aktualizaci bude, podle Jana Kahudy, spočívat další rovina využitelnosti jeho edice, která tak bude mít vlastně dvojí rozměr: jednak jako historického pramene, jednak jakožto navýsost aktuálního průvodce příslušnými částmi excerpaných vídeňských fondů.

Jak již naznačeno, většina článků se zabývá projektem vydávání Soupisu památek na základě podkladů uložených dnes v Ústavu dějin umění AV ČR. Ty nebyly z různých důvodů ve své době vydány, avšak byly již hotové nebo těsně před dokončením. Doposud bylo tedy nově zpřístupněno od roku 2007 pět svazků (okres Pardubice, okres Ledec nad Sázavou, okres Frýdlant, Litoměřice (město) a Český Krumlov (město)). K nim je potřeba ještě připočít samostatný počín vydaný v Německu z pozůstalosti Antona Gnirse a obsahující soupis památek karlovarského okresu (ve všech výše i níže uvedených případech se jedná o staré politické okresy). Doposud nově vydané svazky ale byly na různém stupni zpracování svými původními autory. Někde byl k dispozici jen rukopis díla, někde také plány a fotografie. V případech, že obrazový doprovod chyběl, byl doplňován dobovými (ale v některých případech i mladšími) fotografiemi. Vždy bylo nutné důkladně rozvažovat další postup. Původní myšlenka, doplňovat a aktualizovat obsažené informace, byla hned v zárodku zavrhnuta kvůli značné časové i kapacitní náročnosti, neboť by vlastně rezultovala v jakýsi neústrojný polotovar staré a moderní umělecko-historické evidence. Takový přístup lze rozhodně vítat, neboť

řada památek popisovaných v těchto svazcích již dnes neexistuje a je tudíž jejich unikátním podrobným popsáním.

Otázkami edičního postupu při jejich vydávání se zabývají Jana Marešová a Kristina Uhlíková a podobným směrem jde i studie Jiřího Roháčka. Kristina Uhlíková a po ní Dalibor Prix se zabývají počátky projektu Soupisu památek v devadesátých letech 19. století a jeho vývojem až do sklonku třicátých let 20. století. Zasadují jej nejen do dobového evropského kontextu, ale všímají si jeho personálního zajištění a metodických postupů, jejichž zjemňování a precizace dost možná stály za zpomalením vydávání jednotlivých svazků v době první republiky (lze tu najít četné paralely s edicemi diplomatického materiálu v této době, které podobné zpomalení tempa, asi ze stejných důvodů, postihlo také). Tomáš Sekyrka pak na závěr svazku připojuje svým způsobem konstruktivní kritiku některých aspektů této ediční řady.

Celkově lze anotovaný svazek hodnotit jako nesmírně přínosný příspěvek nejen k umělecko-historické problematice, ale v neposlední řadě i obecně k metodě ediční práce. Ta je totiž v případě tohoto materiálu velmi specifická, neboť je potřeba uvážlivě zvolit tu nevhodnější variantu, která bude vždy oscilovat mezi dvěma póly: edice jakožto historického pramene a edice jakožto odborné práce. Je to otázka na výsost aktuální, neboť Ústav dějin umění v současnosti pracuje na zpřístupnění dalších svazků, jichž by se čtenáři měli dočkat v blízké době (okres Litoměřice, okres Žatec a okres Jablonec nad Nisou), ba dokonce se uvažuje o vydání ještě dalších dílů. Takovou aktivitu lze jen vítat a těšit se na slíbené. Pokud jde o metodické uchopení této materie, pak stati uveřejněné v tomto sborníku představují zajímavou a inspirující četbu i pro historiky a archiváře.

■ Tomáš Velička

Autoři tohoto čísla

- PhDr. Václav Bartůšek, Ph.D., Táborská 821, 256 01 Benešov; bartusek.vaclav@seznam.cz
- Mgr. Martin Dolejský, kurátor Městského muzea v Čelákovicích, Vykáň 51,
289 15, pošta Kounice; martin.dolejsky@atlas.cz
- Doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc., katedra PVH a AS, nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1;
ivana.ebelova@ff.cuni.cz
- PhDr. Pavel Holub, MZA Brno – SOKA Pelhřimov, Pražská 1883, 393 01 Pelhřimov;
Katedra PVH a AS, FF UK Praha, nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1; holub@mza.cz
- Mgr. Tomáš Hunčovský, SOA Třeboň – SOKA České Budějovice, Rudolfovská 40,
370 01 České Budějovice; Ústav archivnictví a PVH, FF JČU v Českých Budějovicích,
Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice; tomas.huncovsky@ceskearchivy.cz
- Mgr. Hana Kmochová, Státní oblastní archiv v Praze, Archivní 4, 149 00 Praha 4-Chodovec;
hana.kmochova@soapraha.cz
- PhDr. Daniel Kovář, Státní okresní archiv České Budějovice, Rudolfovská 40,
370 01 České Budějovice; daniel.kovar@ceskearchivy.cz
- PhDr. Jiří Křestan, CSc., Národní archiv, Archivní 4/2257, 149 01 Praha 4-Chodovec;
jiri.krestan@nacr.cz
- PhDr. Karel Müller, Zemský archiv v Opavě, Sněmovní 1, 746 22 Opava; kmuller@zao.archives.cz
- PhDr. Martin Nekola, Ph.D., nezávislý badatel, odborník na problematiku československého
poúnorového exilu a krajanů ve světě; marnekola@gmail.com
- Mgr. Miroslav Oliverius, Malé Kyšice, Na Vrškách č.p. 102, 273 51 Unhošť; pavlaolive@seznam.cz
- PaedDr. Laděna Plucarová, Státní oblastní archiv v Třeboni, Husova 143, 379 01 Třeboň;
ladena.plucarova@ceskearchivy.cz
- PhDr. Bohumír Roedl, emeritní ředitel Státního okresního archivu Louny;
Bohumir.Roedl@seznam.cz
- Doc. PhDr. Jiří Roháček, CSc., Ústav dějin umění AV ČR, v.v.i., Husova 4, 110 00 Praha 1,
rohacek@udu.cas.cz
- Doc. PhDr. Bohumír Smutný, Dr., Moravský zemský archiv v Brně, Palachovo nám. 1,
625 00 Brno; smutny@mza.cz
- Mgr. Zbyšek Stodůlka, Národní archiv, Archivní 2257/4, 149 00 Praha 4-Chodovec;
Zbysek.Stodulka@nacr.cz
- Dr. Arthur Stögmänn, Vaduz-Vienna. Fürstengasse 1, A-1090 Wien, Österreich;
a.stoegmann@liechtensteincollections.at
- Mgr. Tomáš Velička, Ph.D., Ústav českých dějin FF UK a SOKA Louny, Mírové náměstí 57,
440 01 Louny; TomasVelicka@seznam.cz
- Vladimíra Weinlichová, odbor archivní správy MV ČR, M. Horákové 133, 166 21 Praha 6;
vladimira.weinlichova@mvr.cz